GEORGII C

S. Theol. D. & in Acad. Ju

Abbatis Regio - L

CONSIDE

DOCTR

PONTIFI

IVXTA DVCTVM

TRIDENT

ET

REFORM

IVXTA DVCTVM CO

THORVNI BO

ANNO CIƆ IƆ C XLV E

FRIDERICVS VLRIC

S. Theol. D. ejusdemque in Acad.

è MSS. eruit

ALTERA V

edidit.

HELMESTA

In Typographeo CALIXTINO EXCU

Anno CIↃ IↃ C L

I CALIXTI
Acad. Juliâ Prof. Prim.
egio-Lothar.

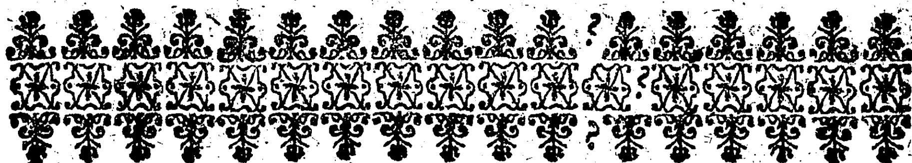
DERATIO
TRINÆ
IFICIÆ
TVM CONCILII
ENTINI
ET
RMATÆ
M CONFESSIONIS
BORVSSOR.

C XLV EXHIBITAE.

LRICVS CALIXTVS
in Acad. Iul. P. & Ord Prof.
S. eruit &
RA VICE
didit.

E STADII
NO Excudit HENN. MVLLERVS
D IↃ C LXXII.

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO
PRINCIPI ET DOMINO
DOMINO

CAROLO LUDOVICO
COMITI PALATINO RHENI
SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI
ET ARCHITHESAURARIO

DOMINO MEO CLEMENTISSIMO
SALUTEM ET FELICITATEM.

Serenissime & Potentissime Princeps, Domine Clementissime.

SEdecim cum dimidio & quod excurrit sunt secula, quod per Prophetas promissus Messias humani generis Redemtor exhibitus est, & in assumtâ mortalis hominis carne pro totius mundi peccatis justissimo Judici satisfecit, divinâ gratiâ extorres DEO reconciliavit, atque ab æternæ mortis reatu vindicavit. Jecit tunc sanctissimus Servator Ecclesiæ, cujus ipse esset caput,

 fun-

ſundamenta in Oriente, unde deinde per Occidentem, & miſſis Diſcipulis ad prædicandum Evangelium & docendum omnes gentes, per totum hoc univerſum diffuſa eſt. Ipſas verò illas immenſis locorum intervallis disjunctas Eccleſias fidei unitas ita conjunxit, ut è multis particularibus naſceretur una, quam Catholicam ſeu Univerſalem haud immeritò nuncupamus. Hanc Eccleſiæ unitatem & concordiam, theſaurum inæſtimabilem, ultra luſtrum ſartam tectam conſervavit, primorum perque aliquot ſecula ſuccedentium, Chriſtianorum pietas. Plures enim quàm mille ſunt anni ex quo à priſcâ integritate & ſanctimoniâ degenerarunt Eccleſiarum Epiſcopi, & efferbuit contentio inter primos orbis Chriſtiani Patriarchas, Romanum videlicet & Conſtantinopolitanum, utroque τὰ πρῶτα ſibi vendicante. Verùm quum ſola ambitio & dominandi cupiditas, cauſſa ſchiſmatis nimis odioſa & indigna videretur, prætextus aliquanto ſpecioſior ab opinionum, inter quas iſta de proceſſione Spiritus ſancti eminebat, diverſitate ſumtus eſt, & Oriens

ab

ab Occidente, Græci à Latinis infauſto ſchiſmate diviſi ſunt. Cui vulneri medendo quum tot ſeculorum non ſuffecerit tractus, hac turbidorum hominum ætate coaliturum exigua ſpes affulget, præſertim quum non hoc ſolo ſaucia laboret Eccleſia, ſed plura inflixerit generis humani hoſtis, eamque plus vice ſimplici diſcerpſerit. Quum enim inſatiabilis Pontificis Romani ambitio, principatu Eccleſiaſtico non contenta, ad regna & imperia, Regumque & Imperatorum ſceptra ſibi ſubjicienda ſeſe extenderet, ſanctiſſimamque Chriſti religionem in dominandi inſtrumentum & pecuniæ aucupium converteret, emerſere generoſa pectora quæ contradicerent, tetra & improba dogmata improbarent, auſibusque nefandis obviam irent. Neque enim potentum Heroum animos ita faſcinaverat ſuperſtitio, ut regna & imperia invadentibus Pontificibus fortiter reſiſtere dubitarint; neque occultarunt Eccleſiarum Doctores Romanæ curiæ artes, ſed propalarunt, ipſaque dogmata & ſacramenta ad amplificandam Pontificis & Cleri pote-

ſtatem atque auctoritatem quæſtumque faciendum aptari, palam exprobarunt. Licet verò hiſce veritatis aſſertoribus & Pontificiæ tyrannidis hoſtibus, dira opponerentur; licet ad tales averruncandos nemo non Pontificum multa & valida adhibuerit remedia; licet ab igne & ferro, quæ ultima inſanabilium morborum ſunt medicamenta, non abſtinuerint: nullis tamen neque artibus, neque anathematibus, neque perſequutionibus & ſuppliciis efficere potuerunt, ut exſtinguerentur accenſæ veritatis faces, ſiquidem earum lux ab ijs, quos patriâ ejectos ſolum vertere coëgit perſequutio, varijs illata provincijs, præcipuas Chriſtiani orbis illuminavit oras. Verùm enim verò quum difficiliora plerumque magnarum expeditionum eſſe ſoleant initia, haud adeò eſt mirum, ſucceſſu minùs felici reformationis negotium ſuſcepiſſe illos majorum noſtrorum præluſores, Johannem Erigenam Scotum, Bertramum Presbyterum, Berengarium Andegavenſem, Waldenſes ſive Albienſes, Michaëlis Cæſenatis ſectatores, Fratricellos, Begardos &

alios

alios. Quòd ſeculo autem proximè elapſo proavorum vel etiam avorum noſtrorum memoriâ excitavit tandem Deus opt. max. viros, qui Spiritus ſancti ope freti magno negotium aggrederentur animo, & exſequendo pares eſſent, inexhauſtæ ejus benignitati acceptum ferimus. Verumtamen quum nulla humanarum actionum abſolutè omnibusque numeris ſit perfecta, circa hoc quoque negotium aliquam ſeſe exſeruiſſe imbecillitatem, aliquem defectum, non ſine dolore experiri & fateri omnes cogimur. Factum videlicet, ut nata inter ipſos reformationis adeò neceſſariæ auctores diſſidia, in pernitioſum ſchiſma eruperint, ſciſſis caritatis vinculis Eccleſia univerſa in quatuor magnas diviſa partes, mutuisque membrorum inter ſeſe diſſidentium fatigata colliſionibus, manſvetudinem ſanctamque ſimplicitatem exuiſſe, & de priſtino ſinceritatis faſtigio deturbata videretur. Orientem enim ab Occidente, Græcos à Latinis, Latinos non-Reformatos ſive Pontificios à Reformatis, & Reformatos ipſos inter ſe diviſos, magnâ ani-

mi tir-

mi tristitiâ, multoque cum gemitu intuemur. Usque quo verò in diversas itum est partes, de tollendis simultatibus, mitigandis odiis & componendis dissidijs seria consilia agitata, tantum abest, ut tanto melior veritatis assertor & caussæ suæ quisque haberetur patronus, quanto θέσιν φυλάττειν nosset pertinaciùs, & in dissentientes inveheretur acerbiùs. Exacerbatis proinde de animis ulteriùs itum est, & ut alij alios magis exosos imò abominabiles redderent, non in exagitando dissensu acquieverunt, sed hæreses sibi invicem intentarunt, & ne litigandi & intendendi deesset materia, per varias & infidas consequentiarum ambages nescio quæ opinionum portenta deducere & insontibus affingere sategerunt. Quâ agendi ratione fieri certè aliter non potuit, quin miserrima & perturbatissima reddatur Ecclesiæ conditio; & si ad eum modum pergitur, omnis propemodum spes, deformes adeò coituros hiatus, decollat. Si igitur tam Reipublicæ quàm Ecclesiæ tranquillitatem restauratam, si non tantùm odia & inimicitias, sed bella quoque & cruentas

cædes

cædes cessare volumus, necessum erit ut errantibus comiter viam commonstremus, à diris anathematibus abstineamus, nec novos condamus fidei articulos, sed priscis illis & fundamentalibus in tuto collocatis; natum circa dogmatum appendices dissensum toleremus, atque effreni altercandi & contendendi libidini fibulam tandem imponamus. Cæterum causas quod Colloquiorum & Conventuum eventus piæ invitantium exspectationi hactenus non respondit, ariolari fortassis haut difficile foret. Meritâ interim laude haut defraudandos existimamus eos, qui summis Majestatibus fuere auctores, ne quidquam ad promovendam Divini nominis gloriam faciens insuper haberent, sed officij sui memores, quovis modo laboranti Ecclesiæ succurrerent, perque schismata divulsam, unire niterentur. Tenetur enim & in conscientiâ obligatus est unusquisque, fraternam inter unius Patris cælestis filios caritatem sartam tectam conservare, aut si naufragium passa sit, restaurandæ & in integrum restituendæ nullam non adhibere industriam, sed omni ut reflorescat opum vi allaborare. Et quanto quisque eminentiori

eſt loco, quanto majore ad reſtaurandam pollet & facultate & poteſtate, tanto tenetur obligatusque eſt magis. Licet igitur ad Principes, Reges, rerumque Dominos negotium hoc tantum non unicè pertinere videatur, conſilio tamen & monitis haut deeſſe iis debent Deum amantes pij, prudentes, rerumque periti viri, qui longo uſu & indefeſſo ſtudio morborum penetrarunt cauſas, modosque medendi ſuggerere valent. Quemadmodum enim Reipubl. ſalus Politicis viris, ita Eccleſiæ Eccleſiarum Doctoribus cordi & curæ eſſe debet; utriusque quibus & hanc & illam gubernandam commiſit Deus opt. max. ſummis Majeſtatibus. Quàm ſedulam ſeriamque p. m. Parens meus D. GEORGIUS CALIXTUS rei expediendæ uſque adhibuerit operam, quantam propter ardens pietatis & tranquillitatis Eccleſiaſticæ ſtudium ſuſtinuerit invidiam, quàm atroces toleraverit injurias, hîc commemorare parùm refert, novit enim univerſus orbis eruditus; norunt ipſi illi, qui ſarciendæ inter Chriſtianos ſpiritualis & Eccleſiaſticæ concordiæ deſiderium infamibus Syncretiſmi, Samaritaniſmi & Atheiſmi

issimi appellationibus flagellant: Ista videlicet eorum qui pacem sectantur plerumque solent esse præmia. Norunt etiam pacifici qui salutaria remedia ad sedandos tandem intestinos motus facientia non repudiant, sed suppeditantibus proba consilia favent. Inter eos verò Te Celsissime & Potentissime Princeps magno Tuo merito familiam hodie ducere tanto gaudent sibique gratulantur magis, quanto plus in tanti Principis auctoritate præsidij collocant, quorum constantiam indignantium furor infringere nondum valuit. Neque tamen omnis omninò abjicienda spes, fore aliquando, ut ubi deferbuerint calida pectora, admittant moderatiora consilia, illumque de religionum ac cultuum confusione metum eximi sibi patiantur. Qui ut eximatur, omni conatu omnibusque viribus, omnibus ad rem facientibus modis & medijs eniti oportet. Eximi autem rectiùs non poterit, quàm si ad pacem invitantes arbitri, rem sine fuco & dolo gerere, nec alium finem quam DEI gloriam, honorem Christi & Ecclesiæ prosperitatem intendere, publicè profiteantur sanctèque testentur.

Neque enim ad ſtatus, ut vocant, rationem firmandam aptari debet religio; neque in fraudem tertij, ad hoſtem vel repellendum fortius vel opprimendum feliciùs male fida fœdera inire, animosve amicitiâ quam pro re natâ vel alere vel rumpere liceat, jungere fas æquumve eſt. Primarias interim actualem communionem prohibentes cauſas quod attinet, eas neque diſſimulandas, neque loquutionum & phraſium ambiguitatibus non tollentibus ſed incruſtantibus diſſenſum involvendas aut palliandas, neque uſque adeò elevandas exiſtimamus, ut ſimplicioribus ſenſim ingeneretur opinio perinde eſſe ſive ſic, ſive aliter ſentiant, ſive cum his ſive cum illis contradicentium faciant, ſed candidè, apertè, ingenuè, ſine verborum involucris, quàm fieri poteſt maximè ſignificanter & ſonorè quemque quod ſentit profiteri, & animi ſenſa exprimere fas fuerit. Quæ ſi ſic ritè peragantur, quantum alter alteri illæſâ conſcientiâ concedendum, qualem in alijs diſſenſum ſalvâ Chriſtianâ caritate tollerandum cenſeat, exponere porrò haut difficulter poterit. Quemadmodum enim corporum

rum vulneribus ſalutaria remedia applicari nequeunt, niſi detegantur antè & inſpiciantur ſanabilia ſint an minùs? ita etiam Eccleſiæ vulneribus medicina fieri haut poterit, niſi omnium exponantur conſpectui, niſi cauſarum infligentium priùs expendantur pondera. Initium ſcilicet concordiæ eſt, diſſidiorum cauſas & momenta cognoſcere ac penetrare. Diſſenſus verô ſummam, & lacerantes Occidentalem Eccleſiam cauſas, iſta quam Celſitudini Tuæ, Sereniſſime Princeps, humillimè offero utriuſque & Pontificiæ & Reformatæ Doctrinæ Conſideratio exhibet. Exhibet autem ita, ut ubi conciliationi & tolerantiæ locus eſſe poſſit, ubi non poſſit, ſubinde commonſtret. Sicuti enim pleraque ita etiam hæc pij Parentis mei afferendæ veritatis ergo elaborata ſcripta, moderationem ſapiunt, mitigandisque horribilibus odijs, & reducendæ, ſi fieri poſſet, animorum tantopere inter ſe divaricantium unioni inſerviunt. Quorum ſpecimen quoddam, de Tolerantiâ Reformatorum Conſultationem, quum haud ita pridem emiſerim, & factam in Præfatione

ad Lectorem Celſitudinis Tuæ mentionem, ſatis benignè & clementer acceptam non obſcurè intellexerim; auſus porrò ſum, quæ alij temeritati, alij arrogantiæ procul dubio imputabunt. Nemo enim non temeritatis arguet, quod tantum Germaniæ Principem & Imperij Electorem, ego ſcholaſtici ordinis homo compellare mihi ſumo: ambitionis nemo non palàm reum aget, quòd onus cui ferendo non ſum, ſubire ſatago: imprudentiam uno ore accuſabunt omnes, quòd mercedis quam tulit beatus Parens meus immemor, periculoſo quem premo de tramite non revoco gradum, quòd denſis convitiorum ex invidiæ cavernis certatim erumpentibus imbribus ſciens volensque me ingero, pectusque objicio. Verùm licet cuncta iſta me non fugiant, licet deſtinata mihi præmia ut præſentia & jam tum ſoluta intuear, licet tantæ molis operi promovendo imparem me eſſe non diffitear, quum tamen à Parente ſic inſtitutus ſic edoctus ſim, ab amore Divinæ gloriæ nullis neque minis neque cervici imminentibus periculis avelli patior: Continere certè me non poſſum quin Tuæ,

Serenis-

Serenissime Princeps, qui ad tranquillitatem pu-publicam facientibus meditationibus indulges & seriò occuparis, qui saxum illud gloriosè volvis, Celsitudini de isthoc animo humilimè gratuler, & Deum invocem, ut constantem illum Tibi servet, & plures Tui similes magnanimos excitet heroas, qui præclarum opus junctis viribus juvent, promoveant, & ad felicem tandem exitum deducant. Modi & media rei conficiendæ idonea à B. Parente meo, SINE OMNI PRAEIUDICIO, ut ipse loqui amat, suppeditata extant, quæ si non sufficiunt, meliorem & compendiosiorem commonstranti viam nemo sanus obtemperare recusabit. DEUS felicem largiatur successum, & faxit propitius, ut perspecta quæstionum, de quibus controvertitur, aliarum quidem certâ veritate, aliarum verò indeterminabili ambiguitate, aliarum autem curiosâ & otiosâ vanitate animi Christianorum magis magisque mutuâ caritate devinciantur, & actualis unio atque communio tandem redintegretur, alijs interim erga alios non aliter affectis, quàm decet Christianos, & germanos ejusdem Patris cælestis filios. Quod pium

& se-

& ſerium meum votum, uti non potes improbare, Sereniſſime Princeps, ita ſubjectiſſimum animi obſequium una cum Paternis lucubratiunculis; quas Celſitudinis Tuæ ſubmitto judicio, clementer acceptabis. Meum erit ardenter venerari ſummum Numen, ut Sereniſſimæ Celſitudini Tuæ, Ejusque Regiæ Domui ineuntem hunc novum annum, aliosque deinceps ex ordine plures, feliciſſimos proſperrimoſque eſſe jubeat, & ab omnibus fortunæ inſultibus ad ſeram poſteritatem glorioſam florentemque aſſerat ac tueatur. Scribebam Helmeſtadij in Acad. Juliâ ipſis Calendis Januarij, Anno CIϽ IϽ C LIX.

Sereniſſimæ & Potentiſſimæ Celſitudinis

Veſtræ

ſubjectiſſimus cliens

FRIDERICUS ULRICUS CALIXTUS D.

CON-

CONSIDERATIO DOCTRINÆ PONTIFICIÆ HODIERNÆ Juxta ductum Concilii TRIDENTINI.

Uicquid verum est, id est à DEO, qui prima, summa & indeficiens veritas est, cui omne aliud verum debet quod sit verum. In Deum itaque peccat, quicunque, quod verum esse novit & apud animum suum persuasus est, falsi insimulat, vel ejus contrarium præ se fert, probat & profitetur. Qui itaque contra conscientiam suam, adversus veritatem sibi cognitam, quamvis ea non nisi rem terrenam & civile negocium concernat, testimonium perhibuerit, dixerit, vel fecerit, ille peccatum mortale committit, & gravissime Deum offendit. Dubium autem non est, quin graviùs etiam offendat, qui amplexus & professus fuerit, vel probaverit, quod in rebus, religionem, fidem, usum Sacramentorum & cultum Dei concernentibus, falsum vel pravum esse intelligat, & contra deserat, rejiciat & improbet, quod noverit esse verum & rectum.

II. Discrimen autem est inter ista duo, *Ego* hoc tanquam verum non possum admittere, & Ego hoc quod verum esse nego, in alio non possum tolerare, nec aliter

sentientem, quàm ego sentio, Christianum agnoscere, vel ut Chrstianum habere & amare. Quùm circa fundamenta salutis sive articulos fidei ad salutem cuivis necessarios, nec non circa doctrinam sacramentorum superioribus seculis multæ quæstiones sint excitatæ, & excitari plures etiam hodie possint, quarum aliæ fundamenta propinquiùs fortè attingant, aliæ ab ijs remotiùs absint, discrimen illud omnino servandum erit, ut homo pius & moderatus, si videat fundamenta esse salva, priore effato utatur, non posteriore.

III. Quæ ad fidem pertinent, in Antecedentia, Constituentia & Consequentia alibi dispescuimus. *Constituentia* diximus esse ipsos fidei articulos, prout secundum substantiam cuivis homini adulto ad salutem sunt necessarij: inter *Consequentia* sive corollaria, vel quæstiones emergentes & annatas, illorum potissimum rationem habendam esse, *quæ proximè & immediatè ipsos articulos consequuntur, quibus videlicet positis aut negatis articulum quoque ipsum vel poni, vel negari necesse fuerit.* Ad *Antecedentia* retulimus notitiam & numerum librorum Canonicorum. Et hæc ipsa, uti etiam consequentia, certiùs & accuratiùs cognita habere, non tam esse quorumvis è vulgo, quam Pastorum & Doctorum Ecclesiæ, monuimus.

IV. Si de Antecedentibus & Consequentibus agatur, haut temerè progrediendum erit ad posterius effatum. Turbavit hîc omnia, & schisma, quod in Ecclesia exortum erat, irreconciliabile reddidit Concilium Tridentinum dum multa talia, hactenus indifferentia, sive libertati opinandi relicta, in alterutram partem, plerumque autem deteriorem, sub anathemate determinavit, atque ita omnem conciliationis spem, quamdiu ipsum apud alteram partem vigebit & valebit, ademit.

V. Esto exemplum. Quum universa Ecclesia Græca, & qui in Latina catalogum Canonicorum librorum primis quatuor seculis prodiderunt, à Canone V. T. Tobiæ, Judithæ, Siracidæ, Maccabæorum & similes, qui ab autoribus suis Hebraicè scripti non erant, excluserint; cœperunt seculo demum quinto Innocentius, Augustinus & Gelasius variare, & eos quos diximus, antiquis & genuinis Canonicis annumerare: Ipsi autem non obscurè fatentur, quòd admodum strictam & accuratam recensionem non instituant. Nec difficilè fuit, paucos hosce Latinos cum universis Græcis, ipsisque Latinis antiquioribus & plerisque subsecutis recentioribus conciliare. Nempè vocem Canonici aliquantò latius accipiunt, & ad eos quoque libros extendunt, qui aliàs Ecclesiastici solebant appellari, quos, ut præter alios monuit Rufinus, *legi quidem in Ecclesiis voluerunt, non tamen proferri autoritatem ex his fidei confirmandam.* Et benè rem totam explicat Alfonsus Tostatus, Prologo in Matthæum, quæstione tertia: *Libri*, inquit, *nonnulli dicuntur apocryphi, quia non constat de eorum scriptoribus, an Sp. S. dictante scripserint, & etiam non constat de omnibus quæ in eis habentur, an vera sint. Non tamen est in eis aliquid, quod manifestè falsum sit, vel quod valde suspectum sit de falsitate. Hoc modo sunt apocryphi libri quidam, qui ponuntur extra canonem V. T. computantur tamen inter libros S. Scripturæ, scilicet liber Sapientiæ, & Ecclesiasticus, & Judith, & Tobias, & libri Maccabæorum: de autoribus enim horum non constat Ecclesiæ, an Sp. S. dictante scripserint; non tamen reperit in iis aliquid falsum, aut valde suspectum de falsitate, sed potiùs in eis est doctrina copiosa, sancta & devota. Ideò ecclesia legit illos & computat inter libros suos.*

VI. Ita tota difficultas esset expedita, & conciliari

posset Synodus Tridentina cum veritate & antiquitate, nisi anathema in omnes dissentientes ejaculatum esset. Dicit se omnes libros tam Vet. quam N. T. pari pietatis affectu ac reverentia suscipere ac venerari: Deinde enumerans libros V. T. controversos sive Apocryphos illos immiscet, & tandem subjungit: *Si quis libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro Sacris & Canonicis non susceperit, anathema sit.* Per quæ verba omnis commoda explicandi & conciliandi ratio, quin & mutua dissidentium tolerantia perimitur. Qui enim Concilium hoc Tridentinum admittit, sub pœna anathematis & jactura æternæ salutis apocryphos illos libros Mosi & Prophetis æquare debet. Nec hoc solùm: Ei qui discrimen aliquod & imparitatem agnoverit, non poterit dicere; tolerabimus nos invicem & Christiana caritate prosequemur, etiamsi in constituendo Canonicorum librorum numero dissentiamus; sed necesse habet dicere; Si à me & Concilii sententia diversus abis, & Tobiæ, Judithæ, Maccabæorum libros, eodem quo Mosen & Prophetas, pietatis affectu & reverentiâ non suscipis & veneraris, tanquam anathema te abominor. Ita, Num Baptismus Johannis cum Baptismo Christi eandem vim habuerit, nunc non multum refert novisse, & semper opiniones liberæ fuerunt. At postquam Tridentini anathema emiserunt, nulla relicta est sentiendi libertas, nulla conciliatio, nulla tolerantia. Baptismo Johannis eamdem cum Christo Baptismo vim denegare oportet, aut numero Christianorum excludi. Similiter VII à Christo instituta Sacramenta, nec plura nec paucio- ra, credere oportet, aut anathema audire. Sic itaque Concilium Tridentinum, partim veras, partim indifferentes, li-
beras,

beras, & innoxias opiniones, in capitales mutavit errores sive hæreses, & evibratis anathematibus, omnes qui ipsum receperint, & juramentum professionis fidei, quale Pius IV præscripsit, ediderint, à dissentientibus irreconciliabili schismate diremit, quos videlicet, quam diu dissenserint, anathemata & Christiano nomine indignos haberi oporteat. Nisi igitur anathemata Tridentina mitigentur aut aboleantur, de conciliatione desperandum erit. Percurremus autem breviter sessiones Synodi Tridentinæ, &, ubi, si removeantur anathemata, conciliationi vel tolerantiæ locus esse possit, ubi non possit, memorabimus.

Concilii Tridentini primæ tres Sessiones Præliminaribus occupantur, & ad determinationem dogmatum non descendunt.

DE NORMA FIDEI,

ad IV Sessionem Synodi Tridentinæ, quæ quum Romani Pontificis mentionem non faciat, & de ejus tamen autoritate, & de ecclesia controversiæ sint maximi momenti, omnem eam rem brevibus aphorismis proponemus.

I.

SAcra Scriptura canonica, quoniam divinitus est inspirata, autoritatem obtinet summam & divinam, & infallibilis est.

II. Diſcurſuum itaque vel illationum ſub lumine fidei & relevationis inſtitutarum, ſive Theologicarum primum & ſummum principium hoc eſt: Quicquid Sacra Canonica Scriptura docet, eſt infallibiliter verum.

III. Eadem igitur homini Chriſtiano quâ tali, omnium credendorum norma & agendorum regula eſt.

IV. Quod igitur ex principio paulò antè propoſito, per probam & validam conſequentiam deduci non poteſt, ad fidem & religionem Chriſtianam non pertinet,

V. Tobiæ, Judithæ, Baruci, Sapientiæ, Siracidæ, Maccabæorum libros, & fragmenta Danielis ac Eſtheræ, Moſi, Prophetis & Pſalmis æquare, error eſt.

VI. Non æquantes, ſive diſcernentes anathemate ferire, intolerabilis error eſt.

VII. Synodus itaque Tridentina, quæ in ipſis ſuis initiis utrumque errorem erravit, nullam fidem meretur.

IIX. Verſionem Latinam Veterem ſive vulgatam, Hebræo textui V.T. & Græco Novi æquare, vel præferre, craſſus error eſt.

IX. In iis, quæ apertè in Scriptura poſita ſunt (verbis utimur S. Auguſtini) inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresque vivendi.

X. Extare itaque traditiones, per quas ex unanimi eccleſiæ priſcæ conſenſu ſymbolis ac confeſſionibus, ſcriptiſque præſtantium veterum Doctorum declarato, probari poſſit ullum vel ad ſalutem neceſſarium dogma, vel à Chriſto inſtitutum Sacramentum, quod non inveniatur in S. Scripturâ, error eſt.

XI. Quoniam quæ continent fidem moresque vi-

vendi,

vendi, apertè in Scripturâ posita sunt, factâ quadam familiaritate (iterum utimur verbis Augustini) cum ipsa lingua divinarum Scripturarum in ea quæ obscura sunt, aperienda & discutienda pergendum est, ut ad obscuriores locutiones illustrandas de manifestioribus sumamus exempla, & quædam certarum sententiarum testimonia dubitationem de incertis auferant. Hinc itaque pendet interpretatio Scripturæ, & qui tali familiaritate cum linguâ Scripturæ contractâ, ab apertis ad obscura illustranda pergendi facultatem consequuti fuerint, idonei sunt Scripturæ interpretes. Ejusmodi facultate præ cæteris pollere debent (utinam polleant!) Episcopi & Doctores in Ecclesia.

XII. Romanum Pontificem, sive seorsim sumptum & sine Concilio, sive Concilio junctum, esse infallibilem sensuum scripturæ interpretem, & controversiarum fidei judicem, error est; qui quantum Pontificem extollit, tanto jugo Christianorum conscientias premit; & propterea seriò oppugnandus, &, ut ecclesiæ tranquillitas reddatur, eliminandus erit.

XIII. Romanum Pontificem numerum credendorum vel dogmatum ad salutem necessariorum augere posse, sive posse Pontificem sub jactura æternæ salutis obligare ad credendum ea, ad quæ credenda neque Christus obligavit, neque fideles in prima ecclesia obligati fuerunt, error est.

XIV. Romanum Pontificem jure divino & ab ipso Christo constitutum esse totius militantis ecclesiæ, per universum terrarum orbem dispersæ, Principem & Monarcham, error est.

XV. Ad salutem omni humanæ creaturæ necessarium esse, ut subsit Romano Pontifici, error est. Hi quatuor

tuor præcedentes & inter se connexi errores prorsus intolerabiles sunt, quòd spiritualem Pontificis tyrannidem stabiliant, eumque conscientiis & fidei Christianorum dominari faciant.

XVI. Ad salutem autem necessarium est omni homini, ut subsit capiti Christo & cum eo per veram fidem, cum membris autem per caritatem conjungatur.

XVII. Quicunque itaque ubicunque locorum Christum dominum & redemtorem agnoscunt, & una cum Patre & S.Spiritu venerantur & adorant, & quæ porro ad habendam salutem agnosci opus est, ex Scriptura docent & discunt, & juxta institutionem Christi Sacramentis utuntur, & abnegata impietate sanctimoniam sectantur; illi unam, catholicam & Apostolicam Ecclesiam toto terrarum orbe diffusam, constituunt.

XXIIX. Denique, posse Pontificem Reges, Impp. si hæresi infectos esse, aut hæresin minus sedulo extirpare censeat, vel etiam inperitià & ignaviâ regnandi laborare judicet, dominatu privare, subditos à sacramento fidelitatis absolvere, & imperium ad alios, quos magis idoneos existimet, transferre, magnus regnisque & Rebuspublicis perniciosus error est, quem nullus bonus, patriæque & Principis sui amans civis admittere, vel ferre poterit.

DE PECCATO ORIGINIS

Ad Sesſionem V Synodi Tridentinæ, ubi nullus apponitur capitum vel Canonum numerus.

I.

ADamum quum mandatum DEI in paradiſo tranſgreſſus eſt, ſanctitatem & juſtitiam, quam in creatione acceperat, non ſibi ſoli, ſed etiam poſteris ſuis perdidiſſe, atque adeo in eos (communi ſc. carnali modo progenitos) peccatum, quod mors eſt animæ, propagatione, non imitatione transfundere, rectè docet Synodus Tridentina.

II. Rectè etiam negat, hoc peccatum vel per humanæ naturæ vires vel aliud remedium tolli, quam meritum unius mediatoris Domini noſtri JESU Chriſti, qui nos Deo reconciliavit in ſanguine ſuo.

III. Infantes igitur baptizandos eſſe, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione contraxerunt, rectè aſſerit.

IV. Præterea docet per JESU Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmo confertur, reatum originalis peccati remitti. Reatus eſt obligatio ad ſubeundam pœnam peccato debitam, quæ omnino tollitur. Et hactenus rectè.

V. Quod autem addit tolli totum id, quod veram & propriam rationem peccati habet, verum non eſt. In quocunque enim vera & propria ratio peccati originalis conſtituatur, id, quamvis imminutum manet, & ſecundum ſpeciem non variatur. Manet item materiale, v.g. concupiſcen-

piſcentia ſeu inclinatio ad bonum caducum & delectabile; manet quoque formale, nempe quod ſit ἄνομ☉. Ergo peccatum eſt poſt baptiſmum ſicut antè erat, etiamſi ſecundum gradus, vel quoad magis & minùs variet.

VI. Sed hæc ad Scholaſticam ſubtilitatem vergere videntur. Quod rem & praxin attinet, renatos, qui deſideria carnis non perficiunt, ſed per Chriſti gratiam reprimunt, non conſentiunt, ſed repugnant, atque adeo non ſecundum carnem ambulant, ſed ſecundum Spiritum, etiamſi concupiſcentia, quæ in eis reſidua eſt, verum peccatum ſit, non tamen magis damnationi facit obnoxios, quam ſi peccatum non eſſet. Eatenus itaque conciliationi vel tolerantiæ locus fuerit relictus.

VII. Quod autem Synodus anathema dicat illis, qui reſiduam in renatis concupiſcentiam, quam Apoſtolus peccatum appellat, propriè peccatum eſſe exiſtimant, id nimiæ eſt ſive arrogantiæ, ſive ſævitiæ.

IIX. Beatiſſimam virginem Mariam θεοτόκον ſine peccato originali conceptam fuiſſe, in quam opinionem admodum propendet Concilium Tridentinum, Sacræ *Scripturæ & univerſæ antiquitati adverſatur.*

IX. Breviter. Propter peccatum Adami omnes qui ex eo communi modo gignantur, naſci obnoxios æternæ damnationi, nec eam evadere poſſe, niſi per Dei gratiam & Chriſti meritum, fundamentalis doctrina eſt; cui annaſcitur & additur quæſtio de quidditate peccati originalis, ſive quænam ejus adæquata ratio & definitio. Hanc conſtituere Auguſtinus non eſt auſus. *Peccato*, inquit, *originis nihil eſt ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum difficilius.* Nihil autem ſine dubio probatius aut rectius dici poteſt, quam quod ſit privatio juſtitiæ origi-

De moribus Eccleſ. c. 22.

originalis, per ignorantiam in intellectu, aversionem in voluntate, & rebellionem in appetitu. Quum autem sit quæstio Scholastica, si quis dissentiat, modo fundamentalem doctrinam illibatam retineat, tolerari potest.

DE JUSTIFICATIONE ad Sessionem VI Concilii Tridentini.

SEssione VI, tùm capitibus, tùm Canonibus, (nova videlicet ratione in prioribus Sessionibus non usitata) prolixe agitur de Justificatione, & immiscentur nonnulla de necessitate gratiæ, de libero arbitrio sive viribus humanis, de certitudine gratiæ sive Prædestinationis, de merito bonorum operum. Sicut autem plura in his subtiliora, quàm ut ad istum modum proposita vel à vulgo fidelium capi possint, vel ad salutem necessaria judicari debeant: v. g. ubi doctrina Justificationis explicatur, de dispositione ad eam, de causa formali & instrumentali agitur. Facilè est hujusmodi terminos diversimodè accipi & applicari. Si enim utamur vocabulis vulgari usu receptis & quemadmodum hoc dogma populo Christiano proponi & ab eo credi oportet, loquamur, vix ullus poterit deprehendi dissensus, nempe si ad hunc modum proponatur: Deus hominum suo crimine & diaboli fraude in peccatum & exitium prolapsorum misertus, misit unigenitum filium suum: Ille pro hominibus homo factus, passus & mortuus, resurgens & ascendens in cœlos, re-

missionem peccatorum & æternam vitam iis promeruit: Hoc suum suique Filii tantum beneficium DEUS per prædicationem Evangelii hominibus fecit annunciari & exponi: Qui se peccatores agnoscunt & dolent, Evangelio adsentiuntur, in Filium credunt, & in ejus merito ac morte confidunt (quæ tamen absque præveniente & excitante & cooperante divina gratia fieri nequeunt) illi Deo reconciliantur, remissionem peccatorum consequuntur, è statu iræ & damnationis in statum gratiæ & salutis transferuntur, in eo permansuri, & æternæ gloriæ certo futuri participes, si, ex quo crediderunt, & reconciliati Deo sunt, observationi mandatorum divinorum operam dederint, secundum carnem non vixerint, & præeunte & cooperante ope divinâ à peccatis contra conscientiam committendis sibi caverint: Sic In præsente vita justificabuntur homines, & in futura glorificabuntur. Hisce ita positis consideremus nonnulla ex iis, quæ docuit Synodus Tridentina; ea præsertim, quæ ambigua sunt, vel falsa, vel falsitatis suspecta.

I. Capitulo VI & VII dicitur fides dispositio ad justificationem, & cap. IIX initium justificationis. Fides autem viva & vera non est saltem dispositio & initium, sed à parte hominis proxima & immediata justificationis causa.

II. Eodem VII capitulo dicitur Justificatio non esse sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio & renovatio interioris hominis. Justificatio quidem non est absque tali sanctificatione & renovatione, sive justitia quadam incoata & homini inhærente. Quod verò ad ipsam formalem justificationis & justitiæ rationem, per quam adeundæ cælestis hereditatis jus consequimur, illa pertineat, eamve constituat, à vero videtur alienum.

III. Sed

III. Sed à capitulis ad Canones transeamus quibus doctrina in capitibus proposita repetitur, addito singulis anathemate. Canone quarto anathema esse jubetur, qui dixerit, liberum arbitrium à Deo motum & excitatum merè passivè se habere. Quatenus movetur & excitatur, ita sanè se habet merè passivè. Postquam verò motum & excitatum est, in virtute moventis & excitantis gratiæ, cum audito & percepto Evangelio divinitus datæ, operatur. Nempe gratia divina, viribus humanis, quæ per liberum arbitrium denotantur, facultatem agendi, quâ priùs destitutæ erant, largitur, sed necessitatem non inponit.

IV. Ad Canonem V notamus, liberum arbitrium post Adami peccatum esse amissum & exstinctum, i. e. vires humanas, ut intellectum & voluntatem, sibi relictas, absque peculiaribus divinæ gratiæ auxiliis, etiamsi circa res, quæ naturæ lumine comprehenduntur, aliquid possint, non tamen posse revelationibus divinis supernaturalibus assensum, qualem oportet, præbere, vel in promissionibus Evangelii, meritoque ac morte Christi spem & fiduciam figere, nisi in virtute divinæ gratiæ peculiariter una cum prædicato Evangelio sive per Evangelium donatæ.

V. Ad IX. Sola fides justificat, i.e. à parte hominis tanquam necessaria conditio vel causa justificationem immediatè efficit. Non est sensus, quasi ad obtinendam justificationem à parte hominis (nam à parte Dei misericordiam divinam, & meritum Christi, & vocationem per Evangelium, intercedere, sive potiùs præcedere, notum est) nihil omnino requiratur, præter nudam & solam fidem. Oportet peccata pristina agnoscere, & ob commissa dolere: Oportet Evangelium audire. Non tamen quicunque peccata sua agnoscit & dolet, vel Evangelium audit, hoc ipso statim

justificatur. Ergo agnoscere peccata & audire Evangelium, justificationem proximè & immediatè non inferunt sive efficiunt. Si verò dixeris; Ergo nihil planè ad justificationem faciunt, sive absque ijs justificatio obtineri poterit, perperam ratiocinaris. Hæc exclusiva igitur; Sola fides justificat, in hunc modum exponenda erit: Fides justificat, &, Quod non est fides, id à parte hominis justificationem proximè & immediate non ponit & efficit. Ita rectè se habet, eoque sensu à veteribus usurpata fuit. Inde Cardinalis Hosius epistola ad Ruardum Tapperum: *Non solùm Augustinus & Ambrosius, sed & Bernhardus & alij multi usi sunt hoc loquendi genere, quod sola fides justificat.* Ex Scholasticis producimus Bonaventuram, cujus hæc sunt verba in IV, Dist. XV, part. I. quæst. I. *Etsi Divina misericordia remittit offensam homini, dando gratiam, non tamen ita omnino remittit, ut exigat de offensa satisfactionem pro justitia: Nam in sola fide passionis Christi remittitur omnis culpa & sine fide ejus nullus justificatur.*

Epist. 17.

VI. Ad X. Si quis dixerit, homines per Christi justitiam formaliter justos esse, anathema sit. Hæc assertio magis Scholasticè concepta, quam ut anathemate sancienda. Docet hac ipsa Sessione Synodus Tridentina cap. 3. Mortis Christi beneficium recipere eos duntaxat quibus meritum passionis ejus communicatur. Et c. 6. Neminem posse esse justum nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicentur. Quid vero est meritum passionis Christi alicui communicari, aliud, quam imputari? Jam sicut homo ab actu divinæ voluntatis, quo eum Deus amat, dicitur amatus; ita quoque à simili actu, itidem ad hominem terminato, quo Deus homini meritum passio-

nis

nis & justitiam imputat, dici potest is homo per Christi justitiam divinitus imputatam justus.

VII. Ad XI. Imputatio justitiæ Christi & remissio peccatorum non excludit ab eo caritatem & incoatam inhærentem justitiam. Non autem sequitur ita eum coram Deo inhærente justitia justificari, i. e. formali inhærente justitia, per quam hæres æternæ vitæ constituitur, quemadmodum per remissionem peccatorum & imputationem justitiæ Christi. Deinde gratiam Dei, quando dicimur justificari gratis Dei gratia per redemtionem factam in Jesu Christo, non χάρισμα vel infusum aliquod donum, sed misericordiam, favorem & benignitatem significare, certum est.

IIX. Ad XII. Fides justificans est adsensus divinis Evangelicis promissionibus præbitus, utpote veris, & deinde fiducia innixa his ipsis promissionibus & gratiæ Dei meritoque Christi per eas nobis oblato, tanquam maximis bonis, in quorum virtute evasuri simus omne malum, infernum videlicet & damnationem, participesque futuri æternæ vitæ & gloriæ. Fides igitur hic consideratur, non ut res simplex ex genere naturalium; sed ut quoddam à parte hominis morale instrumentum adipiscendi justitiam & salutem. Quod proinde non mirum est, si non fuerit aliquid unum per se, tanquam simplex res naturalis, sed quoddam unum per accidens, & è duobus compositum, ubi fiducia est quasi complementum & perfectio adsensus, ut sit fides justificans, complementum, inquam, in esse morali, non naturali. Nam si fiducia separari possit, aut separetur ab assensu, tum assensus hic non justificabit: Diaboli enim & qui in Spiritum S. peccant, Evangelio tanquam vero adsentiuntur, & tamen non justificantur, quia videlicet quod in Evangelio offertur,

tanquam

tanquam bonum ad se pertinens non apprehendunt. Qui inter Pontificios fuere eruditiores, id ipsum agnoverunt; ita enim scribit Alfonsus Tostatus in cap. IX, Matth. qu. 8. Dicendum quid non est.

IX. Ad XIII & XIV. Fidem, utpote justificationis à parte hominis, causam, præcedere oportet justificationem, si non tempore, tamen natura. Qui itaque primùm justificatur, non credit, remissa sibi esse peccata, sed per DEI gratiam, Christique meritum remitti, nec quicquam remissioni à parte DEI Christique obstare, modo conditio vel caussa, quam à suamet ipsius parte adesse oportet, non desit. Benè Petrus Chrysologus Sermone I in Symbolum: *Ipse sibi donat veniam, qui sibi peccata per Christum remitti posse confidit.* Intellectus autem reflectitur supra suos & etiam voluntatis actus, ut qui assentitur & confidit, sciat se assentiri & confidere. *Credere fit mente*, ait S. Augustinus, *& videtur mente, quoniam menti nostræ fides nostra conspicua est.* Hinc itaque in promtu est colligere; Qui credit Deum esse misericordem & filium Dei pro nobis esse mortuum, & in hac DEI misericordia meritoque Christi fiduciam collocat, ille habet remissionem peccatorum: Sed ego: Ergo. Interim largimur, Minoris non parem apud omnes esse certitudinem, cui plurimum obstare videtur in animis hominum nonnullorum, quod quasi indomitam nimiamque in peccata propensionem experiuntur, & uti oporteret excutere nondum possunt. Danda vero est opera, ut excutiatur, ne fiduciæ obstet, eamve imminuat. Fides tamen, quamvis infirma & imbecillis, fides nihilominus est, & orandus est DEVS, ut remotis obstaculis & impedimentis, imbecillem in robustam commutet. *Spiritus* itaque *contestatur Spiritui nostro, nos esse filios*

lios Dei, Rom. IIX, 16. Et *qui credit in filium Dei, habet testimonium in semet ipso: Et hoc est testimonium, quod vitam æternam dedit nobis Deus*, I Johan. VI, 20. Nempè certitudo pro præsente tempore & statu parit tranquillitatem animi, & pacem Christiano pectore dignam, arcetque anxietatem & desperationem; par autem certitudo negata respectu futuri (DEUS enim nos prior non deseret, sed nos DEUM deserere possumus) abigit præsumtionem, superbiam & securitatem, & parit debitam sollicitudinem, ut *cum timore & tremore nostram salutem conficiamus*, Phil. II, 12; & *qui se existimat stare, videat ne cadat*, I Cor. X, 12. Hinc igitur Augustinus lib. de Correptione & gratia, cap. XIII: *Quis ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? Id occultari opus est in hoc loco.* Et Lutherus in epistolâ ad Christophorum Hoffmannum: *Méa sententia est hæc, nos debere fidere gratiæ Dei, sed manere incertos de nostrá & aliorum futura perseverantia seu prædestinatione, ut ille dicit, qui stat videat ne cadat.*

Vtilitas hujus doctrinæ.

Et sic expediuntur etiam Canones XV & XVI.

X. Ad XIIX. Præceptorum divinorum observatio, quatenus fidelibus sub pacto Evangelico constitutis necessaria, ne amicitia Dei & salute suâ excidant, eatenus ipsis, præeunte & adjuvante divinâ gratiâ, est possibilis. Qualis vero secundum rigorem pacti legalis requiritur, & in statu innocentiæ præstari potuit, talis hodie à renatis præstari non potest. Peccata certe venialia, juxta ipsorum Pontificiorum confessionem, & contra legem sunt veri nominis peccata, à renatis tamen evitari nequeunt: à quibus nihilominus *omnia mandata implentur, quando*

quicquid non impletur ignoscitur, ut loquitur Augustinus libro 1 Retract. cap. 19.

XI. Ad Can. XX. Homo adultus, si post acceptam remissionem peccatorum nolit dare operam observationi mandatorum divinorum, sed ea per contumaciam sciens & volens violet, gratia excidit & servari non potest.

XII. Ad Can. XXI. Christus eatenus potest dici legem tulisse, quod juxta voluntatem Patris jusserit omnes, adjuncta promissione æternæ salutis, & comminatione æternæ mortis, Evangelio & in se credere, credentes item baptismum suscipere, & in suæ mortis commemorationem Eucharistiam usurpare, denique mutuiter diligere. *Hoc est*, inquit, *mandatum meum, ut diligatis alij alios sicut dilexi vos*, Joh. xv, 12. Et mox versu 14. *Vos amici mei eritis, si feceritis, quacunque ego mando vobis.* Quando igitur aliorum opera portant, ita complent legem Christi, Galat. vi, 2.

XIII. Ad Can. XXIV. Justitia inhærens augeri potest, sed ea non est formaliter illa ipsa justitia, per quam fidelibus competit jus capessendæ hereditatis cœlestis.

XIV. Ad Can. XXV. Operi bono potest aliquando adhærere peccatum actuale veniale, potest etiam aliquando abesse. Thomas in iv Dist. 12, q. 12, a. 2: *Non est inconveniens, quod aliqua hora sit homo absque omni peccato veniali, quamvis homo diu durare non potuit propter difficultatem vitandi omnia peccata venialia: ipsum autem opus bonum in se spectatum, nec veniale nec mortale est peccatum.*

XV. Ad Can. XXIIX. Amissa per peccata gratiâ, necessariò amittitur Fides infusa, quæ à divinâ gratiâ ita pendet, ut eâ remotâ ipsam quoque intercidere oporteat

Rema

Remanere nihilominus potest fides acquisita, & homo ab hac Christianus appellari.

XVI. Ad Can. XXIX. Qui lapsus est, sine pœnitentia non potest in integrum restitui, potest tamen sine illâ pœnitentia quam Sacramentum vocant, i. e. sine auriculari confessione & imposita satisfactione.

XVII. Ad Can. XXX. Peccatum remitti ex ipsa rei natura nihil aliud est, quam reatum, i. e. obligationem ad subeundam pœnam tolli. Remisso itaque peccato, nulla residua est pœna propriè sic dicta, nec ullum est purgatorium, quod quum à veteribus nonnullis & ab Augustino instar opinionis admissum fuerit, nunc sub anathemate definire, nimiæ est temeritatis.

XIIX. Canonibus XXV & XXVI agitur de merito bonorum operum. *Mereri* Tertulliano, Cypriano & cæteris deinceps scriptoribus idem quod consequi. Meritum igitur hoc sensu est medium, quo â nostra parte adhibito aliquid consequimur. Hoc lato significatu est aliquod meritum fidei & operum pietatis: nempe per fidem sive interventu fidei consequuntur Fideles vitam æternam, & intervenientibus seu mediantibus pietatis operibus, dotes gloriæ, quæ in ea erunt. Fundamentum hujus consequutionis positum est in gratuita Dei promissione, qui scilicet hujusmodi præmia pollicitus fuit: non autem in dignitate vel æqualitate operis ad præmium. Nec Deus obligatur hominibus propter emolumentum, quod ex operibus humanis in Deum redundat, sed propter suam promissionem. Hinc Bernhardus libro de Gratiâ & libero arbitrio: *Est quam Paulus expectat, corona justitiæ, sed justitiæ Dei non suæ. Justum quippe est, ut reddat, quod debet; debet autem quia pollicitus est. Et hæc est justitia*

de qua præsumit Apostolus; Promissio Dei. Præterea quicquid præstare potest homo, ad id præstandum aliàs obligatus est, quemadmodum servus seu mancipium hero suo. Fieri itaque non potest, ut hominis erga Deum sit meritum aliquod propriè dictum & secundum justitiam acceptum, velut Deus homini aliter obligetur, quam in virtute liberæ & liberalis benignæque promissionis. Quod quum inter ipsos Scholasticos multi animadvertissent, meritum illud exploserunt, nempe Liranus, Simon de Cassia, Gregorius Ariminensis, Durandus, Jacobus de alta Villa, Thomas Waldensis, Petrus ab Alliaco, Johannes Gerson, Marsilius ab Ingen., Hadrianus VI, Conradus Kœllin & fortè plures. Quin anno CIↃ CCC LIV. Guido quidam, qui sententias Parisiis interpretatus fuerat juxta ordinationem Domini Cancellarij Parisiensis ac cæterorum Magistrorum Reverendorum Theologicæ Facultatis, revocare coactus est, quod dixerat *homo meretur vitam æternam de condigno, i.e. quod si non daretur ei fieret sibi injuria, & quod Deus faceret sibi injuriam*, totam ait propositionem revoco tanquam falsam, hæreticam & blasphemam. Revocatio hæc legitur in tractatu de Condemnationibus ac Revocationibus, qui in veteribus editionibus Magistro Sententiarum annecti solet.

XIX. Qui alia docuerunt ociosi potius in umbra disputarunt, nec ipsi ubi in rem præsentem itum, regnum cœlorum & valorem suorum meritorum in trutina justitiæ appensorum Deum flagitare ausi sunt, sed potius agnitis peccatis suis agnitisque omnibus meritis ad unicam DEI misericordiam & Christi mortem ac meritum confugerunt. Testes sunt omnes Agendæ Ecclesiasticæ & Exhortatio, quæ Anshelmo tribuitur, Agendis sive totidem

dem verbis sive æquipollentibus inseri solitæ: ibi morituri jubentur credere & profiteri, se non proprijs meritis, sed passionis Domini nostri Jesu Christi virtute ac merito ad gloriam pervenire. In Agenda Cracoviensi jussu Episcopi Johannis de Conari edita Cracoviæ morituro præscribitur hujusmodi precatio: Domine, paradisum tuum postulo, non „ ob valorem meritorum meorum, sed in virtute & effica- „ cia tuæ benedictæ passionis, per quam me miserum redi- „ mere voluisti, & mihi paradisum precio tui sanguinis eme- „ re dignatus es. Ipsum mihi conferre festina, propter „ quem nec tuæ divitiæ nec potentia minuentur, nec ipse „ paradisus angustior aut minor efficietur. Amen. In Agen- „ da Gnesnensi, excusa anno superioris seculi XLIX: Interro- „ pag.38. gatur æger: Fateris te non ita vixisse in vita tua & statu tuo, „ sicut debueras? Deinde: Credis non aliter te posse salvari „ & vitam æternam ingredi, nisi per meritum passionis Domi- „ ni nostri Jesu Christi? Sequitur: Pone ergo totam spem „ & fiduciam tuam in eamdem acerbissimam passionem & „ mortem Christi, huic morti te totum committe, nihil du- „ bitans aut desperans de misericordia Dei: Passus enim & „ mortuus est dominus noster Jesus Christus pro te & pro o- „ mnibus nobis, ut nos omnes salvos faceret, & ipse salvabit „ animam tuam. Amen. Porro sacerdos antequam discedat „ ab infirmo, dicit: Committo te omni potenti Deo. — Et si „ quid tentationis aut desperationis occurrerit tibi, ingere & „ committe te cruci, passioni & vulneribus Jesu Christi: & „ hæc habe ante oculos cordis tui, ea mente firmiter teneto, „ nec desperare debes, quia pro te mortuus est Dominus no- „ ster Jesus Christus, & quia ubi superabundavit peccatum, „ superabundavit & gratia. „

XX. Accedat denique Testamentum Cardinalis

Hoſij operibus ejus ſubjunctum, in quo inter cætera in
„ hunc modum precatur: Confiteor tibi, Pater, quòd gra-
„ via ſunt peccata mea, quibus iram tuam promerui. —
„ Quamobrem venio ad te, Pater clementisſime, venio ad
„ te nullis meis, ſed multis Filij tui Domini & Redemtoris mei
„ Jeſu Chriſti meritis onuſtus, qui quum precioſa morte ſua
„ non modo pro meis, verum etiam pro totius mundi pec-
„ catis abundè tibi ſatisfecerit, hujus mortis meritum, in quo
„ ſolo meam ſpem & fiduciam omnem habeo defixam, ad-
„ fero ad te: Hæc eſt juſtitia mea, ſatisfactio mea, redemtio
„ & propitiatio mea.

XXI. Simplicem hanc doctrinam cuivis ſalvando maximè neceſſariam primò Scholaſtici ocioſis & à praxi alienis quæſtionibus intricarunt; deinde Tridentini in easdem ſeſe diffuderunt, & quæ hactenus indifferenter habita, & in utramque partem diſputata fuerant, non modò determinarunt, ſed meliorem venioremque ſententiam, quod omnium deterrimum, anathemati ſubjecerunt, quemadmodum hîc anathema jubent eſſe eum, qui dixerit juſtificatum bonis operibus non verè mereri vitam æternam.

XXII. Canoni ultimo generalia complexo, generalia opponuntur.

XXIII. Obſervandum, aſperiores ſeu incommodas quasdam B. Lutheri loquutiones in hac Seſſione à Tridentinis arripi, & anathemate notari, à Chemnitio autem in examine expoſitas eſſe.

Ad Sessionem VII. DE SACRAMENTIS.

I.

AD I Can. Esse septem Sacramenta à Christo instituta, nec plura nec pauciora, sub anathemate definire, nimis temerarium est. Definitas enim Sacramentorum numerus nec Scriptura probari potest, nec consensu veterum. *Quod septem sint Sacramenta*, ait Vazquez, *patrum testimoniis confirmare supervacaneum est, quia nullus de eorum numero quicquam speciatim definivit.*

II. Quomodo differant Sacramenta V. & N. T. quæstio est minimè necessaria. Nos id agamus ut Sacramenta nostra i. e. quæ sub N. T. celebrari oportet, rectè & secundum Christi institutum & cum spirituali fructu & profectu nostro celebremus & peragamus.

III. Ad IV. De sola Fide dictum est antea.

IV. Ad V. Propter nutriendam & firmandam fidem Sacramenta instituta esse, negari non debet, quamvis etiam alios habeant fructus & effectus.

V. Ad VI. Sacramenta spiritualem effectum signis & actionibus externis congruum seu analogum habere, conceditur.

VI. Ad VII. Ex opere operato, si accipiatur ita, ut sit idem quod interventu & virtute operis juxta Christi institutionem peracti, tum verum est, Sacramenta hoc modo habere quendam sibi proprium & immediate unitum supernaturalem effectum. v. g. si infans juxta Christi insti-

institutionem baptizetur, regeneratur, in filium Dei adoptatur, & membrum fit Ecclesiæ Christi, etiamsi, qui baptizat, qui offerunt & adstant, improbi sint & sine devotione & pietate. Pari ratione si S. Eucharistiam improbus Presbyter administret, hypocrita accipiat, hic tamen corpus Domini manducat & sanguinem bibit. Hoc ipsum est quod dicitur in Augustana confessione Art. IIX: *Sacramenta propter ordinationem & mandatum Christi sunt efficacia, etiamsi per malos adhibeantur.* Nemini tamen adulto fide & pietate, & internis animi in Deum motibus, destituto, ulteriora gratiæ dona conferunt. Est quidem phrasis, *ex opere operato*, valde exosa, sed si exponatur, ut sit idem, quod ex vi operis juxta Christi institutionem & mandatum peracti, tolerari potest.

VII. Ad IX. De Charactere rectè dicit Gabriel Biel: *Characterem esse ponendum, nec ratio necessaria demonstrat, nec evidens autoritas probat.* Item: *Omnia de charactere dicta, pro magna parte voluntaria sunt & modica ratione fulcita.* Characterem itaque anathemate definire, intolerabilis error est. Quod autem Sacramentum iterari non debeat, non ab impresso charactere, sed à ratione divinæ institutionis deducitur.

IIX. Ad X. Ordinariè & citra causam magnæ necessitatis nemo privatus id sibi sumere debet, ut vel publicè doceat, vel Sacramentum administret.

IX. Ad XI. Intentio quidem quo ad actum externum præstandum requiritur, sed dum à ministro is ipse peragitur, & per circumstantias à numero vulgarium actuum eximitur, & ad sacrum determinatur, intentionem ad ipsum externum actum relatum subtrahi, impossibile est.

X. Ad

X. Ad XIII. Ritus Pontificii præſertim in Baptiſmo, ſi non aliter, ad minimum ſuâ multitudine exorbitant: Tot enim ritus ſuperadditi, ipſum divinum & ſacramento eſſentialem ritum quodammodo obruunt & obſcurant, & ab eo unicè conſiderando & obſervando animos abducunt.

DE BAPTISMO.

I.

AD Can. I. Anathemate ferire illos, qui dixerint, Baptiſma Johannis habuiſſe eandem vim, cum Baptiſmo Chriſti, (quum ſit quæſtio valde dubia & omnis uſus expers,) intolerabile eſt.

II. Ad III. Eccleſiam Romanam eſſe omnium Eccleſiarum matrem & magiſtram, falſum eſt. De cætero canon admodum generalis eſt.

III. Ad VII. Servator in cœlos aſcenſurus dixit Apoſtolis: *Docete baptizatos ſervare omnia quæ mandavi vobis.* Baptizati itaque *debitores ſunt, non carni, ut ſecundum carnem vivant, ſed Spiritui. Nam ſi ſecundum carnem vixerint, morientur.* Et, *Conſepulti ſumus Chriſto per Baptiſmum in mortem, ut ſicut ſuſcitatus Chriſtus eſt ex mortuis in gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.*

IV. Baptizatus tenetur ſervare præcepta Eccleſiæ, in quâ vivit, ne videlicet ea violet, vel ex contemtu ſuperiorum vel cum ſcandalo proximi.

V. Ad IX. De votis Confeſſio Wittenbergica Tridentinæ Synodo oblata rectè: *Non eſt dubium quin*

vota pia, justa & legitima sint servanda, ac solvenda, & vota impia sint rescindenda.

VI. Ad X. Ut peccata gravia ac mortalia, contra conscientiam post baptismum commissa remittantur, opus est pœnitentia.

VII. Ad XIII. De fide infantum bene Martinus Chemnitius ad hunc ipsum Canonem: *Quando dicimus infantes credere aut fidem habere, non est imaginandum, infantes intelligere aut sentire motum fidei, sed rejicitur error eorum, qui imaginantur, infantes baptizatos placere Deo, & salvos fieri sine aliqua actione S. Spiritus in eis. —— Quum ergo certum sit infantes baptizatos esse membra ecclesiæ & placere Deo, certum & hoc est, Sp. S. in ijs efficacem esse, & quidem ita efficacem, ut regnum cœlorum h. e. gratiam Dei & remissionem peccatorum accipere possint. —— Ergo oportet Sp. Sanctum in infantibus qui baptizantur efficacem esse & operari, ut regnum Dei quod in baptismo offertur & donatur, accipere possint, suo quodam modo nec satis cognito nec explicabili.*

IIX. Ad XIV. Pueros adultiores priusquam ad S. Eucharistiæ usum admittantur, publicè Christianam fidem profiteri, & in ea confirmari, adhibitâ etiam, si ita videtur, manuum impositione, nec indecorum nec inutile fuerit, non tamen prorsus necessarium.

DE
CONFIRMATIONE.

TRibus capitibus de Confirmatione opponimus: Christum instituisse pro baptizatis Sacramentum, cujus ministrum voluerit esse Episcopum &c. Amen: Id nec

nec ex Scriptura nec ex antiquitatis consensu probari posse.

Quin Eugenius IV Instructione Armeniorum docet, Apostolos per manuum impositionem Sp. S. dedisse, *loco autem*, inquit, *illius manus impositionis datur in Ecclesia Confirmatio.* Si esset Sacramentum à Christo institutum, impositio manuum in ritus illos planè diversos commutari nulla humanâ vel Ecclesiasticâ potestate potuisset. Adde apud Græcos ritum prorsus esse alium. Formulâ utuntur: Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου, Ἀμήν: *Signaculum doni Sp. Sancti, Amen.*

E ritu variabili Sacramentum à Christo institutum facere, & sub anathemate definire, intolerabilis error est.

Ad Sessionem XIII, quæ tertia sub Julio Tertio, DE SACRA EUCHARISTIA.

Quoniam doctrina capitulorum in canonibus repetitur, ad hos tantùm nunc respiciemus.

I.

AD Can. I. Corpus Christi quod in S. Eucharistia manducatur, non inanime est, sed animatum, idemque Deitati personaliter unitum. Hactenus itaque sine anima & sine Deitate non adesse conceditur.

II. Ad II. Totam ſubſtantiam panis in corpus Chriſti; & vini in ſanguinem converti, & accidentia ſine ſubjecto remanere, non poteſt è verbis inſtitutionis evinci. Rejicitur itaque iſta Transſubſtantiatio, tùm quia à vero aliena, tum quia pediſſequas trahit alios errores, v. g. quod Euchariſtia ſit Sacramentum permanens, quod adoratio ad hoſtiam dirigi debeat.

III. Quando in hâc ſacrâ actione panis editur aut quæcunque pars panis benedicti, editur etiam corpus Domini.

IV. Ad IV. Præſentia extra uſum Transſubſtantiationi inædificatur, & propterea hac ruente ipſa quoque corruit.

V. Ad V. Finem proximum S. Euchariſtiæ, eſſe ut mors Domini nobis in memoriam efficaciter revocetur & commemoretur; ex ipſius Domini & S. Pauli verbis certum eſt. Seria & viva hujuſmodi recordatio præterquam quod fidem firmat, alios quoque effectus parere poterit.

VI. Ad VI. Chriſtum qui in Euchariſtiâ exhibetur, in ſpiritu & veritate adorandum nemo negat. At adorationem ad aliquod ſenſibile, tanquam ſub eo permanenter Chriſtus eſſet, dirigi, error eſt ex Transſubſtantiatione natus. Qui ita adorant, non intendunt quidem adorare, niſi Chriſtum, ſed ab indicibus, qui panem tanquam Chriſtum oſtentant, decipiuntur; ſicut quum in terris ageret Chriſtus, ſi aliquis eum de facie ſibi ignotum adorare cupidus ab indice deceptus fuiſſet, & in vicem Chriſti Petrum adoraſſet. In hujuſmodi autem adorationem nemo, cui conſtat, non niſi panem adeſſe, conſentire ſalvâ conſcientiâ & ſine crimine idololatriæ poteſt. Porrò ut panis conſecratus circum-

cum-

eumgestetur, nec institutioni congruum est, nec praxi antiquitatis. Quatenus autem ad cultum latriæ exhibendum circumfertur, id prorsus rejicitur.

VII. Ad VII. Antiquitus Eucharistiam in usum ægrotorum in paucos dies reservari solitam fuisse conceditur. Rectius tamen fuerit & institutioni magis congruum, apud ægrum in aliquo cœtu, quamvis exiguo, eam celebrari.

IIX. Ad IX. Dies & hora & locus celebrandæ Eucharistiæ ab Ecclesia constitui potest: Etiam hoc, ut quisque Christianus minimum semel in anno (satis quidem parcè, Christiano magis dignum ut frequentius) eâ utatur.

IX. Ad X. Presbyterum celebrantem ipsum sumere, quod aliis porrigit, non quidem admodum improbatur, convenientius tamen, si alterius ministerium interveniat.

X. Ad XI. Fides ita hîc requiritur, ut tamen propositum à peccatis abstinendi, & piè vivendi non excludatur: requiritur, inquam, fides efficax & viva, non otiosa & mortua. Confessio presbytero facienda, ad impetrandam peccatorum veniam, non est absolutè necessaria.

Ad Sess. XIV, quæ fuit quarta sub Julio III,

DE POENITENTIA.

I.

DOctrinam de Pœnitentia maximè profecto Ecclesiæ necessariam, sicut olim Pontifices & Pontificij ad potestatem suam in immensum evehendam, & quæstum

ſtum faciendum detorſerunt; ita hîc Tridentini Scholaſticis quæſtionibus & tricis involvunt & obſcurant, quin alicubi corrumpunt, ne poteſtatis, quam hactenus uſurpaverunt, & quæſtus, cui adſveverunt, detrimentum patiantur.

II. Agitur autem de Pœnitentia, quæ poſt acceptum baptiſmum homini renato fideli, ſed peccatis nihilominus obnoxio, neceſſaria. Peccata fidelium vel ſunt graviora, per quæ adverſus conſcientiam commiſſa è ſtatu gratiæ & amicitiæ Dei excidunt; vel quotidiana, quæ venialia ſolent appellari, commiſſa non deliberatò & per contumaciam, ſed ex infirmitate, quæ in hac mortali vita ſemper eſt reſidua: Propter hæc peccata, quotidie, quemadmodum nos precari juſſit Servator noſter, dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra &c.* Hinc Auguſt. Enchiridio ſuo ad Laurentium cap. LXXI: *De quotidianis brevibus levibusque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quoditiana oratio ſatisfacit.*

III. Graviora verò illa graviorem quoque & magis ſeriam pœnitentiam requirunt: Si ſint occulta, nihil obſtat, quin peccator pœnitens cum Deo ſolus, ut ita dicam, tranſigat, ſeu Deo reconcilietur, Eccleſiâ ſeu miniſtris Eccleſiæ nullis intervenientibus. Nempe quando de agnito ſuo delicto vel hoc potiſſimum nomine, quod Deum maximè offenderit, ſeriò dolet, idque deteſtatur & averſatur cum propoſito nunquam id iterum perpetrandi, tum amovetur illud impedimentum, quod hactenus obſtitit, quo minus Deo fidere, ſive in Deum vivâ fide ferri potuerit. Eſt Chriſtianus, & propterea etiamſi peccaverit, omni tamen fide, ſaltem acquiſita non deſtituitur. Peccatum cui hactenus inhæſit, facit quidem ut

careat

careat gratiâ inhabitante, & propterea non credat, quemadmodum oportebat credere, nec possit Deo, tanquam propitio, fidere: ubi autem excitatus divinâ gratiâ peccatum incipit odisse & aversari, removetur illud obstaculum & virtute ejusdem gratiæ per Evangelium ejusque promissiones denuo apprehensas redit vera & viva fides, quæ, jacentem rursus erigit, & de impetrandâ per Christi meritum à Patre misericordiarum peccati veniâ certum reddit. Sic igitur in pristinum statum restituitur, & novam vitam denuo vivere incipit.

IV. Ejusmodi peccatori non quidem absolutè necessarium, utile tamen fuerit, si conditionem suam & quid eum angat, ministro Evangelij indicet: Qui si deprehenderit, eum seriò dolere, peccatum detestari, & propositum in posterum abstinendi habere, fide autem Evangelicas promissiones apprehendere & propter Christi meritum veniam sibi promittere, potest generalem Evangelij doctrinam de quibusvis verè pœnitentibus & credentibus veniæ participibus & damnatione eripiendis, huic individuo applicare, & impetratam à Deo peccati remissionem annunciare & confirmare. Aliud quod attinet remissionem peccatorum, prout ab ipso Deo, sive in foro, ut ita dicam, divino, impetrat, & obtinetur, minister præstare non potest, sicut non modò prisci doctores, sed ipse etiam Magister Sententiarum & multi Scholastici agnoverunt.

V. Sortitur autem peccator quadruplex forum, ut ita liceat loqui, præsertim si peccatum non fuerit occultum, sed publicè notum & manifestum: Reconciliari enim debet Deo, in quem peccavit, qua de re jam fuit dictum: item Magistratui & Reipub. quam & ipsam offendit:

tum

tum Ecclesiæ in quam redundavit scandalum & opprobrium, inde quod quidam Ecclesiæ civis se ita male gesserit; denique privato, si forte peccato suo privatum læsit aut injuriâ affecit. Accedit quod eum ecclesia ad pristinam cum fidelibus communionem admittere non debeat, nisi prius constet de vera ejus pœnitentia, quam proinde certis & seriis indiciis ut comprobatam det, necesse est. Hinc satisfactiones Canonicæ: *satisfacere* autem ex antiquo latinè loquendi usu est *deprecari*. Sic Alcumena apud Plautum;

Amphitr. Act III. Sc. II.

—— —— quin ego illam aut deseram
Aut satisfaciat mihi, atque adjuret insuper
Nolle esse dicta, quæ in me insontem contulit.

Svetonius in J. Cæsare cap. LXXIII: *Catullum satisfacientem eâ die adhibuit cœnæ.* Parili sensu scriptores ecclesiastici. Cyprianus de unitate Ecclesiæ, cap. XVII: *Lapsi Deum plenis satisfactionibus deprecantur.* Lactantius lib. VI. Instit. cap. ult. *Si quid mali evenerit, satisfaciat, & id sibi ob peccata sua fateatur evenisse.* Satisfacere igitur erat deprecari, peccatum agnoscere & fateri, & conceptum animi ex commisso facinore dolorem, externis luctus & submissionis signis testari. Talia per aliquantum tempus continuata requirebat à notorio & scandaloso peccatore Ecclesia, priusquam eum reconciliaret, & pristinæ fidelium communioni restitueret: si tamen animus verè Pœnitens & Christo fide innixus, non putandum est internam cum Deo reconciliationem eò usque dilatam fuisse, donec explerentur satisfactiones illæ Canonicæ, & per impositionem manus perficeretur pœnitentis cum Ecclesiâ reconciliatio & communionis restitutio.

VI. Est autem hîc observandum, duplicem fuisse

com-

communionis privationem ſive excommunicationem: Unam pœnalem vel abſolutam, adverſus contumaces, qui ne quidem ſemel atque iterum moniti à notoriis criminibus abſtinere, reſipiſcere vel veniam petere vellent, exerceri ſolitam, & Anathema propriè dictam: Alteram Medicinalem, ſive, ſi ita loqui liceat, Pœnitentialem, quæ videlicet pœnitentibus, ac veniam & reconciliationem petentibus ac deſiderantibus imponebatur. In utraque ſive impoſitâ ſive remotâ poſitus eſt legitimus uſus clavium ad ligandum & ſolvendum; quodque ita in terris ſive in Eccleſia agitur, ligatur vel ſolvitur, hoc Deus probat & ratum habet in cœlo. Sicut autem Eccleſia ſatisfactiones Canonicas imponere & tempus exantlandis præfigere potuit, ita quoque animadverſâ pœnitentis ſeriâ converſione, & ſincerâ devotione, vel aliâ ad rem faciente circumſtantiâ remittere & relaxare. Hæc antiquitus erat Indulgentia.

VII. Diximus peccatorem pœnitentem quadruplex ſortiri forum, Divinum, Politicum, Eccleſiaſticum & Privatum, ut ſcilicet etiam cum privato, quem forte injuriâ affecit, tranſigat. Quod autem in uno horum agitur vel transigitur, alteri non præjudicat, nec facultatem jus ſuum proſequendi adimit: v. g. privatus condonavit injuriam ſibi factam, cædem puta fratris vel cognati. Hoc non obſtante integrum tùm eſt Eccleſiæ ſatisfactionem, tùm reipub. pœnam exigere. Quin etſi cum Deo per veram pœnitentiam ſit tranſactum, Reſp. tamen non tenetur condonare mulctam ſibi debitam, nec Eccleſia ſatisfactionem Canonicam. Sic abſolutus in foro Eccleſiaſtico nihilominus obligatur ad ſubeundam pœnam à repub. inflictam, & vice verſa qui magiſtratui Politico

satisfacit mulctâ, vel carcere, hoc ipso non reconciliatus est Ecclesiæ.

IIX Porro remittere culpam vel peccatum nihil aliud est, quàm pœnam peccato debitam condonare. Facinus, ut homicidium, adulterium, furtum, est perpetratum, nec fieri potest, ut perpetratum non sit; nec ipsum secundum esse suum superest in rerum natura. Cæterum qui perpetravit reus est sive obligatus ad subeundam pœnam. Tale itaque peccatum, crimen vel facinus remitti, nihil aliud est, quàm illam obligationem tolli, & pœnam, quæ exigi jure possit, condonari. Non potest igitur remissio pœnæ separari à remissione culpæ, nempe ut remissâ culpâ reservetur luenda pœna. Loquimur autem de pœnâ propriè dictâ, vindicativâ scilicet, quæ per actum justitiæ infligatur. Nam remissâ pœnâ propriè dictâ, nihilominus Deus suis fidelibus benignâ & paternâ providentiâ immittit afflictiones, ad eos castigandos, probandos, cautiores reddendos & à peccatis deterrendos. *Quem diligit Dominus castigat: flagellat autem quemcumque filium agnoscit. Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet, ut filiis. Quis enim est filius, quem non castigat pater?* Hebr. XII, 6 & 7. Hujusmodi afflictiones, non vindicativæ, sed medicinales, correctionis & præservationis vel etiam probationes ergo divinitus immissæ non subsunt clavibus aut potestati ecclesiasticæ, ut per eam ejusve indulgentias tolli vel relaxari possint. Nec ad eas sive avertendas sive mitigandas aliud quidquam conferre potest ecclesia vel ullus mortalium, quàm deprecationes, quas vetusto vocabulo satisfactiones etiam appellari paullò antè monuimus, jejuniisque & signis pœnitentiæ & doloris sive acui sive manifestari non negamus; & emendationem vitæ.

IX. Hisce

IX. Hisce ita expositis & perceptis facilè intelligi potest, quomodo Synodus Tridentina totam hanc doctrinam partim intricarit, partim depravarit, & opiniones tùm falsas tùm incertas & merè Scholasticas sub anathemate definierit.

Nempe Canone I definit Pœnitentiam verè & propriè Sacramentum esse; quæ quæstio non est nisi Scholastica, ejusque decisio pendet à variâ, imò propemodum arbitrariâ vocabuli acceptione.

Canone III Presbyteris tribuit potestatem remittendi peccata, quoad ipsum forum divinum. Quod falsum est, & ad eminentiam ordinis Ecclesiastici augendam invectum.

Canone IV de materiâ pœnitentiæ ejusque partibus (quæ doctrina istis terminis proposita non nisi Scholastica est) sub anathemate definit. Mirum autem, quum forma sit juxta Pontificios *Ego te absolvo*, quomodo ad materiam pertineat, ejusque pars esse possit satisfactio, quæ hodie formam, per quam aliàs res in suo completo esse constituitur, aliquo intervallo subsequitur. Olim satisfactiones canonicæ absolutionem præcedebant, non sequebantur.

Can. V Quomodo dolor de commisso peccato & Deo ad iram provocato sit liber & voluntarius, quæstio est Scholastica.

Canone VI Confessionem auricularem juris Divini esse, falsum.

Can. VII & IIX. Enumerationem omnium peccatorum itidem juris divini esse, falsum.

Can. IX Absolutionem sacerdotalem quò ad remissionem peccati coram Deo, sive quo ad forum Divi-

num, esse actum judicialem, falsum. Hanc remissionem ab intentione Sacerdotis seriò vel joco agentis pendére, itidem falsum.

Can. X. Ligare & solvere per excommunicationes & satisfactiones canonicas vel impositas vel relaxatas, maximè ad Ecclesiæ Præsides pertinet. Olim tamen consensus etiam populi Christiani requirebatur. Cyprianus epistolâ LV: *Vix plebi persuadeo, imò extorqueo, ut tales patiantur admitti.*

Can. XI. Episcopos vel superiores sancire posse, ut absque suo scitu & consilio inferiores & imperitiores Parochi in casibus gravioribus nihil constituant, ne excommunicationum & satisfactionum canonicarum abusus irrepat, conceditur. Tales autem casus è provincijs ubi contigerunt, Romam evocari, intolerabile olim judicarunt Patres Africani in Concilio, cui interfuit Augustinus.

Can. XII, XIII & XIV. Remissâ culpâ remanere pœnam vindicativam à divinâ justitiâ infligendam, & pro eâ divinæ justitiæ per actiones humanas satisfieri, vel peccata redimi posse, falsum est.

Can. XV. Virtute clavium sive potestate ecclesiasticâ in foro Divino remitti culpam & pœnam æternam, temporalem verò, quæ sit pœna propriè dicta & vindicativa, exsolvendam remanere, & in opera, quæ pœnalia vocant, converti posse, commentum est. Et hæc tamen omnia sub anathemate definit Concilium Tridentinum, sive ut ipsum loquitur, *asserentes contrarium perpetuò damnat & anathematizat.*

DE

DE EXTREMA UNCTIONE.

VNctio, cujus mentio fit Marci VI, 13 & Jacob. V, 14. quamdiu donum miraculosæ sanitatis in ecclesiâ viguit, intervenientibus serijs & ardentibus precibus, effectum habuit depulsionem morbi & recuperationem pristinæ valetudinis. Nempe accersiti Presbyteri ægrum de peccatis, propter quæ castiganda sæpe à Deo morbi immittuntur, commonebant, & ad emendationem seriò meditandam incitabant, Deum ardenter pro eo deprecabantur, & adhibitâ unctione morbum aliquando depellebant. Hortatur igitur ægros Apostolus Jacobus, ut Presbyteros accersant: esse enim spem non vanam, fore ut eorum operâ, precibus, monitis, sanitati tum corporis tum animæ restituantur. Leguntur apud Tertullianum & Hieronymum procuratæ per ejusmodi unctionem sanitatis exempla. Deficiente curationis dono mansit ritus ungendi, quamvis sine effectu. Pontificij itaque, quum sanitatem non possent, effectum adsignarunt abstersionem reliquiarum peccati. Recuperandæ tamen sanitatis & non abstergendorum peccatorum ergo, primitus adhibitum fuisse, vel hoc indicium est, quod hodie apud ipsos Pontificios extremo supplicio afficiendi non unguntur. Si unctio ad abstergenda peccata faciat, quis magis indigeat quàm illi? Sin ad valetudinem, illis conferre ridiculum fuerit. Juxta veteres nonnullas Agendas ungitur membrum, quod maximè dolet. Quinque igitur Synodi Tridentinæ de extremâ unctione anathematibus opponimus hanc thesin: Fal-

ſum eſt Chriſtum pro moribundis ad delendas reliquias peccatorum inſtituiſſe Sacramentum verè & propriè dictum, cujus *Miniſter* ſit Presbyter, *Materia remota* oleum olivæ ab Epiſcopo benedictum; *proxima* inunctio oculorum, aurium, narium, labiorum, manuum, pedum: *Forma* verò; Per iſtam unctionem & piiſſimam miſericordiam ſuam indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquiſti per viſum, per auditum, per odoratum, per guſtum, per tactum, per inceſſum pedum, Amen.

Seſſionibus XV, XVI, XVII, XIIX, XIX, XX, nullum dogma tractatum fuit.

Seſſione XXI (quæ fuit V ſub Pio IV, habita poſt reſtaurationem Concilij die XVI Julij anno 1562,) Conatur Communionem ſub una

defendere, negans à Chriſto præceptum eſſe, ut ſub utraque ſumatur, & more ſuo diſſentientibus anathema dicit. Advocat præterea in ſubſidium concomitantiam, quam vocant, & anathema jubet eſſe eum qui negaverit totum & integrum Chriſtum ſub una panis ſpecie ſumi. Ex rei quidem natura vivum corpus ſanguinem in concomitantiam trahit, ſed viec verſâ ſanguis non trahit corpus in concomitantiam. Quicquid autem de hac ipſa ſit, jubet Servator noſter in Sacramento corpus ſumi ſeorſim ad modum cibi, & ſanguinem ſeorſim ad modum potus. Huic præcepto non ſatisfit,

quum

quum sumitur solus panis benedictus, & non sumitur vinum. Quibus jam de Divino præcepto constat, & ex verbis Domini apud animum suum persuasi sunt, nullo modo pati poterunt se induci ut communionem sub unâ vel admittant vel probent. Præceptum Divinum cognitum conscientiam obstringit. At Tridentini eos qui præceptum divinum agnoverint, anathemate feriunt, *& consuetudinem sub alterâ specie communicandi pro lege habendam decernunt, quam sine Ecclesiæ autoritate mutari non liceat.* Consvetudinem igitur & legem suam dum præcepto Christi opponunt, enormiter admodum exorbitant & schisma stabiliunt, quin immedicabile reddunt. Quare tamen omnes, qui hactenus rem non adsequuti nec edocti sub unâ communicaverint, damnandi non sint, ostensum est Resp. Moguntinis opposito, num. 25. seq.

Sessione XXII, quæ fuit sexta

sub Pio IV, Sancit Tridentina Synodus, Sacrificium Missæ quod vocant. Non est autem hic error minus intolerabilis quàm prior. Et quidem quum in S. Eucharistiâ adsit qui pro nobis in arâ crucis semetipsum hostiam obtulit, si nihil aliud intelligatur, fuerit in Eucharistiâ sacrificium & quidem propitiatorium, materialiter scilicet; sed ipsam formalem sacrificij rationem in sacrificandi actione positam, hic constituunt. Jam verò propter actiones & ritum, quo passio Domini suó modo adumbratur & commemoratur, possit Eucharistia, vocabulo latius accepto,

ſacrificium dici. Sed commemoratio beneficij non eſt ſacrificium verè & propriè dictum, quemadmodum repræſentatio aliqua vel commemoratio prælij non eſt verè & propriè dictum prælium. Quoniam & cum peragitur Euchariſtia, Chriſtus pro nobis paſſus DEO Patri ab animo fideli per preces offertur, poterit etiam hoc reſpectu dici Chriſtus offerri. Sed ſi hæc oblatio ad eam quæ in cruce facta fuit, conferatur, toto genere diſcrepat & ſolo nomine convenit. At Tridentini ſtatuunt peragi ſacrificium verum & proprium, & quidem propitiatorium. Nempe juxta eos cap. 2, *unam eandemque hoſtiam idem nunc offerr Sacerdotum miniſterio, qui ſe ipſum tunc in cruce obtulit, ſolâ offerendi ratione diverſâ.* Quæro quæ ſit hæc diverſa offerendi ratio? Si eſſentialem dixerint, aut conceſſerint ſacrificium in Euchariſtiâ eſſentialiter & ſecundum ſpeciem differre à ſacrificio in cruce oblato, veritati appropinquabunt. Sed non concedunt niſi accidentalem diverſitatem poſitam in diſcrimine cruenti & incruenti, quod rem ipſam uti in ſe eſt, ſive veram propriamque ſacrificij rationem variare negant. Capiendo itaque ſacrificium formaliter & pro actione ſacrificandi docent ſacrificium Presbyteri in altari & ſacrificium Chriſti in cruce non differre eſſentialiter ſed tantum accidentaliter, non ſpecie ſed ſaltem numero. Exſtructo igitur ad eum modum ſacrificio propitiatorio verè & propriè dicto, pergunt & ſacrificium à ſacerdote ſolo, victimam ſcilicet verſare valido, peragi poſſe aſſerunt. Hinc Miſſæ ſolitariæ & ſine communicantibus, apud Pontificios multo frequentiores, quàm quibus communicantes interſint, ſæpè adeò ſolitariæ, ut præter ſacrificulum & miniſtrum puerum nemo compareat. Quas & inſtitutioni Chriſti benedictum panem & vinum diſtribu-

entis

entis, & praxi universæ antiquitatis ad millesimum usque annum Christianum, & ipsi Romano canoni, distributionis & participationis olim usitatæ manifestum indicium (verba sunt: *Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum corpus & sanguinem filii tui sumsimus*: item, *prosint nobis Domine sacramenta quæ sumimus &c.*) facienti adversari, nullum est dubium. Qui itaque rem capit & intelligit, illæsâ conscientiâ nec sacrificium propitiatorium formaliter acceptum proprieque dictum nec missam sine communicantibus admittere vel probare potest. At Tridentini non admittentibus sacrificium propriè dictum & propitiatorium, & per verba *Hoc facite &c.* Apostolos sacerdotes institutos & ejusmodi sacrificium offerre jussos negantibus, & Missas solitarias sive communione destitutas improbantibus anathema irrogant. Quo perseverante, aut non mitigato vel abrogato, irreconciliabiles sunt.

Sessione XXIII, quæ fuit VII

sub Pio IV, agitur de Ordinatione, quæ ut verè & propriè dictum sacramentum sub anathemate agnoscenda proponitur. Non tamen additur quot & quæ ordinationes sacramenta sint. Nam quum ordinatio presbyteri sive Sacerdotis differat specie ab ordinatione Diaconi, & hujus ab ordinatione Subdiaconi, & sic de reliquis minoribus ordinibus; inde efficietur, sacramenta non tantùm septem esse, sed omnino plura. Sicut autem in Ecclesia sacrificium pro actione sacrificandi acceptum verum & proprium esse

volunt; ita quoque pari ratione sacerdotium, quod si propriè & uti in V. T. capitur, officium est divinitus institutum ad peragenda & celebranda sacrificia propriè dicta. Quum autem N. Testamenti nullum sit sacrificium propriè dictum, nisi quod in arâ crucis Christus obtulit, id secundum esse suum, vel ita ut idem specie habeatur, repeti nequeat; inde efficitur nullum esse N. Testamenti sacerdotem, vocabulo strictè & propriè accepto, præter Christum. Cæterum quum sint complura in latiori significatu sacrificia, ad quæ offerenda Christiani tenentur. Hinc in scriptura non quidem uspiam presbyteri, sed omnes Christiani sacerdotum titulo, itidem juxta latiorem significatum insigniuntur, ut patet ex 1 Pet. II, 5 & 9; Apoc. I, 6. Quoniam autem Presbyteri sub N. Testamento ἱερουργοῦσι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ut S. Paulus loquitur Rom. XV, 16, sive Evangelio tanquam sacro cuidam operantur, populo precanti in cœtu publico verba præeunt, imo *ad presbyterorum preces* (verba sunt Hieronymi) *Christi corpus sanguisque conficitur*, i. e. materia panis & vini proposita, talis efficitur, ut sumta sit κοινωνία corporis & sanguinis Christi, qualis non esset nisi Presbyterorum benedictio, gratiarum actio & preces præcederent; Hinc factum ut prisci ecclesiastici, qui aliàs amarunt vocabula sub V. T. usurpata rebus in Novo usitatis accommodare, Presbyteros secundum analogiam aliquam appellarint sacerdotes, quemadmodum etiam Diaconos Levitas vocare solent. Sed ut diximus, Tridentini, quemadmodum sacrificium ita quoque sacerdotium proprie dictum sub anathemate sanciunt; item ordinationem esse verè & propriè sacramentum, perque eam vi operis peracti (ita enim accipi

cipi oportet) Spiritum S. dari; & differentiam inter Episcopos & Presbyteros juris esse divini; & Episcopos qui autoritate Romani Pontificis adsumuntur (titulares intelligere videntur) legitimos & veros Episcopos esse, hæcque omnia adhibitis anathematibus; quæ si abessent, errores illi non omnino intolerabiles haberi possent. Intolerabile autem nunc est, omnes qui diversa sentiant, anathemata audire, & consortio Christianorum excludi. Hoc quoque notandum, Tridentinos, dum Canone VII ordines ab Episcopis collatos *sine populi vel potestatis secularis concessu* ratos esse jubent, videri imminuere jura vocandi patronis & plebi Christianæ competentia; & dum negant *legitimos verbi & sacramentorum ministros esse, qui nec ab Ecclesia & Canonica potestate ritè ordinati nec missi sunt*, videri pastores & ministros Ecclesiarum protestantium rejicere & damnare.

Sessione XXIV, quæ fuit

Octava sub Pio IV, definiunt more suo sub anathemate Matrimonium esse verè & propriè sacramentum N. Testamenti; & proinde (virtute scil. actus ita facti) gratiam conferre; item Ecclesiam potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia alia quam in scripturis prodita. Item, propter alterius conjugum adulterium matrimonium non posse dissolvi. Item clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonio recte prohiberi; item causas matrimonia-

les ad judices ecclesiasticos, magistratu videlicet politico planè excluso, spectare. Quæ quum omnia falsa sint, & nihilominus anathemate feriantur, quicunque adsensi non fuerint vel contradixerint, hoc ipso quæ aliàs ferri fortè vel dissimulari possent, intolerabilia reddiderunt.

Sessione XXV & ultimâ

per biduum habita diebus III & IV Decemb. anno CIↃ IↃ LXIII, Tridentini patres tœdio tandem, ut videtur, affecti, rem præcipitant, & agendi ordinem immutant.

Purgatorium ajunt à se antehac stabilitum esse; nempè Canone XXX sessionis VI ubi anathema crepant, à quo hic abstinent. Inædificatur autem purgatorium pœnis temporalibus, à remissione culpæ & pœnæ æternæ virtute clavium ecclesiasticarum separatis. Nos autem negamus virtutem clavium ad remissionem & retentionem, quæ fiat coram ipso Deo seu in foro divino, sese extendere aliter, quam ut doctrina Evangelica ad singulares casus & personas, sive thesis ad hypotheses, ut loqui solemus, transferatur, & secundum eam verè pœnitentibus remissio, inpœnitentibus retentio denuncietur & confirmetur. Negamus etiam remissâ culpâ remanere pœnam quandam propriè dictam & à justitia vindicativa infligendam. Negamus ecclesiasticam aliquam potestatem ad inflictiones sive probationis, sive emendationis, sive præservationis

nis ergò divinitus immissas, extendi vel in eas aliquid posse; aut ecclesiæ aliter eas avertendi & minuendi potestatem competere, quàm per deprecationem & emendationem. Ecclesia quidem virtute clavium sibi creditarum privationem suæ communionis & satisfactiones canonicas quemadmodum imponere & astringere, ita quoque remittere potest & relaxare. Sed hæc nihil ad purgatorium. Quod proinde non nisi sub dubio & opinionis instar ab Augustino propositum, & ab alijs veteribus ita, ut sententijs admodum variarint, admissum fuit. Ex quo autem credi cœpit omnino esse purgatorium & Missam esse sacrificium propriè dictum, quod ex se & opere operato (quicquid sit de opere operantis) animabus in purgatorio prodesse & applicari possit; & omnium Missarum, disciplinarum, abstinentiarum, bonorumque operum, quæ in ordinibus monasticis fiant, participationem in vita pariter & in morte concedi posse: ex eo multiplicatæ sunt non superstitiones minus quàm proventus monachorum & numerus Missarum solitariarum in immensum auctus. Vetant quidem Tridentini *incerta, vel quæ specie falsi laborant, evulgari ac tractari. Ea quoque, quæ ad curiositatem quandam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, prohibent.* Agnoscunt igitur inter alia quæ apud ipsos de purgatorio, vel eo posito fieri solent, incerta & quæ specie falsi laborent, item quæ superstitiosa & turpe lucrum sapiant, occurrere. Quæ vero hæc ipsa sint, non indicant, ut ex ejusmodi indicio corrigi possint. Videntur igitur emendationem magis promittere & ostentare, quàm cupere & præstare.

A purgatorio transeunt ad Sanctorum invocationem, reliquias & imagines. A sanctis tanquam autoribus

petere remissionem peccatorum, gratiam, vitam æternam, & ea quæ largiri solius DEI est, à crimine idololatriæ non est immune. Tales autem preces, quæ aliter, ut verba quidem jacent & sonant, accipi nequeunt, & olim fuerunt, & hodiè supersunt. Quas merito non saltem contortè exponere, sed rejicere & penitus abolere pontificios oportet, si à diro illo crimine ejusque suspicione Ecclesiam suam liberari cupiant. Intercessio ut à vivis ita quoque à mortuis peti utiliter possit, si quemadmodum illi ita hi quoque alloquutiones nostras audirent & perciperent. Quod quum probatione destituatur, nec certum sit, animas beatorum separatas Deum videre nec inde, etiamsi certum foret, colligi queat, eas in Deo cognoscere & videre quicquid Deus cognoscat, inde efficitur illud in Ecclesiâ Pontificiâ usitatum ORA PRO NOBIS fructus & effectus expers esse. Nobis autem non indignabuntur si pro illo quod ipsi dicunt, S. Petre, S. Paule ora pro nobis, nos dicere malimus, Jesu Christe fili DEI miserere nostri & apud patrem tuum cœlestem pro nobis intercede. Nec negabunt certius esse hanc precationem exaudiri & effectum sortiri quàm alteram qua sanctorum animæ compellantur. Efferre eas secum memoriam suorum quibus in hac vita conjuncti fuerunt, & novisse quod adhuc in terris Ecclesia militet, & multis cum adversitatibus conflictetur, id verò negare nolumus. Neque inficias imus, ea caritate pollere ut pro ijs quos amarunt, & pro ecclesia quam militare norunt, Deum velint precari. Sed quum caritate, qualem diximus, maximè flagrent, sua sponte id officium præstabunt, ut nostris monitis & colloquijs incitari nihil opus sit. Quæ si vel maximè à

nobis

nobis adhibeantur, ab ipsis tamen non percipiuntur, & proinde frustra instituuntur. (Observa obiter: Absolvunt ab idololatria, morem invocandi Sanctos ab hac vita liberatos, in id ut pro nobis orent. Lutherus in epistola ad Georgium Spalatinum & ad Erfordienses, Oecolampadius in annot. ad Chrysostom. Grotius discussione Apologet. Rivet. pag. 105, in f.

Reliquiarum & Imaginum eam rationem haberi satis est, ne irreverenter & ignominosè tractentur vel abjiciantur: cultus alius, qui positivus sit, ijs non competit. DEI invisibilis visibiles imagines formari, pravum est. Etiamsi vero Christus imagine exprimi queat, & per hanc conspectam memoriâ Christi in aniniis hominum excitatâ, ipse apud imaginem adorari; qui tamen coram imagine procubuerit, intuentibus scandalum & speciem iconolatriæ præbebit.

Subdunt denique non admodum multa de Indulgentijs. Indulgentias aliarum pœnarum Ecclesia concedere non potest, nec olim concessit, quam quas ipsa in foro pœnitentiæ imposuisset. Nihilominus Tridentini anathemate damnant eos, qui quales hodiè in usu sunt, & non Canonicas satisfactiones, sed pœnas à Deo infligendas vel in purgatorio luendas concernunt, *aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in ecclesia potestatem esse negant.* Abusus, pravos quæstus & corruptelas agnoscunt quidem, sed non nisi generaliter attingunt. Jejunia in abstinentiâ, non in delectu ciborum posita & ab opinione meriti immunia probantur.

Atque

Atque ita jejuniorum ac festorum commendatione, concludunt Tridentini, nulla alia re magis horribiles quàm anathematibus in quosvis dissentientes evibratis. Quæ quamdiu valida censentur & Pontificij quoscunque aliter sentientes vi horum anathematum hæreticos & communione fidelium & nomine Christianorum indignos reputant, fieri non potest ut inter partes speretur conciliatio.

FINIS.

GEORGII CALIXTI CONSIDERATIO DOCTRINÆ REFORMATORUM JUXTA DUCTUM CONFESSIONIS ANNO cIↄ Iↄ c XLV. IN COLLOQUIO THORUNIENSI OBLATÆ.

DE PECCATO.

PEccatum originis non tantùm in justitiæ nudâ carentiâ, sed etiam in pravitate, seu pronitate ad malum consistit. Hanc pravitatem & pronitatem ita existimo intelligi, ut ipsa pronitas sive concupiscentia, tamquam aliquid materiale, prava sit, propter adhærentem inordinationem sive ἀνομίαν, tamquam formale, quod faciat eam esse peccatum, & propter quod etiam dicatur esse pravitas & pronitas ad malum. Pronitas ad caducum & vel utile vel delectabile bonum, modò esset ordinata, id est, non proclivis ad præferendum talium rerum amorem pietati & dilectioni Deo debitæ, non foret peccatum. Licitum enim est & rectum, amare

Num. v.

D. Calixtus non docet: Peccatum Originis esse merè privativū; sed formaliter esse nō nisi privationem.

amare patriam, parentes, uxorem, liberos; modò amor sit ordinatus, id est, non magis amentur, quàm amari debent, nec recuses amorem eorum missum facere, si cum pietate & dilectione, quam Deo debemus, simul consistere nequeat. Privatio hujus ordinis vel rectitudinis facit eam pronitatem vel concupiscentiam peccatum esse, sive spectetur quoad actum primum, sive quoad secundum. Pronitas igitur ista est materiale: privatio rectitudinis (qualis sanè rectitudo & legitima subordinatio ante lapsum fuit, imputanda justitiæ originali) est formale. Quod ideò saltem monetur, ne quis ipsum peccati formale existimet constitui in quodam positivo; & inde per consequentiam eliciat, vel ipsum peccatum à Deo esse, vel dari vera & realia entia, quæ ad aliam primam causam, quàm ad Deum, referri oporteat.

DE GRATIA.

Num. IIX. DOctrinæ de Gratiâ inseritur doctrina de gratuitâ electione. Numero IIX. dicitur, *electos nos esse non ex ullo prævisa fidei aut operum merito vel dispositione, sed ex merâ & indebitâ gratiâ.* Idem repetitur num XVII. Non quidem electi sumus ex præviso fidei merito; electi tamen sumus κτ̀ πρόγνωσιν secundum præscientiam Dei Patris, 1, Pet. 1, 2: Rom. IIX, 29; XI, 2. Præscientia igitur Dei ab æterno eligentis pro objecto habuit homines eligendos. Si terminata fuit ad homines ut homines, velut miseros, iræque & damnationi obnoxios, tum omnes eligi oportuisset. Eligere autem est alios ab alijs segregare & separare. Hoc quum factum sit secundum præscientiam, necesse est per præscientiam prævisum vel præcognitum aliquid fuisse in nonnullis, ijs videlicet, qui electi sunt, quod

Electio facta secundum præscientiam. Ergo non absolutè.

in

in alijs non fuerit deprehensum. Alioquin enim secundum præscientiam nulla electio vel separatio fieri potuisset. *Nemo eligitur*, ait Augustinus, *nisi jam distans ab illo, qui rejicitur: unde quod dictum est, quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi de præscientiâ fidei & operum pietatis.* Ita ad Simplicianum juxta antiquam sententiam scripsit ante ortum cum Pelagio certamen ipse Augustinus. Quid enim sit, secundum cujus præscientiam facta fuerit ab æterno electio, dubitari vix potest. Nempe oportet idem esse, per quod à parte hominum reapse in tempore positum & præstitum finis & effectus æternæ electionis, sive justificatio & hereditas cœlestis obtinetur. Quod non est aliud, quam obsequium evangelio præstitum, sive fides vera & viva, quâ promissiones evangelicæ & meritum Christi apprehenduntur. Per quod enim homines in tempore discernuntur, ut alij sint electi & heredes regni cœlestis, alij non sint; idem etiam fuerit objectum illius præscientiæ, secundum quam in æternitate facta fuit eorundem hominum electio & ab alijs separatio. Et implicat, aliud esse per quod à parte nostrâ in tempore constituamur & reputemur electi; aliud verò secundum cujus præscientiam in æternitate à Deo electi fuerimus. Cujus, inquam, interventu electi habemur & sumus in tempore; idem in præscientiâ positum facit, ut electi simus in æternitate. Sed fides &c. Ergo. In æternitate quidem eligit nos Deus sine nobis, vel absque aliquo actu per nos præstito: atque adeo hîc non concurrimus nisi objectivè. Quales videlicet in tempore sumus, puta fideles vel infideles, tales objicimur præscientiæ divinæ in æternitate. Neque quidquam est novi vel insoliti, nos æternæ Dei præscientiæ objectum præbere. Imò quæcunque à nobis in tempore

Lib. 1. quæst. 2.

Objectum præscientiæ fides.

Homines tantû objectivè concurrunt in divinâ pr[æ]

scientiâ sine respectu meriti.

pore sive minima sive maxima aguntur, ea sunt æternæ præscientiæ objectum. Atque ita ad electionem, quæ in æternitate secundum præscientiam peragitur, non concurrimus nisi objectivè. Sed ad justificationem, quæ in tempore fit, concurrimus etiam effectivè: nempe à nostrâ parte fides, tanquam aliqua causa intervenit. Dicimur itaque justificari fide, ex fide, per fidem: quales loquutiones de electione non occurrunt.

Sicut autem in tempore fides in actu posita non præjudicat gratuitæ justificationi, ita nec in æternitate fides præscita gratuitæ electioni. Quamvis enim in justificatione fides à parte hominis concurrat ut aliqua causa, nihilominus quia tota pendet à Dei gratiâ, propterea etiam totum justificationis beneficium gratuitum est. Pari ratione quamvis electio facta sit secundum præscientiam, quæ objectum habeat homines Evangelio credituros, & in fide perseveraturos: hæc tamen ipsa præscita fides à gratiâ, quà initium, progressum & perseverantiam pendet, & tamquam à gratiâ dependentem præscientia intuetur. Fides itaque præscita & ut objectum accepta non magis derogare potest gratuitæ electioni, quàm fides in actu posita, & rationem causæ sortita gratuitæ justificationi.

Fides Dei donũ gratuitum.

Interim fides est peculiare Dei donum, & simul est actus intellectus, quatenus, est adsensus; & voluntatis, quatenus est fiducia: & ab hisce facultatibus homini naturalibus elicitur & prodit. Neque enim ijs apponitur tanquam saxis vel lignis. Quòd autem ab ijsdem sibi relictis & efficaciâ supernaturali destitutis produci nequeant, res docet ipsa. Actus enim supernaturales, quales hi sunt, à facultatibus intra naturæ limites subsistentibus non possunt effici. Evidens est argumentum: Quod è principijs

lumine

lumine naturæ notis non potest deduci & evinci, ei etiam ab intellectu non nisi naturalibus viribus sive naturali intelligendi facultate instructo firmus & immotus adsensus præberi non potest. At nullus fidei articulus peculiari divinâ revelatione patefactus è principijs lumine naturæ notis educi vel evinci potest. Ergo.

Sicut autem naturales intellectûs vires superant & excedunt articuli fidei, quatenus sunt verum supernaturale: ita quoque voluntatis, quatenus sunt bonum supernaturale, id quod per fiduciam & spem & amorem, qui voluntatis actus sunt, recumbere & inniti oportet. Pari ratione concupiscentia, quæ in renatis quoque superest, pertinaciore fertur impetu, majoribus etiam objectorum varietate & illecebris, quibus dæmonum quoque hominibus insidiantium accedunt astus, irritatur, quàm ut hæc omnia per vires naturæ sibi relictas queant superari; peccatum, ne dominetur eique auscultetur, comprimi; caro cum affectibus & cupiditatibus crucifigi; atque adeo sanctimonia, sine quâ nemo videbit Dominum, præstari; & corpora nostra Deo hostia viva, sancta, accepta sisti. Rectè itaque se habent capitula VI & VII synodi Arausicanæ II, circa annum seculi sexti trigesimum reliquiis Pelagianorum oppositæ, quæ subjungimus. *Si quis sine gratiâ Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus, nobis misericordiam dicit conferri; non autem divinitus, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem & inspirationem S. Spiritûs in nobis fieri confitetur; aut humilitati aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium: nec ut obedientes & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti: Quid habes, quod non accepisti? &,* Synod. Arausicanæ cap. 6 & 7. explicatur.

 Gratiâ

Gratiâ Dei sum id quod sum. Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare sicut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, Evangelizanti prædicationi consentire posse confirmat, absque illuminatione & inspiratione S. Spiritus, qui dat omnibus facultatem in consentiendo & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: Sine me nihil potestis facere, & illud Apostoli: Numquid idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis? Sed sufficientia nostra ex Deo est.

Unde autem habeatur gratia illa tantopere necessaria, & quomodo operetur, his ipsis Arausicanorum verbis haut obscurè docetur. Ajunt nos asque illuminatione & inspiratione Spiritûs sancti evangelizanti prædicationi non posse consentire. Per istam illuminationem & inspirationem intelligitur gratia, quocunque tandem nomine appellatur, præveniens, excitans, operans, cooperans. Conjungitur autem evangelizanti prædicationi. Nempe ordinariè (nam si præter communem ordinem Deo aliquando visum fuerit operari, quis ei modum præscribat? gratia non datur, nisi quibus prædicatur Evangelium, atque adeo unà cum Evangelio, & per Evangelium. Hinc igitur Evangelium dicitur *potentia Dei ad salutem omni credenti*, id est, potens & efficax organum, per quod Deus credentium salutem operatur. Tale autem organum non esset, si adjunctam, additam vel inditam gratiam, quam diximus, non haberet. Pone enim Evangelio alicubi prædicatio gratiam eam non conjungi, sive per id & unà cum eo auditoribus non conferri; perinde fuerit, ac si non prædicaretur. Absque eâ enim adsensus, qualis requiritur, præberi non magis potest, quàm si prædicatum non esset. Hinc etiam ministerium Evangelij dicitur *ministerium Spiritus*, quia videlicet

Hinc gratia Dei præveniens excitans &c.

Per mediū ordinariū: prædicationem Evangelizantem Rom. I,16.

Hæc habet inditam & conjunctā gratiam efficacem Dei 2 Cor. 3. 8.

delicet cum Evangelico conjuncta est & datur gratia Spiritûs, ad præstandum ea, quæ Evangelium ad salutem obtinendam præscribit & requirit, necessaria. Lex, ut per ipsam salus habeatur, exigit perfectam & exactam sui observationem & impletionem. Sed ad eam præstandam vires non adfert vel largitur. Ministerium Legis itaque ministerium literæ & mortis appellatur, quòd lex tantùm sit litera, sive tantum præcipiat, & vires ad satisfaciendum non suppeditet. Sed ministerium Evangelij est ministerium Spiritûs, quia Evangelio gratia & virtus supernaturalis & spiritualis, quanta ad obsequium Evangelio præstandum opus est, conjungitur.

Quomodo operetur hæc ipsa gratia sive illuminatio & inspiratio Spiritûs sancti indicatur, quum dicitur quòd *det omnibus facultatem in consentiendo & credendo veritati.* Facultatem dat, necessitatem non imponit. Non itaque determinat ad alteram contradictionis partem, nempe ad necessariò credendum. Nec enim operatur potentiâ, absoluta, sed ordinariâ & juxta conditiones, quas sibi ponere & admittere visum fuit. Patitur itaque sibi resisti, sive actiones, quas incoavit, impediri, excuti & pleno effectu sive eventu privari. Inde S. Stephanus ad Judæos: *Vos semper Spiritui sancto resistitis & obnitimini; sicut Patres vestri, ita & vos.* Et ad eosdem S. Paulus; *Vos repellitis verbum Dei, & indignos vos decernitis æternâ vitâ.* Positâ igitur istâ facultate, quam Spiritus sanctus Evangelio prædicato jungit, sive per id ipsum impertit, homo liber redditur, & indifferenter se habet ad utramque contradictionis partem. Potest videlicet adsensum & obsequium præstare in virtute collatæ divinæ gratiæ, & per illam. Sed quia hæc ipsa non operatur per potentiam absolutam, sed patitur sibi obsisti, seque

Gratia Dei facultatem dat, non necessitat.

Act. 7. 51.

Hinc homo indifferenter se habet ad utramque contradictionis partem.

seque repelli, inde est, quod si homo indolem suam sequi & pravitati indulgere malit, possit adsensum & obsequium denegare. Quod igitur auditor Evangelio adsensum præbet, sive actum hunc supernaturalem elicit, in totum acceptò ferendum est supernaturali gratiæ. Et quamvis intellectus & voluntas, utpote vitalia principia concurrant, concurrunt tamen non nisi in virtute hujus gratiæ, per eam videlicet præventa, excitata, mota; imò operantia & cooperantia. Quum igitur agatur de actu supernaturali, is uti magis cognatus, ita quoque magis imputandus est supernaturali causæ, nempe gratiæ, quàm naturali: nam hæc ipsa naturalis non elicit eum virtute naturali, sed supernaturali, intrinsecus quidem operante, sed extrinsecus adveniente. Quod igitur de Lydiâ, hoc de quovis præbente Evangelio adsensum rectè dicitur: *Dominus adaperuit cor ejus.* Itidem rectè de quovis credente: *Quis te discernit? quid autem habes, quod non acceperis? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Breviter rem complectendo, *Quòd illuminatio sancti Spiritûs à multis refutatur,* (verba sunt auctoris libri de vocatione gentium) *ipsorum est nequitiæ; quod autem à multis recipitur, & gratiæ divinæ est, & voluntatis humanæ,* eo videlicet modo, quo fuit expositum, nempe à gratia præventæ, excitatæ, motæ. Idem alibi: *Gratia quidem divina in omnibus justificationibus principaliter præeminet, sed etiam voluntas hominis subjungitur ei atque conjungitur, ut divino in se cooperetur operi.* Existimo igitur hoc ipsum velle Confessionem verbis, quæ leguntur numero IV: *Efficaciam gratiæ vocatus à libero hominis arbitrio non suspendimus, quasi non Deus per specialem gratiam, sed ipse per arbitrium proprium se discernat;* per arbitrium scilicet sibi relictum, & supernaturali gratiâ destitutum.

Adsensum gratiæ humanum, soli gratiæ acceptum ferimus, ut causæ supernaturali; resistentiam verò nequitiæ propriæ.

Act. 16. 14.
1 Cor. 4. 7.

Lib. 2 c. 22.
Laudatur propterea Conf. Turon.

Num. 4.

Quamobrem rectè subjungitur numero v: *Causam seu culpam, cur omnibus meritum Christi non communicetur, non in ipso, sed in hominibus esse.* Itidem optimè numero sequente, *omnes verbo evangelij vocatos, seriò & sincerè ac sufficienter à Deo ad pœnitentiam & salutem vocari, non autem simulatè & solâ externâ voluntate signi, cui nulla interna voluntas beneplaciti subsit,* quasi *Deus nullo modo omnium salutem velit*: à quâ sententiâ se longissimè abesse Domini Reformati profitentur. Hæc omnia rectè & præclarè dicuntur, meque inducunt, ut mihi persvadeam, quum docent *nos non ex ullo prævisio fidei aut operum merito, sed ex merâ & indebitâ gratiâ electos esse*, non excludere præscientiam, quæ pro objecto habeat fidem, non à viribus naturæ, sed à merâ & indebitâ gratiâ sive initium, sive progressus, sive consummatio & perseverantia spectetur, profectam; nec aliud trahentem meritum, quàm quod gratuito Dei proposito & promissione nitatur: præterea gratiam divinam, per quam homines convertuntur, intelligere talem, quæ facultatem quidem impertiat, sed necessitatem non imponat, sive, ut loquuntur, irresistibilis non sit. Hujusmodi enim determinans & irresistibilis gratia, quidquid ante de Deo seriò vocante & omnes servari volente rectè fuit expositum & concessum, everteret. Nam si quæ talis irresistibilis gratia esset, ea tum à solo Deo, & quidem absoluto quodam beneplacito conferretur, tum ad conversionem foret necessaria, adeò ut absque eâ hominem converti fuerit impossibile. Pone Cajo & Seio pariter prædicari Evangelium, & utrumque in omnibus pari esse conditione, nec voluntatem utriusq, per Evangelium ejus gratiæ participem fieri, per quam libera reddatur, semetque ipsam ad obsequium Evangelio præstandum flectere valeat, sed

Quam non excludere præscientiam fidei Calixtus sperat, excludere verò rem irresistibilē & ineluctabilem.

Aliàs sibi contradicere, ait, Confessionem.

Impugnatur gratia irresistibilis seriâ Dei vocatione.

hoc totum à gratiâ determinante & irresistibili pendere. Convertitur autem Cajus, non convertitur Sejus. Ille itaque convertitur, quia gratiâ irresistibili donatur & trahitur; iste non convertitur, non quia gratiæ donatæ reluctatur & obsistit, (in hoc enim ambo pares esse ponuntur) sed quia irresistibili gratiâ caret, quæ si conferretur, haut minùs converteretur, quàm ille convertitur. Quòd autem careat, alia ratio reddi nequit, quàm quòd Deus dare nolit. Fit argumentum: Qui non vult omnibus vocatis dare gratiam, quam solus potest dare, & sine quâ impossibile est hominem obtemperare & converti; ille etiam omnes vocatos non vult servari. Sed Deus non vult omnibus vocatis (verbi gratiâ, Sejo) dare gratiam, quam solus potest dare &c. Ergo. Pergo, & porrò hinc infero: Qui non vult omnes, quos verbo Evangelij ad salutem vocat, servari; is etiam omnes quos vocat, non vocat seriò. Sed Deus non vult omnes, quos verbo Evangelij ad salutem vocat, servari. Ergo. Minor superiore syllogismo satis superque probata est. Manifestum igitur est, si ad conversionem hominis requiratur gratia irresistibilis, & negetur sufficiens esse gratia facultatem quidem præbens, sed necessitatem non imponens; everti, quod de Deo seriò vocantes & salutis omnium cupido, piè & rectè propositum fuit. Nec metus esse debet, ne vel viribus humanis nimium tribuatur, vel dignitati gratiæ quidquam derogetur. Illæ enim non agunt nisi in virtute gratiæ, imo non nisi à gratiâ præventæ & excitatæ, adeò ut ad primam etiam gratiæ receptionem, à quâ præventæ & excitatæ denominantur, se non habeant, nisi passivè. Operatur itaque gratia antequam illæ operentur, & deinde cum his ita concurrit, ut ejus virtute actus spirituales & supernaturales producantur, atque adeò honos horum

Metus refellitur de viribus humanis & Synergismo.

horum actuum totiusque conversionis, utpote rerum supernaturalium, gratiæ debeatur. Nam, ut alicubi loquitur Fulgentius, *In hominis voluntate nihil bonæ cogitationis oboritur, nisi quod beneficio gratiæ prævenientis infunditur; nihil in melius augetur, nisi quod subsequentis juvamine roboratur; nihil benè consummatur, nisi quod eadem operante atque opitulante perficitur.* Tutò itaque dicere licet cum scriptore de vocatione gentium: *Sive initia*, vel primum adsensum, *sive profectus fidelium, sive usque in finem perseverantiam cogitemus, nullum genus, nulla species cujusquam virtutis occurrit, quæ vel sine dono divinæ gratiæ, vel sine, consensu nostræ voluntatis habeatur.* Et alibi: *Voluntas hominis subjungitur gratiæ atque conjungitur --- de suâ habens mutabilitate si deficit, de gratiæ opitulatione si proficit.* Idem sensit & scripsit Augustinus ante concertationem cum Pelagianis. *Nec illi*, inquit, *debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt; nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi, quia ut venirent vocati, in liberâ erat voluntate.*

Lib. 2. c. 22.

Cap. 26.

Lib. 83. quæstionũ quæst. 68.

Post V. autem seculi initium exorti Pelagius & Celestius necessitatem internæ supernaturalis divinæ gratiæ negarunt, & docuerunt, necessariam quidem esse gratiam, ut remittantur peccata, quæ commissa fuerint; non autem necessariam esse, ut à nobis præstentur, quæ juxta divinam voluntatem præstari oporteat: ad hoc enim sufficere externam illam gratiam, per quam Deus voluntatem suam verbo suo & Evangelio revelârit, & hominibus prædicari faciat: quòd si omnino sit aliqua gratia intrinsecus operans, per eam fieri, ut faciliùs præstetur obsequium, non autem ita necessariam esse, quasi obsequium, si ipsa abesset, præstari planè non posset. Hos circa doctrinam de necessitate divinæ internæ gratiæ Pelagianos errores fuisse,

Pelagii & Celestij hæresis

Augustini hinc est natus error de gratia in Prædestinatione, necessitate, absoluti beneplaciti.

se, certos nos faciunt Canones III, IV. & V. Milevitanæ sive Africanæ plenariæ synodi, directè Pelagio ejusque adseclis oppositi. Quos quum acriter & magno studio impugnaret sanctus & magnus doctor Augustinus, & ab unâ parte acutis nonnullis objectionibus urgeretur, ab alterâ in adserendam & extollendam divinam gratiam totus incumberet, eò tandem devenit, ut ex gratiâ facultatem impertiente faceret gratiam necessitantem, determinantem, sive ut hodie nonnulli loquuntur, irresistibilem: & juxta hypothesin semel admissam ulteriùs progressus, prædestinationem & electionem doceret ab æterno factam esse non secundùm præscientiam, sed secundùm absolutum quoddam Dei beneplacitum, quo nonnullos è damnatione eripere visum fuerit, reliquos autem in damnatione relinquere, atque adeo non velle Deum omnes homines servari. Huc primus mortalium delapsus fuit Augustinus, sive quòd premeretur argumentis Pelagianorum, & commodiorem exitum non reperiret; sive quòd divinæ gratiæ, ejusque efficaciæ nimium tribui non posse crederet. Cœpit itaque proponere, & quidem aliquando satis perplexè, contraria ijs, quæ ante eum veteres, quotquot fuerant, & ipse etiam ante exortum certamen docuerat: imò contraria perspicuis sacræ Scripturæ verbis, acceptis ut jacent & sonant, & sensu, quem juxta simplicem concipiendi & intelligendi modum in mente cujusvis, qui legat vel audiat, nata sunt efficere.

Veniam autem meretur, quòd aliter necessitatem divinæ gratiæ defendendi non posse existimaret. Huic itaque præcipuo de necessitate gratiæ dogmati annatæ fuerunt & juxta quasi emerserunt quæstiones de modo, quo operetur gratia & cum viribus humanis concurrat; & porrò de

modo

modo prædestinationis divinæ ab æterno factæ. Quam aliàs & directè in certamen non adduxerant Pelagiani. Gratiam autem ejusque necessitatem quum prorsus negarent, non erat, quare de modo operandi essent solliciti. Intercurrentes itaque quæstiones vocat Celestinus in epistolâ ad Galliæ Episcopos, & quum errores ipsos Pelagianos rejecisset & damnasset, subjicit, *Profundiores verò difficilioresque partes intercurrentium quæstionum, quas latiùs pertractarunt, qui hæreticis restiterunt*, Augustinus videlicet & Prosper, *sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere.* Quum autem magna esset Augustini in ecclesiâ occidentali auctoritas, inde factum videtur, ut subsequutis temporibus vix unquam defuerint, qui sententiam ejus amplecterentur. Nonnulli, quæ est imbecillitas humani ingenij, ut semel orbitam egressus vix intra terminos certos se contineat, ulteriùs provecti sunt, & doctrinam hanc ita proposuerunt, ut non modò negarent, Deum velle omnium hominum salutem sed præterea affirmarent Deum non minùs prædestinatione suâ horum interitum & damnationem, quàm illorum liberationem & salutem procurare. Prædestinatiani postea dicti sunt, quos anathemate perstringit synodus Arausicana secunda, alioquin Massiliensibus, quos Semipelagianos nonnulli vocant, opposita, hisce verbis: *Aliquos ad malum divinâ potestate prædestinatos esse non solùm non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Nihilominus ad eamdem sententiam postea declinarunt Godscalcus monachus, in synodo Moguntina sub Rabano Archiepiscopo, anno IↃ CCC XLIIX. condemnatur; Honorius Augustodunensis in suo Inevitabili, Thomas Brawardinus, & ex Scholasticis, si rectè memini, Gregorius Ariminensis,

Augustini autoritas seduxit claros alios.

Hinc Prædestinatiani orti.

Quorum asseclæ: Godscalcus. Honorius. Bravvardinus. Greg. Ariminensis.

Primi reformatores.

Petrus ab Alliaco & Marsilius ab Ingen. Eandem, quamvis duram asperamque, primi Reformationis autores sunt amplexi, ita se quàm maximè & efficacissimè gratiam defendere & exaltare, & e contrà vires humanas, quibus nonnulli Scholastici, Scotus videlicet, Thomas Argentinas, Javellus, alij nimium tribuerent, deprimere rati. Augustini verò doctrinam sequutus est princeps Scholasticorum Thomas Aquinas, ejusque sectatores: quin & vir suæ ætatis maximus & insignis scripturæ interpres Alfonsus Tostatus.

Etiam majores nostri A.C. usque ad annum 1580.

Ægid. Hunnius inter primos Præcipuus qui priscam receptam sententiam revocavit.

Nostri quoque majores invariatæ Augustanæ Confessioni inhærentes eamdem retinuerunt & passim docueruet usque post annum superioris seculi xxc. Ægidius Hunnius, nisi fallor, primus fuit, vel certè inter primos præcipuus, qui priscam & ante Augustinum in primitivâ ecclesiâ receptam sententiam revocavit, & in ecclesias scholasque nostras reduxit, non tamen sine difficultate, contradictione & insimulatione Pelagianismi. Ex eo apud nostros prævaluit, quamquam non ab omnibus pari dexteritate exposita.

Confessionem hanc tolerari posse de Prædestinatione putat Calixtus, missis Supralapsariis

Quod autem in Augustino, & præclarissimis occidentalis ecclesiæ doctoribus, nostrisque majoribus toleramus, id in alijs quoque citra condemnationem nos tolerare posse & debere semper persuasus fui. Præsertim ex quo dissentientes horridiorem illam doctrinam, cujus sectatores in Belgio Supralapsarij appellantur, missam fecerunt, & ad Augustini sententiam gradum revocârunt. Quod communi consensu factum in synodo Dordracenâ, nisi quòd gratiam & fidem excuti & amitti posse nondum agnoscere voluerunt.

Agnito Spiritum S. & fidem excuti posse.

Id quum agnoscat hæc confessio numero XI. & proinde multa absurda evitet, vehementer lætor, & toti Protestantium ecclesiæ hoc nomine gratulor. Ad minimum enim nihil sequius vel asperius statuit, quàm docuit

Augu-

Augustinus. Quin quum numero VI. *omnes verbo Evangelij vocatos seriò & sincerè à Deo, qui omnium salutem velit, vocari* asserat, ab absoluto Augustini decreto recedit. Nam cum eo nec seria omnium vocatio, nec voluntas omnes servandi consistere potest, sicut pridem est ostensum. Quid igitur in hoc doctrinæ capite perfectam concordiam magnopere remoretur, non video. Minimum mutuæ perfectæ Christianæ caritati & tolerantiæ, si quid forte dissidij adhuc reliquum sit, nihil obstat.

Confessio universali & seria vocatione.

Quòd si autem nonnulli amore quodam absoluti decreti teneantur, ut penitus illud missum facere nolint, in eorum gratiam, quomodo nihilominus in prædestinatione absolutum aliquod decretum occurrat, ostendi facilè potest. Nempe sine dubio infinitæ divinæ sapientiæ plures in æternitate occurrerunt modi, quibus servari potuisset genus humanum, quàm per obsequium Evangelio præstitum; sive plures & alias potuisset à parte hominum requirere conditiones, à quarum interventu humana salus penderet, quàm hanc ipsam in Christum fidem. Potuisset addere perfectam exactissimamque legis observationem, eique præstandæ idoneam gratiam & facultatem impertire: potuisset jungere observationem legis Mosaicæ ceremonialis, vel alterius similis: potuisset statuere, ut Israëlitarum, *quorum fuit adoptio, & gloria, & pacta, & legis constitutio, & cultus, & promissiones, & Patres; & ex quibus est Christus ipse, quod ad carnem attinet*, peculiaris præ cæteris populis, quod participandam salutem attinet, habita fuisset ratio. Quod quia factum non sit, & nullam præ gentibus prærogativam habeant, dolent & conqueruntur Judæi Roman. IX. Quibus respondet Apostolus, Sicut Deus in conferendâ temporariâ præeminentiâ non habuerit rationem

Disputat interim contra absolutum decretum Calixtus.

Rom. 9, 4.

tionem primogeniti Esaui, quà primogeniti, quò minus scilicet ejus posteros subjiceret & longè inferiores faceret posteris secundo-geniti Jacobi: ita quoque in conferendâ salute æternâ non habere rationem externarum dignitatum, vel cujusquam alterius rei, nisi ejus, quam ipse juxta suum beneplacitum consequendæ salutis medium hominibus ordinaverit. *Igitur non est hominis volentis, neque currentis*, sive satagentis aliter atque aliâ ratione, quàm misericors Deus constituit: *sed est miserentis Dei.* Modo igitur & ordini, juxta quem ex merâ misericordiâ homines servare ab æterno constituit, obtemperandum est. Qui obtemperare non vult, (quemadmodum Judæi, qui *propriam justitiam studentes constituere justitiæ Dei non fuerunt subjecti*) servari non potest. Nam Deus *cujus vult, miseretur, quem autem vult, indurat*, id est, obtemperantem (ejus enim vult misereri) misericordiâ prosequitur, pertinacem verò & refractarium, etiamsi alias causas, propter quas sui rationem haberi velit, alleget, in cordis duritie & damnationis statu relinquit. Si itaque quæratur, cur Deus aliud nullum medium, per quod homines serventur, ordinaverit, quam fidem in Christum, sive obsequium Evangelio præstandum; nulla sanè ratio præter absolutum beneplacitum reddi poterit. Ita Deo visum fuit ab æterno, atque ita placuit & decretum est, ut qui Evangelio obtemperat & credit in Christum, servetur; qui non obtemperat & non credit, pereat. Nempe hoc est, *mysterium voluntatis divinæ, secundum beneplacitum suum, quod proposuit in se*: hoc est *propositum ejus, qui omnia agit juxta consilium voluntatis suæ, secundum quod in sortem adsciti & prædestinati sumus in Christo*, Ephes. 1, 9. & 10. Hoc itaque decretum si capiatur generaliter de omnibus credentibus & salvandis, absolutum est, & meri beneplaciti divini.

Rom. 9, 16.

Rom. 11, 3.

Rom. 9, 18.

Resp. quare Deus non per aliud medium quàm per fidem eligere voluit.

Nec

Nec aliter se habet alterum huic annexum de omnibus infidelibus & damnandis. Si verò de singulis agatur, ex hoc ipso generali redditur ratio, quare hic, ille, iste in tempore serventur; & quare ab æterno ut serventur sint electi: nempe in tempore servantur, quia id ipsum, quod apprehendendæ & habendæ salutis medium esse Deus pro suo beneplacito decrevit, adhibent virtute scilicet gratiæ sibi divinitus collatæ; & proinde ab æterno sunt electi, quia quòd in tempore adhibituri essent, præscivit Deus. Contrà quia alij non adhibent, ideo in tempore pereunt, & ab æterno reprobati sunt, quippe præsciti, quod adhibituri non essent Non igitur illi servantur, hi pereunt, quòd absolutâ voluntate & decreto quodam singulos seorsim concernente Deus illos servari velit, hos perire; sed quia generali isti de salvandis decreto illi se conformant & morem gerunt, hi non item. Ita ex generali isto & quidem absoluto, ex merâ tamen gratiâ & misericordiâ profecto decreto singulis applicato, sive singulis ad illud collatis & examinatis intelligi potest & ratio reddi, quare aliqui sint electi & salventur, alij reprobati & damnentur. Decreta igitur electionis & reprobationis singulorum non sunt absoluta, sed respiciunt conditionem vel habitudinem in singulis deprehensam: quæ tamen ut respiciatur sive locum aliquem habeat, à generali illo absoluto quidem, sed philanthropiæ & misericordiæ innixo decreto pendet. Non obstante igitur ejus conditionis respectu totum electionis & salvationis nostræ negotium est & manet merè gratuitum, & in merâ Dei misericordiâ fundatum. Nempe quòd Evangelio habita fides & præstitum obsequium respicitur, sive locum conditionis cujusdam invenit, ab illo est decreto & beneplacito merè, ut diximus, gratuito. Quod autem

Conditio fidei non collit beneplacitum Dei gratuitum.

tem Evangelio fides haberi & obsequium præstari potest, atque adeo præstatur, itidem est donum divinum merè gratuitum, & à gratiâ peculiari divinâ præveniente, excitante, comitante, subsequente, operante & cooperante, uti pridem expositum fuit, pendet. Neque verò qui statuunt, quòd Deus humanum genus in perniciem prolapsum intuitus aliquos absoluto decreto eligat, & è damnatione eripiat; effugere possunt quin itidem statuant, Deum reliquos absoluto decreto reprobare & in damnatione relinquere. Dices, Deum eos, qui in exitio relinquuntur, in exitium non præcipitasse, sed suâ culpâ prolapsos & præterea peccatis multis obnoxios & immersos in statu, in quo deprehendit, relinquere. Respondeo, si hæc est vera & adæquata ratio, ob quam relinquuntur & reprobantur, non minus illos quàm istos relinqui & reprobari oporteret: Hactenus enim utrique pares. Nisi igitur aliud quid interveniat & respiciatur, sicut illi ex absoluto quodam beneplacito eliguntur, ita similiter isti reprobantur.

Si Deus absolutè elegit; ergo & absolutè reprobavit.

Exc.

Resp.

Magna est difficultas de ijs, quibus & majoribus ipsorum, utpote Americanis, per aliquot secula voluntas & verbum divinum prædicato Evangelio non fuit annunciatum; annon hos ipsos Deus absoluto quodam beneplacito reprobaverit? Respondeo autem, nullam esse gentem, cujus majores non habuerint patefactum Dei verbum. Qui amiserunt & intercidere passi sunt, thesaurum tantum perdiderunt suâ culpâ, nullo Dei decreto; & perdiderunt non sibi tantùm, sed posteris suis. Majores enim & progenitores cum posteris unum aliquod sunt moraliter acceptum. Luunt itaque posteri culpam majorum, præsertim quoad pœnas privativas, sive privationem beneficiorum concernentes: & vel imprimis justè, si non

Object. de Americanis.

Resp.

modò

modò majorum suorum delicta imitentur, sed & nova accumulent. Dixi neminem esse, cujus majores non fuerint facti participes revelationis divinæ per verbum patefactæ. Omnes sanè à Noacho ejusque filijs & nepotibus descendunt, quibus id ipsum innotuerat. Quum eo per suam culpam & negligentiam multi semet ipsos privassent, Act. 14.16.
sivit Deus gentes in pœnam, quam commeritæ erant, *aliquamdiu suis ipsarum viis incedere*, & *tempora istius ignorantiæ quasi dissimulavit*: tandem autem sub initium Novi Act. 17. 30.
Testamenti jussit Apostolos *ire in mundum universum & prædicare Evangelium omni creaturæ*. Atque *illi profecti* Marc. 16. 15. & 20.
prædicaverunt ubique. Per illos *Deus denunciavit omnibus* Act. 17, 30.
ubique hominibus, ut resipiscerent. *Imò verò in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum*. Rom. 10, 18.
Evangelium igitur eo modo *pervenit in universum mundum*; non quidem quòd in quibusvis obscuris latebris & Col. 1, 6.
angulis prædicatum fuisse, sit verosimile, sed quòd prædicatum fuerit in quibusvis maximè celebribus locis totius orbis habitati, è quibus facilè fama ejus ad alia vicina undequaque diffundi, & ubique innotescere potuerit. Interim, dices, in Americâ prædicatum non fuit. Respondeo: Exc. Resp.
Non est probabile Americam tum habitatam fuisse. Qui ex hac continente in alteram transiverunt, post prædicatum in nostro orbe Evangelium transiverunt. Non adeo est remota Islandia, sicut est America. In eam tamen è Norwegiâ ante annos sexcentos vel circiter primùm transitus est factus; & inde porrò in Gronlandiam. Quod certiùs, quàm ego ex memoriâ nunc narro cognosci poterit ex historiâ Islandicâ, quam scripsit Arngrinus Jonas Islandus. Nullum monumentum vel structura in Americâ inventa fuit, quæ tot seculorum ætatem præ se ferret. Quum

Cuſcani & Mexicani rectiùs, quàm pro captu barbarorum, conſtitutam habuerint rempublicam, & memoriam majorum ſuorum quamvis nullis literis, alijs tamen modis ſatis ingenioſis conſervarint; ſecula tamen non niſi admodum pauca numerarunt. Non memorabo, ſcribere Johannem Laëtium, apud Vucatanenſes luculenta fuiſſe deprehenſa veſtigia Baptiſmi; & Joſephum Acoſtam, apud Mexicanos ritum uſurpatum fuiſſe ſanctæ Euchariſtiæ affinem: talia enim ad æmulationem Satanæ, qui Dei ſimiam agere gaudet, referri poſſunt. Id certum eſt, Americanos pleroſque, imò omnes, quantum mihi quidem licuit indagare, immortalitatem animæ, & quòd poſt diſceſſum à corpore ſuperſit, & bene vel malè habeat, agnoviſſe. Vix eſt quòd ad merum naturæ lumen ea cognitio poſſit referri, quum demonſtratio immortalitatis animæ non ſit cuivis in promtu, & gentes iſtæ lumen naturæ parum admodum excoluerint. Nonnulli etiam de reſurrectione corporum perſuaſi fuerunt. Alijs de diluvio aliquid innotuiſſe compertum fuit. Peruani Deum, quem ſummum habuerunt, Creatorem eſſe faſſi ſunt, & inde Viracocham appellarunt. Hæc & alia, quæ nunc omnia non occurrunt, haud improbabiliter arguunt, Americanos ab ijs originem trahere, quibus revelatio divina aliquando innotuerit; & non admodum multis ſeculis terram, in quâ nunc degunt, incoluiſſe.

Lib. 5. c. 26.

Immortalitas animæ confeſſa apud Americanos vestigium eſt prædicati Evangelij.

De immortalitate animæ paſſim apud ipſos creditâ paulò ante monuimus: diximus etiam habuiſſe regna, qualia præcipuè Mexicanum & Peruanum, non malè conſtituta. Hæc arguunt uſum rationis ſic ſatis apud eos ſuperſtitem, & lumen naturæ non fuiſſe planè exſtinctum. Videmus igitur ipſis aptari quoque poſſe, quod de priſci ævi gentibus dixit Apoſtolus: *Deus fecit ex uno ſanguine*

Act. 17. 26.

omne

omne genus hominum habitare super universam faciem terræ, — ut quærerent Deum, si fortè palpando eum invenirent: quamquam non longè abest ab unoquoque nostrûm: in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus. Item: *Non passus est se esse expertem testimonij, benefaciens nobis & dans cœlitus pluvias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitiâ corda nostra.* His jungantur, quæ de gentibus docet idem Apostolus ad Romanos primo; & patebit, quare tamdiu sine auxilijs in tenebris ignorantiæ à Deo derelicti fuerint. Nempe *detinuerunt veritatem*, ex rebus creatis perceptam, quam Deus de se manifestavit hoc ipso, quòd hominibus opera sua ob oculos posuit, & mentem usumque rationis dedit, *in injustitiâ*, imò hanc ipsam *Dei veritatem transmutarunt in falsitatem, & noluerunt Deum in notitiâ retinere.* Hinc itaque factum, ut Deus eos permitteret suis ipsorum vijs incedere, & *traderet in reprobum sensum*, sive mentem perversam & judicij expertem, destitutos videlicet ulterioribus & majoribus auxilijs, quòd ijs, quæ in promtu haberent, non uterentur. Quæ quidem non erant de genere supernaturalium auxiliorum: interim si rectè illis fuissent usi, Deus de ulterioribus externis auxilijs benignè prospexisset; & si his etiam rectè, porrò alia majora suppeditasset, donec tandem ad annunciationem Evangelij perventum esset, per quam demum interna spiritualis & supernaturalis gratia conferretur. Ex quo enim Evangelium promulgatum est & per homines passim annunciatur & prædicatur; non est aliquid supernaturale, si ad auditum & notitiam ejus homo perveniat. Nec est supernaturale vel vires naturæ excedit, si homo intelligat animam suam esse immortalem, & propterea separatam à corpore superfore, & quidem à perturbationibus, quales commercium corporis attulit, exemtam, & immediatè Deo subjectam, in

Act. 14. 17.

Illustratur locus Rom. 1. unde probatur non Deum, sed gentes in culpa esse quod non credant.

quam præter ipsius nutum nemo aliquid possit: fore autem ei bene vel malè. Desiderium hoc quoque naturale fuerit, ut quisque malit animæ suæ post discessum à corpore bene potiùs esse quàm malè; & propterea sollicitudine aliquâ de futuro animæ suæ statu tangatur & afficiatur. Hæc omnia per naturæ vires, si annitantur & intendantur, præstari posse certum est. Quin id etiam sciri potest, idololatriam pugnare cum rectâ ratione, & principijs luminis naturæ adversari, & propterea fugiendam & rejiciendam esse. Qui jam his auxilijs, quamvis merè naturalibus, uti negligit, quòd ulterioribus non adjuvatur, sed à Deo potiùs deseritur, sibi imputet, & ad absolutum aliquod Dei decretum non referat. Si homines gentiles ut solam pauperiem fugiant, ad extrema terrarum currunt per mare, per saxa, per ignes; cur ijdem, quum deprehedant se erroneam religionem hactenus amplecti & sectari, parem diligentiam investigandæ veræ non impendunt? nam nullam in orbe veram esse religionem, bonitati & providentiæ divinæ adversari, idem rationis lumen facilè persuadet. Quòd itaque gentes veritatem, quæ de Deo ex operibus ejus per lumen naturæ cognosci poterat, insuper habent & negligunt & violenter quasi suffocant; hinc infert Apostolus *inexcusabiles esse*; nempe quòd majoribus non adjuvantur auxilijs, & in viam salutis non deducuntur, nec cœlestis beatitudinis redduntur participes, ejus calamitatis suæ causam non possunt in alios derivare, sed ipsi in culpâ sunt, & excusari nequeunt. Quòd si autem aliter se gererent, nempe lumine naturæ rectè usi veritatem nec injustè detinerent, nec in falsitatem commutarent, & Deum, quemadmodum nossent, ita quoque colerent & glorificarenr, tum excusabiles essent, id est, si salute exciderent, dici posset,

cos

eos nullâ suâ culpâ & negligentiâ excidere. Quis igitur accusandus? num Deus? nam auxilia in hoc casu necessaria à solo Deo expectari poterunt. Fit argumentum:

Quando homo lumine naturæ rectè usus præstat quod potest, tum si salute excidit, aut ipse sui interitus causa erit, atque eo nomine accusari poterit; aut Deus in causâ erit, quòd nolit auxilia, quæ solus potest, suppeditare, atque adeo nolit hominem servari. Sed secundum Apostolum in tali casu homo excusabilis foret, Neque tamen Deus se accusari patietur, qui clarè testatus est, se velle omnium hominum salutem. Præstabit igitur, quæ suarum fuerint partium, & quæ ab alio nullo sperari poterunt, nec hominem deseret, sed ulterioribus auxilijs, per quæ porrò ad veritatem saluti necessariam propiùs accedat, prosequetur.

Hic jam exoritur difficultas, quòd hæc nonnullis Pelagianismo affinia esse videantur. Sed nego hic quidquam esse Pelagianum. Quippe viribus naturæ præstari, quod vires naturales non superet, nihil est absurdi. Pelagius autem ad actus, qui suo genere supernaturales sunt, præstandos naturæ vires gratia destitutas sufficere dictitabat. Deinde auxilium ulterius, quo Deum ejusmodi hominem prosequi diximus, intra limites naturæ adhuc subsistit, & proinde ad communem quoque providentiam referri poterit, Præterea inter ea quæ ab homine fiunt, & quæ à Deo conferuntur uberiora auxilia, non est nexus alicujus meriti vel debiti, sed habent se illa humana tamquam occasio, quam Deus acceptat & quasi arripit, ut φιλανθρωπίαν & benignitatem suam exerceat. Nam si Deus tantâ benevolentiâ genus humanum lapsu jam perditum est prosequutus,

Obj. de Pelagianismo. Resp.

Vires humanæ concurrentes cum gratiâ cooperante, sunt non nisi occasio quam Deus arripit.

tus, ut ipsum nihilominus servari voluerit, hacque fini Filium suum unigenitum miserit; itidem non poterit videri absurdum, si hominibus non renatis, sed lumine naturæ, quod ipse indidit rectè usis eatenus bene velit, ut majora & ulteriùs ducentia externa media impertiat. Sicut itaque non sequitur, Deus hominum peccato & exitio immersorum misertus est, & Filium redemptorem misit; Ergo meriti fuerunt, ut misereretur & mitteret: sic etiam non sequitur: Deus hominibus peccatoribus & extra statum gratiæ positis, juxta ductum tamen luminis naturæ Deum agnoscentibus & de animâ suâ sollicitis largitur uberiora media; Ergo meriti sunt ut largiatur. Totum non dignitati aut valori talis sollicitudinis, sed divinæ misericordiæ, quæ occasioni hominem ulteriùs ducendi deesse non vult, imputandum. Nam si deesse vellet, id cum ejus φιλανθρωπίᾳ & voluntate servandi omnes homines, quam disertè contestatus est, conciliari non posset. Unde porrò efficitur, nemini adulto extra gratiam in communi ab Adamo derivatâ sorte constituto deesse Deum, nisi ille negligat agere, quæ secundùm istius status conditionem posset agere, modò nervos virium adhuc reliquarum intenderet, & committat, quæ posset omittere.

Difficultas de actibus & impulsibus an sint naturales vel supernaturales?

Fatendum nihilominus est, magnis hæc difficultatibus involvi, è quibus sese expedire non sit promtum cuivis. Videri enim possunt nonnemini actus, qui naturæ facultates non excedunt, supernaturales esse. Et etiamsi non nisi naturales sint, non satis apparet, quâ ratione cum ijs ulteriora divina auxilia conjungantur; & hæc ipsa cujus sint ordinis, num naturalis vel supernaturalis. Nec desunt, qui hominibus non modò juxta ductum luminis naturæ

sollici-

sollicitis & meliora meditantibus, sed etiam quibusvis aliis, quamvis ad auditium & notitam Evangelii nondum deductis, cogitationes quasdam & impulsus, quibus ad curam salutis suæ habendam excitentur, divinitus & supernaturaliter immitti statuant. Quales ab Evangelio separari an tutum sit, & verosimile reddi possit, nescio. Ordinariè profectò gratia interna sive intrinsecus operans, quæ verè & ex se supernaturalis sit, non nisi cum Evangelio & per Evangelium confertur. Hinc Augustana confessio *damnat eos, qui sentiunt Spiritum sanctum contingere sine verbo externo per ipsorum præparationes & opera.*

Opinio quorundam.

Sententia Calixti.

Artic. 5.

Illa tamen solicitudo, cujus paulò antè facta mentio, & cogitationes à solo naturali lumine profectæ cum fide non ita arctè connectuntur, & remotiùs absunt, quàm ut ad eam dispositio vel ejus initium haberi debeant. Notum enim est Massilienses, (inter quorum præcipuos fuit Johannes Cassianus, & fortè etiam Vincentius Lerinensis, deinceps Faustus Regiensis & Gennadius) eo nomine reprehendi, quòd viribus naturæ, antequam gratiâ præveniantur & excitentur, competere posse affirmaverint invocationem Dei, desiderium regenerationis & fidei, sive ut Arausicani loquuntur, *credulitatis affectum,* atq; adeo fidei quoddam initium. Videntur ad ea, quæ paulò ante de possibilibus per vires naturæ, & Deo hominem auxiliis non destituente diximus, respexisse. Semipelagianos vocant nonnulli recentiores; nescio quàm bene. Necessitatem sanè gratiæ admiserunt, absque eâ videlicet neminem justificari vel servari posse. Unde de eis Augustinus libro de Prædestinatione sanctorum cap. 1: *Retenta ista, in qua pervenerunt, plurimùm eos à Pelagiano errore discernunt.* Nec Arausicanæ secundæ synodi Patres, quando doctrinam opinioni-

Massiliensium error.

Massilienses non dicendi Semipelagiani.

bus eorum oppositam exponunt, anathemata subdunt; nec ipsi communione catholicæ ecclesię unquam moti fuerunt. Necessitatem itaque gratiæ quum agnoverint, de modo quo operetur, & voluntatem sive præveniat sive sequatur, cumque eâ concurrat & jungatur, variarunt. Atque utinam homines de partibus suis ritè peragendis & officio faciendo, ut Evangelio obtemperent nec gratiam frustrentur vel incassum acceperint, magis essent solliciti, quàm de modo, quo agat vel concurrat divina gratia, scrutando. Negari non potest occurrere difficultates, quibus ingenia, quantumvis magna, succumbere nihil sit mirum. Qui ad decretum absolutum & gratiam determinantem vergunt, id agunt ut gratiæ necessitatem & dignitatem extollant; nec humanis viribus nimium tribuant, atque adeo homo non sibimetipsi sed uni Deo salutem suam ferat acceptam. Qui verò plusculum viribus humanis concedere videntur, metuunt, ne si aliter statuant, culpam exitii humani in Deum derivent, & contradicant expressis & disertis Scripturæ testimoniis, quæ Deum nolle neminem perire affirmant. Si alicubi vel illi vel isti, dum quisque in scopum, quem ob oculos sibi posuit, fervidiùs fertur, exorbitant, ignoscat eis benignus & misericors Dominus; & nobis quoque, si fortè rem acu non semper tetigerimus.

Quippe necessitatem gratiæ agnoverunt, in modo tamen variarunt.

Mod. Deo committendus.

Ezech. 33,11. 1.Tim.2,4. 2.Pet.3,9.

Hoc maneat certum & perpetuum, ex merâ misericordiâ Deum misereri, quorumcunque miseretur, nullâ ab ipsis præbitâ causâ, propter quam ille misereri teneatur, vel ipsi misericordiâ sint digni: e contra verò, neminem (de adultis loquor) à Deo deseri & reprobari, nisi caussam præbuerit, id est, propter culpam aliquam suam, communi illi culpæ & peccandi sorti, cui obnoxii vivunt mortales omnes, & per quam, si divina misericordia non intervenisset,

Calixti recapitulatio. Ejus sententia de modo.

nisset, perire omnes oporteret, superadditam. Omnibus hominibus supersunt aliquæ naturales notitiæ, & aliquæ intellectûs ac voluntatis vires, quæ sunt quædam auxilia communia, & limites naturæ non excedunt, nonnullis hoc etiam datur, ut Evangelii prędicatio ab ipsis non admodum sit remota, quemadmodum ferè omnibus nostram hanc continentem incolentibus: aliis præterea, ut valde propinqua sit & propemodum ingeratur, ac offeratur, utpote Judæis & Turcis medios inter Christianos versantibus, ut nunc non dicam, num Deus aliquando singulorum corda intrinsecus pulset, & ad curam salutis suæ habendam excitet: iis verò, quibus reapse prædicatur Evangelium, quique actu illud audiunt, confertur interna Spiritus sancti gratia, præbens facultatem adsentiendi atque ea omnia præstandi, quæ ad salutem necessaria præscribit & requirit Evangelium. Dico itaque, neminem à Deo deseri & ulterioribus auxiliis privari, nisi auxilium, cujus jam particeps sit, ad usum transferre neglexerit, injustè detinuerit vel excusserit. Interim in divinâ ulteriorum mediorum dispensatione ea occurrere, quorum ratio ad inscrutabilia Dei judicia & imperscrutabiles vias referri debeat, & à nemine mortalium reddi possit certum est. Verbi gratiâ: Prædicari aliquando facit Evangelium his, & non illis, quum tamen hi non fuerint auxiliis suis prioribus rectiùs usi, quàm illi; imò nonnunquam minùs & negligentiùs, quàm illi. Sæpe videlicet paribus inæqualia, imparibus verò æqualia, & aliquando deterioribus majora suppeditat dona & auxilia. Servator ipse in Chorazin & Bethsaidâ multas edidit virtutes exiguo incolarum profectu: quæ si editæ fuissent Tyri & Sidone, in sacco & cinere egissent pœnitentiam. Exclamat igitur Apostolus admirabundus; & nos cum eo unà: *O pro-* Mart. 11. 20. Lucæ 10, 13 Rom. 11. 33.

 fundas

fundas divitias tum sapientiæ tum scientiæ Dei! quam inscrutabilia sunt ejus judicia, & viæ ejus impervestigabiles! Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?

Quamvis autem sententia, quam invexit Augustinus, & tot post eum præstantes Doctores per annos cIↄ cc, interque eos multi è nostris majoribus Augustanæ confessioni addictissimis amplexi fuerunt, hæreseos damnari non debeat; dubium tamen est nullum, alteram non modò mitiorem esse, sed etiam veriorem, & proinde præferendam. Congrua enim est tum divinæ benignitati & erga homines benevolentiæ, tum scripturæ dictis de Deo, quòd omnes servari & neminem perire velit, evidenter attestantibus: quæ torqueri nefas est: imò torta Socinianis similiter alia torquendi & articulos fidei omnes evertendi ansam porrigunt. Deinde præferenda est, quòd sit sententia priscæ & primitivæ ecclesiæ; atque adeo Augustiniana, si cum eâ conferatur, novitatis meritò arguatur, quippe quæ post quartum à nato Christo seculũ primùm emerserit, antehac incognita & inaudita. Denique præferenda est, quòd *utilis*
2 Tim. 3, 16. *sit ad docendum, ad reduarguendum, ad corrigendum, ad institu-*
Rom. 15, 4. *endum in justitiâ: ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.* Quæ sicut in scripturam, ita quoque in doctrinas veras & è scripturâ depromtas, quin in hanc ipsam competunt, quæ debitam sollicitudinem salutisque curam & bene operandi studium excitat & auget, securitatem pellit, nec desperationem inducit, sed & hanc & illam arcet, utramque pietati æquè noxiam. Diversa verò ista sententia ad fines, quos modò diximus, non tantum nihil confert, sed iis etiam adversatur, ut populo Christiano non possit tutò & absque metu exoriturorum scrupulorum proponi. Quod ipsi quoque ejus patroni agnoscunt. E quibus

quibus duos tantùm insignes nunc producam, Alfonsum videlicet Tostatum, & magnum Lutherum. Tostati in v. cap. Deuteronomii, quæstione decimâ hæc verba sunt: In doctrinâ Prædestinationis *subintricatissimæ apparent difficultates, quas proferre superfluum, imò perniciosum credo.* Lutherus brevi epistolâ quemdam de suâ prædestinatione anxium consolans in hunc modum loquitur: Zu wissen/daß uns solches verboten ist zuverstehen/ oder damit umbzugehen. — So ist auch Sünde/ mit solchen forschen umbgehen — dan wann man sich ewig mit der versehung martert/ so gewinnet man doch nichts daran/ denn angst. Si hæc vera sunt, tum verum etiam est doctrinam, quæ ejusmodi effectus pariat, non esse è Scripturis haustam. Scripturæ enim hoc agunt & hac fini revelatæ & promulgatæ sunt, *ut per earum consolationem spem habeamus.* Tantum nunc de Gratiâ & Prædestinatione.

Tom. 8. Jenensi editionis secundæ pag. 163.

DE SANCTA EUCHARISTIA.

I.

Quamquam persuasus sum, verba Domini corpus & sanguinem suum in Eucharistiâ exhiberi affirmantis intelligenda esse, ut sonant, sive ut super ea humanæ mentis captus & cogitatio naturaliter fertur, & proinde corpus Domini verè comedi, & sanguinem vere bibi; quum tamen maxime hîc occurrant difficultates, & objectiones pro adversâ opinione militantes à multis superari nequeant, sacramentum autē ipsum non sit adeò absolutæ necessitatis, ut absq; eo vel usurpato vel exactè cognito salus sperari nequeat: propterea semper existimavi, nec fas nec pium esse (de utilitate in publicum redundaturâ nihil nunc dicam) ut

Verba institutionis literaliter interpretantur.

Non tamen damnandi

qui difficultates superare nequeunt.

ut Christiani, qui nihilominus sacramentum hoc juxta institutionem Christi perfectè administrant & usurpant, propter diversitatem quamdam opinionum, quas excutere nondum possint, mutuis inter se odiis & inimicitiis collidantur, & schismatibus divellantur. Eâ de re egi tum alibi, tum Responso Moguntinis opposito, numero XXII: nec hîc repetam.

II. Sed & hoc certum est, si quid fortè dissidii in doctrinâ de Personâ Christi & Gratiâ atque Electione occurrat, id vix à vulgo fidelium animadverti vel intelligi, & propterea non adeo validam vel universalem caussam schismati præbere. Nempe de gratiâ determinante vel non determinante, & de generibus communicationis idiomatum tantumdem noverunt idiotæ, quorum maximus est numerus, Augustani, quantum Reformati; & hi, quantum illi. Dissensio autem de præsentiâ corporis & sanguinis Dominici in sanctâ Eucharistiâ, magis in observationem hominum incurrit, statusque controversiæ magis notabilis est, quando videlicet alii corpus & sanguinem Christi sumi affirmant, alii negant; & proinde inter ipsos etiam idiotas schisma nutrit. Opera itaque Christianæ pacis & tranquillitatis animantibus enixè est danda, ut dissensus minuatur, aut si fieri ullâ ratione possit, penitus aboleatur, & omne schismati fomentum subtrahatur.

Cōtroversia autem magis notabilis de Cœnâ quā aliæ.

III. Verba quidem Confessionis satis proba sunt numero primo: Christus *corpus suum pro nobis traditum & sanguinem Novi Testamenti pro nobis effusum in potum ac cibum spiritualem vitæ æternæ nobis se exhibere & communicare testatur.* Numero secundo: *Corpus & sanguis Domini verissimè & præsentissimè nobis exhibentur.* Numero decimo: *Nequaquam statuimus nuda, vacua, inania signa, sed potiùs id, quod significant & ob-*

Laudatur Confessio Thuronensis.

& obsignant, simul verè exhibentia. Numero duodecimo: *Patet non solùm virtutem, efficaciam, operationem, beneficia Christi nobis præsentari & communicari, sed inprimis ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi, seu ipsam illam victimam, quæ pro mundi vitâ data est, & in cruce mactata.* Si hæc capiantur ut jacent & sonant, nihil meritò desiderari ampliùs poterit.

IV. Turbant autem, quæ habentur numero septimo: *Non statuimus ullam inclusionem, inexistentiam* (hactenus benè) *coëxistentiam* (si verè manducatur substantia corporis Christi, quando manducatur benedictus panis, non poterit simpliciter omnis coëxistentia, quamvis ea insensibilis & inobservabilis sit, excludi) *aut localem & corporalem præsentiam* (ratione modi conceditur: non ita adest corpus, ut locum repleat, vel loco commensuretur, quemadmodum secundum naturam corpora adesse solent: verè tamen adest) *aut talem elementorum cum Christi corpore unionem, per quam illud oraliter tam ab indignis & impiis, quàm à piis & fidelibus manducetur.* Manducari propriè, & non tropicè vel metaphoricè, in formali intrinsecâque suâ ratione includit, ut ore fiat. Nec ut verbis Dominicis veritas respondeat, à dignitate vel indignitate manducantium pendet.

Taxatur Confessio, quæ negat coëxistentiam &c.

V. Sed rem ipsam aliquantò pressiùs consideremus. Corporis Dominici pro nobis fracti, id est, lacerati, vulnerati & in mortem traditi, sanguinisque effusi, sive, ut verbo dicam, mortis Domini memoriã animis nostris obversari, & sæpiùs, & quàm maximè fieri potest efficaciter innovari, unicè est ex re & salute nostrâ. Ne igitur oblivio mortis Domini obrepat, vel oscitanter de eâ cogitemus, sed recordatio excitetur viva, seria & efficax; ideo Servator noster ex pari in nos, quo suum pro nobis corpus tradidit sangui-

Memoria crucifixi maximè necessaria.

In hanc memoriam S. Cœna est instituta.

nemque

nemque effudit, amore, illud ipsum pro nobis traditum corpus & effusum sanguinem nobis in Sacramento, quando benedictus panis comeditur & calix bibitur, manducandum & bibendum exhibet. Nullâ enim re aliâ recordatio, qualem diximus, magis & efficaciùs excitari possit. Innovabitur quidem memoria magni ducis aut regis pro populo suo & patriâ generosè mortui, si historia rei gestæ recitetur, vel imago oculis objiciatur; longè autem magis, atque ita, ut animum validiùs moveat, percellat, penetret, si corpus ipsum defuncti adsit, præsensque sistatur, etiamsi loculo sit contectum, & ut in se est, conspici nequeat. Ita etiam, inquam, Servator noster, ut efficacissima esset recordatio, & ad spem fiduciamque nostram fulciendam potentissima, corpus pro nobis in mortem traditum sanguinemque effusum nos voluit comedere & bibere, sacramento tamen quasi contectum, ut in sensus non incurrat.

Præsensq; corpus sistitur & sanguis, ut memoria sit efficacissima.

VI. Finem autem proximum & proprium hujus comestionis & bibitionis esse, ut mortis Dominicæ memoratio quàm maximè seria, viva & efficax peragatur, verba ipsa Domini, *Hoc facite ad mei commemorationem*, ab Apostolo exposita nos dubitare non permittunt. Sed & cæteris ejus verbis, quibus, quum hoc sacramentum institueret, usus fuit, claris & perspicuis, *Accipite, edite, Hoc est corpus meum; Bibite, Hoc est sanguis meus*, simplicem, sed certam & indubitatam fidem habemus, etiamsi enuncient, quod captum nostrum excedat, ab experimento sensuum sit alienum, & exemplo careat: *captivantes* videlicet *omnem cogitationem, ut obediat Christo*. Quod nisi faciamus, omnia fidei dogmata evertemus. Ut autem quod credimus evidenter evincatur, hoc utimur argumento.

1 Cor. 11, 26.

2 Cor. 10, 5.

Quod

Quod Christus, quando benedictum panem dedit & comedere jussit, eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint, edere affirmavit, hoc ipsum ab illis editur. Syllogismus pro τῷ ῥητῷ

Sed corpus suum Christus, quando benedictum panem dedit & comedere jussit, eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint, edere affirmavit.

Ergo Corpus Christi ab illis qui benedictum panem juxta mandatum Christi comederint, editur.

De sanguine bibendo plane similis fit syllogismus.

VII. Major extra omnem controversiam est posita. Minorem probant verba Domini, *Accipite, edite, Hoc est corpus meum; Bibite, Hoc est sanguis meus.* Nam si Minor, quæ simplici & propriæ verborum *Edite, Bibite, Corpus, Sanguis*, significationi innititur, non fuerit vera, ejus contradictoria erit vera, nempe Non adfirmasse Christum, corpus suum ab ijs comedi, qui juxta ipsius mandatum panem benedictum comederint. Hæc autem contradictoria non potest esse vera. Ergo Minor nostra erit vera. Minor probatur à contradictoria propositione.

IIX. Quòd hæc contradictoria non possit esse vera, sic ostenditur. Si esset vera, necesse foret impropriè, figuratè, & tropice accipi vel vocabula EDITE, BIBITE; vel vocabula, CORPUS MEUM, SANGUIS MEUS, vel utraque. Nam si corpus, si sanguis accipiantur pro signo & symbolo corporis sanguinisque Christi exhibente & applicante nobis fructum & effectum corpore pro nobis in mortem tradito & sanguine effuso partum; tum necesse est manducare & bibere idem esse quod credere. Sin edere & bibere capiuntur propriè, tum necesse fuerit corpus & sanguinem accipi impropriè, & quidem non nisi pro mero & nudo signo, quod saltem significet, quemadmodum panis faciat ad alimoniam corporalem, ita quoque corpus

Christi facere ad spiritualem. Sed nullus horum exponendi modorum locum invenit. Ergo contradictoria Minoris superiùs factæ non est vera.

IX. Quod jam nullus ex istis modis admitti possit, ita porrò probatur. Ex ipso obsequio verbis Domini ab Apostolis præstito manifestum est EDERE & BIBERE propriè ab ijs accepta fuisse, & accipi oportere. Ederunt enim re verà & biberunt. Non autem opus est addi, Ore edisse vel bibisse, sive oralem manducationem & bibitionem memorari. Dictum enim est antea, de intrinsecâ & formali ratione manducationis & bibitionis propriè acceptarum esse, ut fiant ore: sicut de ratione cursus vel ambulationis est, ut fiat pedibus; nec opus est dici pedestrem cursum vel ambulationem. Objicietur fortè, τὸ EDERE si referatur ad panem, τὸ BIBERE ad vinum, tum propriè capi: sin ad corpus & sanguinem Christi, tùm impropriè. Respondeo, fieri non posse, ut unum simplex vocabulum semel prolatum adeo diversis significatibus sit obnoxium. Si dixisset Servator divisim & distinctè, Edite panem, & Edite corpus meum, tum persuaderi posset priore loco propriè, & posteriore impropriè capi. Sed non nisi semel & simpliciter prolatum, itidem non nisi unam & simplicem obtinere potest significationem: non potest, inquam simul & semel idem esse, quod Edere, & idem quod Credere. Prætereo quòd admodùm violentum sit, si Edere & Bibere exponatur Credere. Nec in manducatione spirituali per fidem factâ Edere & Bibere distinguuntur.

Edere & bibere propriè, non figuratè accipienda.

Exc. 1.

Resp.

X. Objicietur forsitan adhuc: Dixit etiam Servator Apostolis Lucæ XXII. 29: *Ego paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, regnum, ut edatis & bibatis in mensâ meâ in regno meo & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.*

Exc. 2.

Israel. Respondeo, hîc edere & bibere non capiuntur simul propriè & impropriè, simpliciter & metaphoricè, sed saltem impropriè sive metaphoricè. Nec Edere & Bibere hîc significant Credere, sed lætari & gaudere, quemadmodum homines in convivijs solent: sicut Sedere gloriam & dignitatem significat. Affinis loquutio occurrit Matth. IIX, 11. Nihil igitur interpretatio ista ad præsens negotium, in quo Edere exponitur, ut simul sit & propriè edere, & credere. Adde ista proferri in sermone continuo & prolixo, ubi locus solet esse figuris & metaphoris. Hic autem in institutione Eucharistiæ sermo est adstrictus & concisus, & simplex enunciatio, quâ, quid exhibeatur edaturque, indicatur. Estque quasi responsio ad quæstionem, quam instituere potuissent Apostoli, si dixissent, Domine, quid vis nos agere? respondet porrecto pane, Accipite & edite. Rursus potuissent interrogare, jubes nos edere & panem porrigis, nec de eo possumus dubitare, quem sensu percipimus: porrigisne nobis etiam aliud quid manducandum? respondet, Hoc est corpus meum. Ex his, ut spero, manifestum evadit, non posse ullo modo, quum dicitur, EDITE, HOC EST CORPUS MEUM, sensum esse, ut Edite relatum ad panem propriè capiatur; relatum verò ad corpus, impropriè, idemque sit, quod Credite. Resp.

XI. Si autem vel maximè posset poni quòd sensus τὸ Edite, sit Credite, non tamen huic sensui aptari poterit significatio verborum, Hoc est corpus meum. Nam exponi oportebit, Credite non quidem, quòd habeam verum & naturale corpus, sed quòd corpore meo pro vobis in mortem tradito promeruerim vobis remissionem peccatorum & æternam salutem; & hæc beneficia per corporis mei passionem impetrata nunc vobis fide participanda offerri. Talis Edere cur non idem quod credere.

 signifi-

significatio ſive totius enunciati HOC EST CORPUS MEUM, ſive prædicati CORPUS MEUM adeo eſt violenta & à communi concipiendi ratione, & ab omni exemplo, ſive ſcripturam ſive uſitatas loquutiones ſpectes, remota, ut nihil queat eſſe violentius vel remotius. Nempe *corpus meum* ſignificat beneficia per paſſionem & mortem corporis mei parta, & , quidem hîc & nunc oblata. Quomodo autem offeruntur? Per fidem ſcilicet participanda. Si igitur abſit fides, tum nec offertur nec participatur corpus iſto quidem ſenſu, id eſt, fructus & effectus corporis in mortem traditi. Ergo participatio corporis ad eum modum intellecti non conjungitur cum ſacramento Euchariſtiæ, quatenus eſt ſacramentum Euchariſtiæ, ſed aliunde, nempe à fide, cui imputanda eſt, pendet. Quæ fides ſi abſit, tum etiam participatio, de quali loquimur, abeſt: ſi adſit, tum adeſt, etiamſi nullum adminiſtretur ſacramentum. Tantundem igitur habetur ſine ſacramento, quàm cum ſacramento, & unio ſpiritualis ac myſtica cum Chriſto non minùs ſine ſacramento ſibi conſtat, quàm cum illo. Evidens eſt argumentum. Quod nec exhibet, nec efficit ſemper, ſed ab exhibito vel effectu ſeparari poteſt, id etiam omne, per ſe & quatenus ipſum nec exhibet, nec efficit. Sed ſacramentum Euchariſtiæ neque corpus Chriſti, eo, quo ſæpe dictum eſt, ſenſu intellectum, ſemper exhibet, neque ſpiritualem & myſticam cum Chriſto unionem ſemper efficit, ſed ab utroque aliquando ſeparatur, ſcilicet quando deeſt fides, & Sacramentum ab occulto infideli vel impio ſumitur. Ergo ſacramentum Euchariſtiæ omne, per ſe & quatenus ipſum, neque corpus Chriſti exhibet, neque myſticam cum Chriſto unionem efficit. Si jam Sacramentum Euchariſtiæ per ſe & quatenus ipſum nec exhibet, nec efficit, ſe,

cit, ſe,

cit sequitur illud secundum se & quatenus tale, esse merum & nudum exhibitionis & effectus signum. Hoc stare non potest cum ijs quibus confessio negat se statuere *vacua & inania signa, sed potius id quod significant & obsignant simul verè exhibentia, & efficientia mysticam Christi nobiscum unionem.* Num. 10 & 11. Ergo illa, è quibus id necessariò & evidenter colligitur, nempe quòd τὸ Edere significet credere, & quòd corpus significet beneficia, & fructum morte corporis partum, repudianda erunt.

XII. Sicut autem subsistere non potest interpretatio, per quam Edere, sit simul Edere & Credere; vel per quam non sit nisi Credere; & per quam ἀπολύτως corpus sit exhibitio beneficiorum corpore in mortem tradito partorum: ita quoque non potest subsistere interpretatio, per quam retineatur quidem simplex & propria significatio τὸ Edere, quod omnino ore fit, quamvis non sit necessarium maducationem oralem appellari; & per quam Corpus accipiatur pro signo & symbolo corporis, utique nudo & merè significativo, quippe si Edere non sit Credere, atque adeo si absit fides, sicut abesse potest, tum Sacramento quatenus Sacramento nihil relinquitur, nisi ut merum sit signum vel symbolum, quemadmodum paulo ante ostensum. Hæc igitur interpretatio ad hunc modum se habebit, ut vocula HOC, quæ subjecti locum tenet, denotet panem benedictum, nec quicquam aliud; prædicatum autem Corpus meum, ponatur pro signo vel symbolo corporis figurante vel significante, quòd quemadmodum panis cibus est terrenus & terrenam vitam sustentat, ita corpus Christi pro nobis in mortem traditum & à nobis fide apprehensum, cibus sit spiritualis, nutriens animam in certam spem vitæ æternæ. Calvin. Instit. lib. IV, cap. 17, num. 3. *Quum*

Corpus non potest significare signum, si edere non est credere.

panis nobis in symbolo corporis Christi datur; hæc statim concipienda est similitudo, ut corporis nostri vitam panis alit, sustinet, tuetur; ita corpus Christi vegetandæ & vivificandæ animæ unicum esse cibum. Quum vinum in symbolum sanguinis propositum intuemur, cogitandum quos corpori usus vinum adferat, ut eosdem spiritualiter adferri nobis Christi sanguine reputemus.

Significatio corporis Calviniana violenta & inusitata, imò contraria.

XIII. Taceo, hujusmodi significationem corporis itidem violentam & prorsus arbitrariam esse, cujus exemplum nullum vel ex usitato & communi loquendi modo, vel ex scripturâ proferri possit. Taceo, quòd hæc explicatio non modò sit aliena ab usitatâ loquendi ratione, sed ei etiam contraria. Id enim in quo proprietas, quam exprimere cupimus, magis perspicua & vulgò nota est, de eo, in quo minus perspicua vel nota est, prædicatur, non contrà. Sic quem robustum & animosum esse indicamus, eum leonem; quem vafrum, eum vulpem solemus dicere, quod leonis robur & vulpis astutia pridem omnibus innotuerint. Si itaque Servator docere voluisset, corpus suum modo, quo paulò ante expositum, alimoniam esse spiritualem, utique dixisset, *corpus meum est panis*; nam in pane vis alendi est notissima: sicuti alibi dixit, *Ego sum panis vitæ.* Item, *Ego sum vitis vera*, quandoquidem in vite vis palmites vegetans manifesta est. Hîc omnia sunt contraria; neque enim dicitur, *Corpus meum est panis*, sed inverso ordine, *panis est corpus meum.* Sunt complura alia, quibus vis quædam inest reficiendi animum, & proinde tropicè & per metaphoram rectè dici possunt panis, qualia sunt studium Philosophiæ, elegantia sermonis, meditatio rerum sacrarum, prædicatio divini verbi & Evangelij. Sed de his omnibus subjecti locum occupantibus metaphoricè prædicatur panis; & sic satis intelligor, quid mihi velim, si dicam, Philosophia est meus panis;

Illustratur id exemplis Ioh. 6, 35. cap 15, 1.

Philosophia rectè dicitur panis; non

atque

atque ita de reliquis. Ut autem panis subjecti vicem fungatur, & Philosophia prædicati, est contra omnem loquendi consuetudinem, & enunciationem reddit vel difficilem intelligi; vel falsam. Nam ut vera sit, necesse est panem itidem accipi figuratè & metaphoricè, hoc videlicet modo, aliquis panis metaphoricè acceptus est Philosophia, est elegans sermo &c. si panis capiatur propriè, tum planè falsum fuerit, si dixeris, Panis est Philosophia. Omnium autem minimè ostenso sensibili & materiali pane, rectè quisquam dicere poterit, Hoc est Philosophia. Quum itaque panis propter analogiam & convenientiam alendi ex se & suâ naturâ non magis sit symbolum unius, quàm alterius, non magis corporis Christi, quàm Philosophiæ vel cujuscunque rei, quâ animus reficiatur; sicut non obstante analogiâ illâ prorsus incongruum fuerit, ostenso vel porrecto pane dicere, Hoc est Philosophia; ita quoque dicere, Hoc est corpus Christi. Quæ quidem res ex se suâque naturâ ita est comparata, ut sit alterius peculiaris rei imago, figura vel signum, de illâ hoc ipsum signatum prædicari potest: nihil enim secundum se est aliud, quam talis signati signum. Sic ostendendo effigiem ad repræsentandum Titium factam, dicimus Hoc est Titius; sed non ita se habet panis respectu corporis Christi, nempe ut ad illud peculiariter & distinctè signandum sit factus vel comparatus.

rectè dicitur panis est Philosophia.

Inst.

XIV. Perget tamen fortè & pertendet non nemo, etiamsi panis secundum se & naturam suam pluribus aptari possit; Christum tamen, cum institueret sacramentum sanctæ Eucharistiæ peculiariter sanxisse & ordinâsse, ut in hoc ipso sacramento Panis sit figura & symbolum corporis sui, sensu videlicet hujusmodi: Hic benedictus & fractus panis est symbolum mei corporis, quod in mortem traditum & fide

fide apprehensum alit spiritualiter, sicut panis ore comestus corporaliter. Ut enim panis propter alendi vim symbolum habeatur corporis Dominici, necesse est ipsum quoque corpus Domini tanquam spirituali alendi virtute
Resp. præditum spectari. Necesse igitur est tanquam fide apprehensum concipi, nam absque fide neminem alit. Talis autem acceptio corporis quum sit, uti antea ostensum fuit, violenta & coacta, & exemplo, quo intellectus in concipiendo adjuvetur, vel juxta quod intelligi possit, careat; oportuisset id ipsum, si ita intelligi deberet, non ita nude proferri, sed pluribus disertiùs & distinctiùs exponi. Sed id tantoperè jam non urgeo, quàm si Corpus accipiatur non nisi pro signo corporis, ad eum, quô expositum est, modum, & non pro corpore verè & propriè sic dicto, & ad prædicamentum substantiæ referendo; tum subsistere non posse, quod confessio profitetur, in hoc sacramento *communicari*
Num. 12 *nobis ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi.* Quin nulla omnino fuerit in hoc sacramento præsentia veri proprieque dicti corporis, Domini, corporis, inquam, quod pertineat ad prædicamentum substantiæ: quod solum est verum proprieque dictum corpus Domini.

Inst. XV. Dicetur fortè, quòd fides rem, quamvis absens sit, præsentem faciat sistatque. Sed quæro, quænam
Resp. fides? Num fides, quâ creditur Christus habere corpus? vel fides, quâ creditur Christus corpus suum pro nobis in mortem tradidisse & tradito nos redemisse? sed abesse potest utraque, præsertim posterior, atque ita sacramento, quatenus tali, nihil relinquitur, uti pridem etiam ostensum. Hoc autem impris observandum, quòd fides non faciat rem præsentem secundùm esse suum, vel substantiam suam. Præsentia ista tantum est intentionalis sive notionalis.

Nempe

Nempe res, quæ concipitur & vera esse creditur, in intellectu est per speciem intelligibilem, non per substantiam suam. Alioquin concipienti & credenti fuisse Alexandrum Magnum, esse Turcarum Imperatorem, esse Sinas, Japoniam, Americam; hæc omnia secundùm verum esse suum præsentia forent. Quin in hoc sacramento reapse præsens esset ipsa oblatio corporis Christi in cruce facta, sive specie, sive numero eadem. Quomodo sanè sacrificium, quale Pontificij statuunt, egregiè stabiliretur. Per fidem itaque res secundùm esse suum vel substantiam suam non constituitur præsens.

XVI. Expositio itaque quam modò consideremus, sacramentum merum signum constituit, & omni vera realique præsentia corporis Dominici denudat. Quod tamen absurditatis ab ipsis contrariæ sententiæ adsertoribus damnatur. Nunc unum adduco Bezam, qui Alamannum Ecclesiæ Lugdunensis turbatorem per literas increpat graviter, quòd nuda tantum signa adesse doceret. Dixerat Alamannus, *hoc inter nos constare puto, Christum in illâ cœnâ non realiter neque verum corpus suum, sed panem duntaxat & vinum dedisse discipulis edendum & bibendum. Ego verò respondeo,* ait Beza, *perinde hoc esse, atque Christum mendacii arguere, ut qui claris & perspicuis verbis dicat, se illud ipsum corpus dare quod traditum est pro nobis, & illum ipsum sanguinem pro nobis effusum. Deinde, quis unquam nisi purus putus Anabaptista docuit Christum dedisse solummodo panem & vinum discipulis? Absit igitur, absit ut in istis tam horrendis blasphemiis tibi assentiar. Imò contrarium affirmo, nempe Christum non simpliciter panem & vinum, sed corpus suum pro nobis paulo post traditum, & verum illum sanguinem mox pro nobis effusum, id est, semetipsum discipulis suis tunc verè dedisse, & nunc Ecclesiæ suæ dare.* Si adeo à veritate abhor-

Confessio Thor. alterâ manu aufert, quod una dedit.

Epist. 5.

Bezæ inconstãtia.

M ret,

ret, dari in Eucharistiâ duntaxat signa, & non dari verum corpus pro nobis traditum, & verum sanguinem pro nobis effusum; tum à veritate etiam aliena est hæc ipsa, quæ nunc consideratur expositio verborum Domini, per quam aliter accipere vel intelligere non licet.

Calvini inconstantia. XVII. Hic igitur id quoque observari oportet, Calvini de S. Eucharistiâ doctrinam insigni contradictione semetipsam conficere, atque eo nomine erroris non saltem suspectam reddi, sed planè convinci. Scribit Calvinus non

Instit. lib. 4. cap. 7. n. 3. uno loco, verum corpus, verum sanguinem exhiberi. *Hoc verbum*, inquit, *nec mentiri nec illudere nobis potest, Accipite, Edite, Bibite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur; Hic est sanguis, qui in remissionem peccatorum effunditur. Quod accipere jubet, significat nostrum esse; quod edere jubet, significat*

Num. 19. *unam nobiscum substantiam fieri.* Paulò pòst: *veram substantialemque corporis ac sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacris cœnæ symbolis fidelibus exhibeatur*, admittit. Itidem Tractatu de Cœnâ, qui primum locum inter Tractatus ejus Theologicos Genevæ junctim editos obtinet: *Quod si Deus nec fallere nec mentiri potest, consequens est, ipsum omnia quæ illic signat, reipsa implere ac præstare. Necesse est igitur nos in Cœnâ verè corpus & sanguinem Christi recipere, quum utriusque communionem Dominus nobis repræsentet. Quid enim sibi vellet nos panem comedere ac vinum bibere, ut significet carnem ipsius cibum esse nostrum, & sanguinem potum; si veritate spirituali prætermissâ, vinum & panem solummodo praeberet? Nonne frustra & mendaciter hoc mysterium instituisset? & quod linguâ Gallicâ dicimus falsis insignibus? Ita fatendum est, si vera sit repræsentatio, quam adhibet Deus in Cœnâ, substantiam interiorem sacramenti visibilibus signis conjunctam esse: & quemadmodum panis in manu distribuitur, ita corpus Christi, ut ejus participes*

simus

ſimus, nobis communicari. Hoc certè etiamſi nihil eſſet, nobis abundè ſatisfacere deberet; quum intelligimus Chriſtum in Cœnâ veram propriamque ſui corporis ſubſtantiam donare, ut pleno jure ipſum poſſideamus, & poſſidendo in omnem bonorum ſocietatem vocemur.

XIIX. Quum ad iſtum modum ſcriberet Calvinus, viſus eſt Tigurinis, Zwinglianæ expoſitionis merum ſignum interpretantis (cum quâ Oecolampadiana convenit) tenacibus plura concedere, quàm ipſi vellent, & rectè concedi poſſe arbitrarentur. Explicat itaque mentem ſuam, & ſe ab ipſis non diſſentire conteſtatus, *Ne qua ambiguitas*, inquit, *reſtet, quum in cœlo quærendum eſſe Chriſtum dicimus, hæc loquutio locorum diſtantiam ſonat, & exprimit. Tametſi enim Philoſophicè loquendo ſuper cœlos locus non eſt; quia tamen corpus Chriſti, ut fert humani corporis natura & modus, finitum eſt, & cœlo ut loco continetur: neceſſe eſt à nobis tanto locorum intervallo diſtare, quanto cœlum abeſt à terrâ.* Consensu cum Tigur. c. 25. Sic etiam Beza illâ paulò antè citatâ epiſtolâ: *Sicut revera à noſtris oculis, ac proinde à loco in quo Cœnam Domini celebramus, tam procul nunc abeſt Chriſti corpus, quàm abeſt cœlum à terrâ: tamen quatenus hæc actio cæleſtis eſt, & fides noſtra in cœlum uſque ſubvehitur, ut Chriſtum quàm efficaciſſimè apprehendat, hoc ſanè reſpectu præſentiſſimam eſſe Chriſti carnem in cœna niſi fatearis, Cœnam Domini evacuas.* Sed fidem non veram & realem, ſed ſaltem intentionalem rei abſentis præſentiam inferre; & cum ſacramento non per ſe, ſed per accidens conjungi, pridem eſt dictum. Deprehendimus igitur in hâc doctrinâ duas propoſitiones ſibi contradictoriè oppoſitas, nempe, Verum corpus Chriſti ſecundùm ſubſtantiam ſuam in Euchariſtiâ adeſt, nobiſque exhibetur, Et, Verum corpus Chriſti ſecundum ſubſtantiam ſuam non adeſt, quia videlicet à loco, in quo celebratur

Cœna, tam procul abest, quàm abest cœlum à terra; *nec alibi, quàm in cœlo, nec aliter, quàm mente & fidei intelligentiâ quærendum est:* ut in eodem cum Tigurinis consensu, loquitur
cap. 21. Calvinus. Quoad rem coincidit hæc contradictio cum alterâ quæ itidem hinc emergit, nempe, Panis & vinum in Eucharistiâ non sunt nuda & vacua signa, tantùm significantia & non exhibentia; Et, Panis & vinum sunt nuda & vacua signa &c. Impossibile autem est doctrinam, quæ concontradictoria proponat à veritate non esse alienam.

XIX. Videmus, quò à Tigurinis, ut consensum cum ipsis tueretur, redactus sit Calvinus, scilicet, ut admittat corpus Christi ab Eucharistiâ tanto intervallo distare, quanto cœlum abest à terra; & proinde symbola in Eucharistiâ tantum esse significantia, non exhibentia. Quod ipsum in doctrina Calvini novam parit contradictionem Oecolampadius quidem (ut suæ hypothesi erat congruum) libello, quem hac de re primum titulo de expositione verborum Domini edidit, non esse in hoc sacramento quod vel miraculum sit, vel hominis captum excedat, longo sermone persvadere conatur; & quum eum absolvisset, *Nunc*, ait, *satis est didicisse, non esse insaniam, nec supra humanam rationem si intelligere conemur, quid sit & quomodo se habeat hujus mysterii ratio.* At Calvinus longè aliter: *Quamquam*, inquit, *cogitando plus animus valet, quam lingua exprimendo; rei tamen magnitudine ille quoque vincitur & obruitur. Itaque nihil demum restat, nisi ut in ejus mysterii admirationem prorumpam; cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par esse potest.* Mox iterum disertè profitetur, *esse arcanum sublimius, quàm ut vel hominum ingenio comprehendi, vel enarrari verbis queat.* Idem prisci Ecclesiæ doctores senserunt, nempe Eucharistiam φρικτὸν & tremendum esse mysterium. At expositio illa posterior,

Oecolampadii profana vox. Anno 1525.

Instit. lib. 4. c. 17. §. 7. Calvinus Oecolampadio religiosior.

§. 32.

quam

quam in consensu cum Tigurinis adhibet Calvinus, non superat captum humanum, nec includit mysterium, quod mente comprehendi, vel verbis enarrari nequeat. Totum enim in hoc uno positum est; Quemadmodum panis faciat ad alimoniam corporalem; ita corpus Christi facere ad spiritualem: atque eo respectu panem esse symbolum corporis Christi. Dices forte, quòd omnino sit magnum mysterium, corpus Christi in mortem traditum & fide apprehensum esse spiritualem animæ alimoniam. Resp. Quicquid hic fuerit mysterij, id ad Dominicam cœnam, quatenus est Dominica cœna sive tale particulare sacramentum, non pertinere, sed Christianam religionem & fidem & revelationem evangelicam in communi spectatam, concernere.

Exc.

Resp.

XX. Quin ausim addere, si nihil hîc aliud fuerit, quàm ut panis ejusmodi sit symbolum, non opus fuisse peculiari aliquâ Chri institutione, sed ab Ecclesiâ potuisse tale sacramentum institui, quemadmodum eadem instituit, ut baptismo jungatur unctio, quæ itidem virtute operis peracti nullum cœleste & spirituale donum confert, vel supernaturalem effectum habet, sed saltem significat, quòd qui baptizantur constituantur *Reges & Sacerdotes Deo* Hi enim interventu unctionis olim consecrabantur. Animadverto M. Anton. de Dominis idem observâsse lib. VI. cap. 5. n. 20. *Possemus*, inquit, *nos nobis instituere, ut panis semper significet corpus Christi, ita ut quoties comedimus panem, toties in memoriam revocemus, Christum pro nobis factum esse carnem* Quàm deprimat igitur & dejiciat interpretatio ista Sacramentum Eucharistiæ, & omni sublimitate, ac propemodum dignitate spoliet, & in censum rerum vulgarium, non modo contra communem veterum, sed ipsius Calvini sententiam redigat, manifestum est. Rectè autem superioribus suis subjunxit

Si non aliud Sacramenti mysterium nisi quod panis sit signum corporis, non opus fuisset Christi institutione.

Apoc. 1, 6.

Append. ad Amb. §. 4.

junxit M. Ant. de Dominis: *Sed efficere, ut panis ita sit nobis signum corporis Christi, ut in ipsius comestione ipsum verum & reale Christi corpus intra nos per divini spiritus operationem recipiamus, quis adeo impius sit, qui in humani intellectus id ponat potestate?*

Repetitio priorum.

XXI. Atque ita, ut spero, satis demonstrata est Minor principalis nostri syllogismi, dum ostensum, ejus contradictoriam non esse veram. Non esse autem veram hinc patuit, quòd ad veritatem ejus requiratur, vel τὸ comedere accipi, ut idem sit quod Credere; aut ut sit simul edere & Credere; vel Corpus accipi pro symbolo corporis, exhibente & applicante beneficia spiritualia per corpus pro nobis in mortem traditum & fide à nobis apprehensum parta; vel accipi pro symbolo, quod tantùm significet, & ex se nihil supernaturale exhibeat, vel nullum supernaturalem effectum habeat. Patuit autem nullam harum expositionum subsistere posse. Ergo agnoscenda erit veritas minoris nempe quòd Christus, quando benedictum panem dedit & comedere jussit, eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint, corpus propriè dictum, sive corpus, quod sit de prædicamento substantiæ, comedere, vocabulo comedendi itidem propriè accepto, affirmaverit. Hoc est præcipuum argumentum quo intellectum meum constringi fateor, ut à simplicitate & veritate verborum, quemadmodum jacent & sonant acceptorum, recedere non audeam.

XXII. Possint adjungi alia, & id quoque observari, Scripturam quando mutat subjectum HOC, ejusque loco Panem ponit, tùm etiam mutare prædicatum. Nempe S. Paulus, *Panis*, inquit, *quem frangimus, est participatio corporis Domini*. Si jam panis figura & signum est corporis, atque itidem corpus Domini, quando de Eucharistiâ agitur, figura & signum

Argumentum ex Paulo. 1 Cor. 10. 16.

ſignum eſt corporis Dominici; tum enunciatio illa Apoſtoli hunc habebit ſenſum, Panis, qui eſt figura corporis Dominici, eſt participatio figuræ corporis Dominici. Qui ſenſus cum ſit abſonus & ineptus, argumento eſt corpus hîc, ut & in illâ alterâ: *Hoc eſt corpus meum*, capiendum eſſe propriè, non autem impropriè, figuratè & metonymicè. Et hæ, ut dixi, de S. Euchariſtiâ loquutiones ſunt, quibus ipſa utitur ſcriptura: *Hoc*, quod ſcilicet præter panem) cujus præſentia indicio non eget) cum pane tamen ſive mediante pane accipitur & comeditur, *eſt corpus Domini*; Et, *Panis* benedictus ac fractus *eſt participatio corporis Domini*. Scripturæ, non eſt, ſed eccleſiaſtica, quæ poſtea uſurpari cœpit: *Panis eſt corpus Domini*.

XXIII. Hiſce annecti poterunt, quæ de manducandâ carne & bibendo ſanguine Chriſti leguntur Joh. VI. Quum enim de ſpirituali manducatione ſui, quæ per fidem fit, verba Servator feciſſet, & Judæi non caperent, dicentes, *quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare, quam edamus?* potuiſſet eos pauculis verbis abſolvere, & exponere, Carnem ſuam non manducari propriè ſed impropriè; non re, ſed fide. Sed ſi ſic expoſuiſſet, præjudicâſſet manducationi ſacramentali, quam poſt lapſum anni erat inſtituturus. Pergit igitur ſanctè adſeverare rem ita ſeſe brevi habituram, & fore, ut qui ipſius carnem non ederit, & ſanguinem non biberit, ſive edere & bibere contemſerit, non habiturus ſit in ſe vitam. Non tantum hîc Judæi, ſed diſcipuli quoque offenduntur, dicentes: *Durus eſt hic ſermo; quis poteſt eum audire?* Exiſtimantes ſine dubio, non poſſe dari alium manducandæ carnis Chriſti modum, quàm uſitatum & vulgarem illum, quo eſca dentibus laceratur & diſcerpitur. Potuiſſet Servator diſcipulis ſuis, quibus aliàs myſteria

Argumenta ex cap. 6 Iohan.

v. 52.

v. 53.

v. 60.

diſertius

disertiùs explicare soleret, vel uno verbo succurrere, & dubium omne eximere, si non nisi de spirituali per fidem manducatione intelligi voluisset. Sed non facit, quia videlicet sacramentalem ab illâ spirituali diversam posthac instituere in animo habebat: cui derogâsset, si omnem sui manducationem ad solam spiritualem restrinxisset. Auget itaque potius difficultatem, ut indicet verbis suis habendam esse fidem nec ad captum sensuum & normam eorum, quæ
v. 62. vulgariter fiant, exigi oportere. *Hoccine*, inquit, *vos offendit?* quod scilicet dixi, carnem meam esse manducandam & sanguinem bibendum. *Si igitur videritis filium hominis ascendentem eò ubi erat prius?* in cœlos videlicet. Si non potestis credere, me dum in terris medius inter vos versor, posse meam carnem manducandam præbere, multò minùs id ipsum credetis, postquam à vobis sublatus cœlos adscen-
v. 63. dero. *Spiritus est id, quod vivificat.* Spiritui igitur inclinanti ad fidem verbis meis, utut ingenij humani captum & usitatum naturæ modum excedentibus habendam, nolite obniti. Sicut enim caro & sanguis mysteria non revelat, ita quo-
Matth. 16, 17. que in dijudicandis *caro non prodest quidquam.* *Quæ* enim *sunt Spiritus Dei*, quæ à Divino Spiritu revelantur & per divinam potentiam præstantur, *ea non percipit homo animalis*, id
1 Cor. 2, 14. est, carnalis, *qui habet intellectum & affectum depressos ad sensibilia*, ut benè exponit Lyranus. Et commentarius scriptoris Ambrosio coævi, inter opera Ambrosiana: *Pecoribus similis sensum suum in terram deprimit: ideo non adsequitur nisi quæ videt, nec putat aliquid posse fieri, quam quomodo scit: ideo quicquid aliter audit, quàm novit, stultum judicat. Ex eo* igitur
Ioh. 6, 66. *multi discipulorum pedem retulerunt, nec ampliùs cum Christo versabantur.* Quos passus est abire, nec stitit aut revocavit, quum verbo, sicut diximus, retinere vel revocare potuisset,

isset, nisi obstitisset manducatio Sacramentalis vera & propria, quam instituere decreverat.

XXIV. Ultimo loco adduci possent testimonia priscæ Ecclesiæ, nisi ea tractatio futura prolixior, quam ut instituto nostro conveniat. Audiamus tamen breviter aliquot sanctos martyres Jesu, qui *draconem illum magnum & antiquum serpentem vicerunt per sanguinem Agni & per sermonem testimonii sui; & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.* Ex ijs Ignatius inter hæreticos numerat eos, *qui non confitentur Eucharistiam esse carnem Servatoris nostri Jesu Christi, pro peccatis nostris passam*; epistolâ ad Smyrnenses, è quâ verba ista profert Theodoretus dialogo tertio. Justinus martyr, apologiâ secundâ: *Non ut vulgarem panem & potum ista sumimus, sed incarnati illius Jesu carnem & sanguinem esse edocti sumus.* Hac alimonia dicit sanguinem & carnes nostras ali, quia videlicet aluntur pane & vino, quæ quamvis sint medium, cujus interventu participantur corpus & sanguis Domini, sunt tamen & manent panis & vinum, & proinde vim nutriendi non amittunt. Hinc alius martyr, Irenæus videlicet, Eucharistiam duabus rebus, terrenâ & cœlesti constare affirmat, libro IV, cap. XXXIV. *Quemadmodum*, inquit, *qui est à terrâ panis percipiens vocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans terrenâ & cœlesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, jam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia.* Idem libro V, cap. IV, tamquam paria reputat negare, quòd *Dominus sanguine suo nos redemit*, & negare, quòd *calix Eucharistiæ sit communicatio sanguinis ejus, & panis, quem frangimus communicatio corporis ejus.* Cyprianus martyr sermone de lapsis, qui videlicet immolaverant idolis, in hunc modum loquitur: *Mortiferos Idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum*

Argumenta ex antiquitate.

Apoc. 12, 6. 12, 11.

Ignatius.

Justinus.

Irenæus.

Cyprianus. Num. 13.

scelus suum faucibus & contagia funesta redolentibus, Domini corpus invadunt. —— Spretis his omnibus atque contemtis, vis infertur corpori ejus & sanguini, & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm quum Dominum negaverunt. Ex quibus Cypriani verbis liquet, eum non negare, quòd ab indignis sumatur corpus Domini.

Obj. de manducatione indignorum.

XXV. Manducatio equidem indignorum facit, ut nonnulli ab admittendâ simplice verborum acceptione & verâ comestione corporis propriè dicti sint alieniores. Videtur enim ipsis incongruum, verum corpus Domini ab indignis manducari. Cæterùm necesse est verba Domini veritatem suam obtinere, sive ad dignos proferantur & referantur, sive ad indignos. Et minor principalis nostri syllogismi superiùs facti, quum dicit, *eos qui juxta hujusmodi mandatum comederint*, omnes sacramento secundùm institutionem utentes comprehendit, etiam indignos. Imò quantum indignis confertur, tantum confertur per sacramentum, quatenus sacramentum est: cætera fructum spiritualem & applicationem meritorum Christi spectantia per fidem conferuntur, & non per sacramentum. Observandum autem, indignos illos nihilominus Christianos esse, & saltem occultè indignos. Nam si de indignitate eorum constet, non admittuntur. Sunt itaque membra visibilis Ecclesiæ, & eatenus corporis Christi. *Non est impiis & incredulis*, ait alicubi Bucerus, *sed indignis Christianis concessum, quod illis concedit Christus & Paulus.* Mirum enim non est, quòd hisce benignus & φιλάνθρωπος Servator, ut ad cor redeant, compungantur, & ad pœnitentiam invitentur, corpus suum in sacramento, sine ullâ sui passione vel injuriæ sensu, velit exhibere, quod olim ad eorundem redemtionem & salutem impijs cum verâ sui passione & acerbissimo cruciatuum sensu flagellandum

dum & torquendum exhibuit. Cæterum dices, qui indignè ſumunt, *rei ſunt corporis & ſanguinis Domini*, quòd *non diſcernant corpus Domini*, id eſt, quòd majore reverentiâ & purgatiore conſcientiâ ad id ſumendum non accedant, quàm ſi vulgaris eſſet cibus. Reſpondeo, hoc ipſum facit pro verâ præſentiâ veri corporis. Nam ſi non adſit corpus ſecundùm ſe, ſed nuda quædam corporis figura, unde ut accuratâ adeo diſcretione, quæ neglecta damnationem inducat, opus ſit? Interim etiamſi per hujuſmodi negligentiam & indiſcretionem ab indigno Chriſtiano peccetur in corpus Domini, reapſe tamen non magis patitur aut læditur, quàm Deus, quando in ipſum itidem ab hominibus peccatur.

Inſtantia. 1. Cor. 11. verſ. 27. & 29.

Reſp.

XXVI. Declaratur ulteriùs. Servatore in terris inter homines agente multum fuit corporaliter cum eo converſari, ei adſidere, tangere, colloqui: abſque fide tamen id non erat ſalutiferum. Poſitâ verò fide potuit ab homine pio dici, Adſociatus ſum Chriſto corporaliter & ſpiritualiter: & adſociatio corporalis proficit mihi ad ſpiritualem, ut quàm propinquus ſum corpore tam propinquus quoque ſim, & magis etiam, animo & ſpiritu. Quin Chriſtus corporalem adſociationem exhibebat propter ſpiritualem, quamvis non deeſſent, qui etiamſi corporali fruerentur, ad ſpiritualem tamen & ſalutarem cum ipſo ſocietatem & unionem non pertingerent. Sic etiam in ſanctâ Euchariſtiâ corporis ſui cum corpore noſtro indiſtantem cojunctionem exhibet, ut per eam ſpiritualis promoveatur, augeſcat, & altiores indies radices agat, quamvis non deſint, qui ob ſuam ipſorum culpam nullâ ſpirituali, ſed ſolâ illâ alterâ potiantur; quæ tamen ipſa, niſi obicem illi ponerent, ſpirituali efficiendæ idonea. Hæc obiter de manducatione indignorum, unde pateat, eam nec negari oportere, nec veræ præſentiæ veri corporis obſtare.

XXVII. Sed in hunc sermonem ex occasione verborum Cypriani delapsi fuimus. Neque verò antiquitatis testimonia accuratiùs excutiendi hîc locus est. Quod primis seculis communiter Christianis improperatum fuit, eos humanâ carne vesci, ex doctrinâ de hoc sacramento ad gentiles perperam, ut fieri solet, delatâ sine dubio manavit. Hinc qui pro Christianis apologias scripserunt, necesse habuerunt à se suisque amoliri ἀνθρωπείων σαρκῶν βορὰς, *humanarum carnium escas*, ut Justinus; θυέστεια δεῖπνα, ut Athenagoras; ἀνθρωποφαγίαν, ut Tatianus loquitur. E Latinis Tertullianus: *Dicimur sceleratissimi de sacramento infanticidii, & pabulo inde.* In dialogo Minutij Felicis Cæcilius paganus objicit Octavio Christiano: *Infans farre contectus, ut decipiat incautos, apponitur.* Sed hæc nunc missa faciamus.

Reformatos potius quàm nos ostendere oportet esse hic literam absurdam.

XXIIX. Minorem principalis nostri syllogismi dudum demonstravimus refutando contradictoriam ejus, & ostendendo, quòd nulla expositio, quæ verba EDITE, BIBITE, CORPUS, SANGUIS, à proprio & genuino significatu ad improprium, peregrinum & figuratum transferat, subsistere possit. Quamquam, ut verum fatear, ad tale quid ostendendum, qui simplici, nativo, & usitato sensui inhæret, non tenetur. At hinc qui recedendum esse affirmant, eos evincere oportet, sententiam, quæ è propriâ & usitatâ acceptione emergat, pronunciare, quod sit evidenter absurdum; aut quod Deo indignum; aut quod ne quidem per divinam potentiam fieri possit; aut quod cum veritate & voluntate divinâ aliunde certâ & è dictis extra controversiam positis manifestâ, directè pugnet. Aliquid, inquam, horum liquidò demonstrare & evincere oportet eos, qui persuadere nobis cupiunt, ut repudiatâ propriâ & usitatâ acceptione, impropriam & inusitatam recipiamus.

cipiamus. Nisi enim aliquid horum rationibus efficacibus omniq́ue exceptione majoribus priùs evincatur, mens & conſcientia ad peregrinos ſenſus delapſa, numquam tranquilla, numquam tuta eſſe poterit: quin ſemper neceſſe habebit Deum indignantem & increpantem metuere; Quare perſpicuè loquenti fidem non habuiſti? quare meam veracitatem & potentiam in dubium vocaſti? quare majorem anguſtæ tuæ capacitatis, quàm meæ immenſitatis rationem habuiſti? Urgentiſſimam itaque rationem oportet eſſe, ob quam ſimplici & proprio ſenſui improprius & figuratus præferatur; & ſi ullibi, in primis hoc noſtro in negotio, ubi nova inſtitutio, novumq́ue mandatum, & peculiaris ac ſupremus ſermo Domini ad Apoſtolos, breviſq́ue & conciſus. Alia ratio prolixarum ad populum concionum, in quibus tropi & figuræ rectiùs locum inveniunt.

Idque urgentiſſimâ ratione.

XXIX. Videamus paucis, num ejuſmodi urgens ratio ulla dari queat. Si qua fuerit, hæc erit, quòd ſui corporis præſentiam exhibere, & manducationem concedere divinæ Chriſti Domini potentiæ prorſus ſit impoſſibile. Ad eum autem modum impoſſibile, ut ne quidem per infinitam potentiam fieri poſſit, id tantum eſt, quod implicat contradictionem, & ponit rem ſimul eſſe, & non eſſe. Ut rei præſenti accommodetur, dicendum fuerit implicari contradictionem, ſi corpus Chriſti ſtatuatur alicubi eſſe, ubi loco non commenſuretur, vel locum non repleat, vel loco alia corpora non extrudat. Hæc enim propriè convenire omni vero corpori. Quum autem corpori Chriſti, ut in Euchariſtiâ eſt, adimantur, hinc effici, eſſe in Euchariſtiâ verum corpus Chriſti, & non eſſe. Sed vix credo quemquam eruditum huic argumento multùm tribuere. Notum enim eſt, quòd eſſe in loco, & loco coëxtendi, non ingrediatur de-

Quæ non eſt in impoſſibili.

finitionem corporis, nec sit de ejus essentiâ, sed accidens, & ne id quidem absolutum; quod proinde salvâ essentiâ & sine implicatione contradictionis per divinam omnipotentiam removeri possit. Supremum cœlum juxta Philosophos in loco non est. Christus autem *sublimior cœlis factus*, Hebr. VII, 26. *Adscendit longè supra omnes cœlos*, Eph, 10: nobis scilicet ex influentiâ & motibus cognitos. Quin si ab humanâ naturâ per omnipotentiam divinam removeri potest salvâ naturæ substantiâ modus existendi substantialis, quod factum esse mysterium incarnationis & unionis personalis liquidò comprobat; multo magis eâdem substantiâ salvâ removeri poterit modus existendi accidentalis in commensuratione ad locum positus.

Nec in oraculo Petri Act. 3, 21.

XXX. Major difficultas videtur esse in hoc, quòd corpus Christi cœlum non deserat, (*eum* enim *oportet cœlo recipi, usque ad tempora restitutionis omnium*) & nihilominus statuatur esse in terris ubicumque celebratur Eucharistia, quod simul & semel in pluribus locis sæpe sit. At corpus Christi secundùm substantiam suam unum numero corpus. Dum autem est in cœlo, & simul ubicumque celebratur Eucharistia, multiplicatur ejus præsentia, quæ multiplicari non posse videtur, nisi multiplicato subjecto, cujus est præsentia. Erit igitur unum, & non erit unum. Respondeo, præsentiam in aliquo Ubi non esse nisi accidens quoddam, includens respectum sive habitudinem ad locum vel ad Ubi. Quod ipsum accidens subjecto sive substantiâ, cujus est accidens, planè posterius est, & ab eo diversissimum & adeo distinctum, ut per potentiam divinam penitus removeri possit. Sicut itaque non sequitur, Ab hoc corpore respectus ad Ubi potentiâ divinâ tollitur, Ergo ipsa corporis substantia destruitur: ita quoque non sequitur, Hujus corporis

porisprǽsentia vel respectus ad Ubi potentiâ divina multiplicatur, Ergo ipsum corpus secundùm substantiam multiplicatur. Neque verum est, Quodcumque est in pluribus Ubi, id unum non est. Deus enim maximè ac perfectissimè unus est, in omnibus tamen est Ubi; & si mundum ab hoc diversum crearet, qui hunc nullâ parte contingeret, in illo non minus quàm in hoc præsentissimus foret, unitate penitus illibatâ. Dices, Deum unum infinitum esse; & infinitate, hincque manante immensitate ubique esse, nec unitati ejus propterea derogari: at corpus esse unam substantiam finitam. Resp. substantiam rerum finitarum genere suo & differentiâ finiri, nempe quòd non quamvis quarumvis rerum perfectionem, sed saltem suam sibi juxta naturæ suæ modum debitam contineant. Hinc quidem consequitur, ut naturaliter non sint nisi in uno Ubi. *Sed si per omnipotentiam divinam supra naturæ suæ conditionem eleventur, & præsentiam in pluribus Ubi sortiantur; nihilominus retinent tum finitatem tum unitatem suæ substantiæ, pluralite videlicet illâ substantiam intrinsecus non immutante, sed saltem extrinsecus afficiente, & habitudinem naturalem ad præsentiam in uno Ubi non abolente.* Breviter ad tollendam contradictionis implicationem, quæ rem extra omnem possibilitatis sphæram ponat, ipsique omnipotentiæ divinæ subtrahat, satis est intelligere, quòd aliud sit substantia corporis, aliud præsentia in uno vel pluribus Ubi, & quod hujusmodi præsentia neque corporis essentiam ullo modo constituat, neque definitionem ingrediatur. Quin valet hîc quoque argumentum superiùs factum, Potest removeri, qui actu remotus est à naturâ Christi humanâ, & quidem in perpetuum, modus existendi substantialis, naturaliter debitus; nempe non suâ propriâ humanâ hypostasi

Instantia. Resp.

stasi, sed divinâ Verbi subsistit & substantialiter terminatur ac completur, nullatenus propterea imminutâ ejus integritate & essentiâ. Ergo multò magis poterit ad tempus aliquod removeri modus subsistendi accidentalis, naturæ corporis alioquin conveniens, & tribui talis, qualis à naturâ spirituum non est alienus: nam etiam anima tota est in qualibet parte corporis, & proinde etiam tota, quippe indivisibilis, in pluribus Ubi.

Probatur exemplis Scripturæ multiplicata præsentia corporis Christi.

XXXI. Sed hæc, fortè intricatoria, linquamus, & conferamus nos ad Sripturas, in quibus, quantum quidem humanus intellectus capere potest, exemplum multiplicatæ præsentiæ corporis Christi exhibetur. In confesso est Christum ex quo in cœlos secundùm humanam suam naturam adscendit, in cœlis manere usque ad tempora restitutionis omnium. Idem tamen post illam suam adscensionem visus fuit sancto Apostolo Paulo. Factus quidem erat conspicuus quadraginta illis diebus, quibus post resurrectionem
Act. 10, 41. suam in terris commoratus est, at *non toti populo, sed testibus, quos ipse priùs designaverat*; inter quos eo tempore nondum erat Paulus. Visio itaque Pauli necessariò referenda ad apparitionem factam in itinere Damasceno. De quâ ad ipsum A-
Act. 9. 17. nanias: *Iesus visus est tibi in viâ, quâ veniebas.* Item: *Deus pa-*
22, 14. *trum nostrorum disignavit te, qui videres justum illum, & audires*
26. 16. *vocem ex ore ipsius.* Servator ipse ad Paulum: *Visus sum*, vel, *apparui tibi.* Hinc se oculatis resurrectionis Christi testibus annumerat, 1 Cor. IX, 1: *Nonne Iesum Christum Dominum nostrum vidi?* Rursus 1 Cor. XV, 5: *Visus est*, inquit, *Cephæ; deinde duodecim illis; postea ampliùs quàm quingentis fratribus simul; postea Iacobo; deinde Apostolis omnibus: novissimè autem omnium, volut abortivo visus est etiam mihi*; oculis videlicet corporeis, quemadmodum visus fuerat Cephæ & cæteris

priùs

prius commemoratis testibus. Non autem sublatus fuit eo tempore Paulus in cœlum, sed solo allisus in terrâ procubuit. Ergo apparuit Christus, qui cœlos tamen interea non deserebat, in aëre terris vicino; & è propinquo loquutus est, ut ex ore ejus vocem audiret Paulus.

XXXII. Tradunt Astronomi, tantam esse distantiam cœli stellati à terris, ut si inde lapis decidat, centum annorum spatio terram contingere nequeat. At Christus corpore suo è terrâ adspicientibus Apostolis elevatus, adscendit super omnes cœlos, & ad terminum brevissimo tempore, eodem sanè die, quod nemo temerè negaverit, pervenit. Quod si rectè perpendatur, nihilominus mirum est, & vix aliud quid, quàm corpus idem in pluribus simul esse locis. Tradunt iidem, cœlum illud, quod diximus stellarum fixarum in unâ secundâ, quam vocant, sive sexagesimâ parte minuti conficere iter sexcentorum quadraginta trium millium octingentorum & quadraginta octo milliarium germanicorum, atq; adeo emetiri spatium centies decies & novies ampliùs, quàm sit universus ambitus orbis terrarum; idq; ordinariè & naturaliter. Corpus adeo vastū tantillo momentulo & propemodum in ictu oculi per tantum, & humanum captum propemodum excedens spatium moveri & ferri non minùs incredibile est, quàm corpus aliquod simul in pluribus esse locis. Quin vix aliud est, quàm simul & eodem momento in pluribus esse locis. Et fit tamen non immediatè per divinam omnipotentiā, sed per virtutē causarum secundarū cum generali concursu causæ primæ.

Simile ex Astronomia.

XXXIII. Non potest itaque non esse periculosum, nos homunciones, qui ne unius quidem muscæ vel formicæ, nec partium, quibus ipsi constamus, animæ corporisvé nostri naturam perfectè cognitam habemus, clara Domi-

ni verba in peregrinam & improprium sensum torquere, quòd non capiamus, quomodo divina omnipotentia queat efficere, quod verbis illis simpliciter & propriè acceptis enunciatur. *Demus* potius, ut cum Augustino loquar, *Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est, potentia facientis. Neque ideo negandum est, quod apertum est quia comprehendi non potest, quod occultum est.* Etenim *de veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus:* ait Hilarius. Nam *ipse Dominus Jesus* (verba sunt Ambrosii) *testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Numquid debemus de ejus fide & testificatione dubitare?* Tutiorem igitur hanc sententiam esse nemo temerè negare poterit.

Epist. 3. lib. 2. de bono perserver. c. 14

lib. 8. de Trin.

lib. 4. de Sacram. c. 5.

Occupatio.

XXXIV. Ponamus enim errare nos, qui simplicem sensum, quem verba propriâ, & nativâ suâ significandi vi in intellectu gignunt, retinemus; atque eo nomine à Domino compellari & argui in hunc fortè modum: Nolui verba mea propriè & ùt sonant, accipi: debuisset is animadvertisse, quòd res ad eum modum, uti verbis simpliciter captis à me prolata est effici nequeat, meamque adeò potentiam superet; & ad figuras sensumque figuratum vos convertisse. Ponamus, inquam, nos ad eum modum ab ipso Domino reprehendi; respondebimus sanè: Domine, si decepti sumus, à te sumus decepti, quem credidimus si aliud voluisses, aliud quoque effaturum fuisse, atque adeo te quidquid diceres, velle, & quidquid velles, efficere posse. Maluimus itaque verbis tuis simplici animo acquiescere, quàm curioso & temerario tuam sive veracitatem sive potentiam in dubium vocare. Si aberravimus, tuum erit, cujus reverentia in errorem nos induxit, nobis clementer ignoscere. Ita respondebimus; nec ullus dubito, nos à benignissi-

Resp. Hæc etiam est Apologia Lutheri & Chemnitii lib. de S. Cœna c. 7. arg. 1. & 8.

nignissimo Domino veniam impetraturos. Ponamus contrà partem, quæ à simplici sensu abhorret, errare, & à Domino ad dicendam caussam evocari, hocce vel simili sermone coargui. Cur perspicua mea verba torsistis, & non modò errorem negatæ meæ in Eucharistiâ præsentiæ per Ecclesiam longè lateque sparsistis, sed simul portam evertendis omnibus fidei mysteriis aperuistis? cur simplici sensui verbis planissimè expresso contradixistis? cur aliter intellexistis quàm ego loquutus sum? cur infinitam meam potestatem decempedâ imbecillitatis vestræ metiri & vel veracitati, vel certè potentiæ meæ detrahere ausi estis? cur vestram curiositatem & elatas cogitationes in meum obsequium captivas non duxistis? quid responsuri sint, ipsi viderint. Veniam tamen ipsis non invidemus, quin ut impetrent, optamus. Et cur impetraturos esse speremus, alibi exponimus.

XXX. Innuebam verbis cœnæ Dominicæ, de quorum sensu controvertitur, à significatione simplice & propriâ in figuratam & impropriam translatis portam pandi, viamque muniri, per quam ad evertenda fidei mysteria pergatur. Ideo enim à simplice sensu receditur, qui juxta eum aliquid à communi rerum naturâ, serie & cursu, cui adsuevimus, alienum, imo abhorrens, affirmari videtur. Sed si recedendi hæc idonea est caussa, pari ratione & facilitate mysteria Trinitatis, Incarnationis, Resurrectionis & alia quæcumque evertentur. Si enim quum dicitur HOC EST CORPUS MEUM, propter apparentem humano intellectui absurditatem vel impossibilitatem Corpus accipi debet pro symbolico & typico corpore; quid ni similiter, quum dicitur CHRISTUS EST DEUS, Deus sit symbolicus & typicus Deus? Ita videlicet cessat & tollitur omnis,

Tropistica portam pandit ad evertenda cætera fidei mysteria.

 quæ

quæ alioquin ingenii humani vim excedit, & captum superat, & exemplo caret difficultas, nempe; Unam essentiam in pluribus personis subsistere. Tollitur etiam altera nihilo inferior, quæ in mysterio incarnationis occurrit, duarum, inquam, naturarum in unâ personâ unio, & unica subsistentia. Notum autem est eos qui superiore seculo primi divinitatem Servatoris impugnarunt, ex Helveticis Ecclesiis, in primis verò Genevensi Italicâ prodiisse: nempe Michaëlem Servetum, Georgium Blandratam, Matthæum Gribaldum, Johannem Paulum Alciatum, Lælium Socinum, infausti illius Fausti patruum, Valentinum Gentilem, Franciscum Lismaninum, Petrum Statorium, alios. Hæc non dico in opprobrium ecclesiæ vel Helveticæ, vel Genevensis, neque Calvinum Arianismi insimulo, quem scio Arianorum acerrimum hostem fuisse, & tum Valentini Gentilis ignominiosam palinodiam, tum Serveti supplicium procurasse; sed quòd rem ita planè se habere ex vitâ Calvini, quam scripsit Beza, & ex epistolis tum Calvini tum Bezæ deprehendam. Nempe iis in locis ecclesiisque factum erat initium torquendi clara scripturæ verba, tum alia, qualia sunt, *Deus vult omnes homines servari, neminem perire*; *Electi sumus secundùm præscientiam*; tum in primis Eucharistica illa; *Hoc est corpus meum*, idque propter apparentem captui humano difficultatem. Vestigiis institerunt illi homines, & fundamentis jactis inædificarunt, rati propter parem rationem in pluribus licere, quod liceret in uno; neque quod in aliquo rectum esset, posse pravum esse in cæteris. In exilium autem ire coacti pestem infidelitatis intulerunt Poloniæ, Lithuaniæ, Transylvaniæ; & pluribus inferent, nisi maturè & prudenter obviam eatur. Hæc, ut dixi, observo, non quòd Helveticis ecclesiis notam inuri velim, sed cautelæ

ergò,

ergò, ne perversis hominibus occasio impugnandæ fidei Christianæ præbeatur, vel in manus arma, quibus impugnent, consignentur: & ut fiat, quod benè docuit Hilarius, *Fides non ex arbitrio nostro, sed ex dictorum est ineunda virtutibus.* Dictorum sanè virtutem pro sententiâ affirmante stare agnovit & fassus est Faustus Socinus, quum respondens ad secundum epistolam Johannis Niemojevii scripsit. *Papistæ & Lutherani habent apertissimum testimonium affirmans, illud quod in Cœnâ Domini datur, esse illud Christi corpus, quod pro nobis fuit traditum.* lib. de una P. & F. essentia.

XXXVI. Superest adhuc una contra simplicem acceptionem objectio, desumta ab eo, quod commune volunt esse omnibus Sacramentis, quæcunque tandem sint, nempe ut nomen signati tribuatur signo. Panis, ajunt, est signum corporis Christi: appellatur itaque nomine signati, & dicitur corpus Christi. *Nos sanè*, ait Oecolampadius Præfatione in suum de Eucharistiâ dialogum, *ex ratione Sacramenti cognovimus, illos* Lutheranos *non tàm purè, ut debebant, Christum annunciare.* Consensui orthodoxo, uti vocant, huncce liminarem adscripsêre versum: *Discite vel tandem, quid sacramenta vocentur.* At hoc fundamentum prorsus est imbecille & lubricum. Doctrina enim de sacramentis in genere ex Scripturis certa & firma nulla potest exstrui; nulla generalis regula, quæ sit omnibus communis, per firmam consequentiam deduci. Prout quisque sacramenti vocabulum latiùs vel strictiùs accipit, ita quoque regulas format latiores vel strictiores. Sicut igitur acceptio, ita quoque regulæ propemodùm sunt arbitrariæ. Juxta eas igitur hoc, illud, istud Sacramentum singulariter exigendum & conformandum non est; sed de singulis ex institutione singulorum, tamquam ex vernaculo principio, judicandum.

Objectio ex communi analogia Sacramentorum.

Resp.

Quin si hinc axiomati inhæretur, Eucharistiæ præter meri nudiq; signi rationem nihil tribuitur, omnis autem dignitas & profundi ac imperscrutabilis mysterii sublimitas detrahitur, ut pridem ostensum. Nec quadrat exemplum, quod præcipuum haberi solet & produci, *Agnum comedetis festinanter, Pesach, Pascha vel transitus est Domini.* Victima enim illa, si primam institutionem spectemus, in ædibus mactata & comesta, & sanguis ejus superliminari & postibus ædium illitus, non erat signum transitus Domini, sed medium procurandi transitus; sive suo quodam modo caussa, quæ faceret Dominum transire. *Procedens Dominus ad percutiendum AEgyptum, quum viderit sanguinem illum in superliminari & in duobus postibus, transibit, nec sinet percussorem ingredi domus vestras*, Exod. XII, 23.

Objectio ex Exod. 12. 11. Resp.

Vox sacramenti quid significet.

XXXVII. Sacramenti vocabulum nusquam in Scripturâ occurrere notum est, nisi quod vulgatus interpres μυστήριον aliquando solet vertere *sacramentum*. Μυστήριον nativâ vi denotat rem quamvis arcanam; communiore autem usurpatione significat rem arcanam sacram, & in Scripturâ sæpe totam doctrinam revelatam & evangelicam. Sic Hieronymus ad Pammachium ep. LXI, cap. IX: *In symbolo fidei & spei nostræ post confessionem Trinitatis & unitatem Ecclesiæ omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.* Sacramentum à verba *Sacro sacrare* (sicut à juro, juramentum; à testor, testamentum; à fundo, fundamentum, à vestio, vestimentum) deductum vi originis suæ significat quamvis rem sacram. Unde veteres Latini & juramentum, quòd invocato numine præstaretur; & æs, quod ab utroque litigante apud Pontificem deponi solitum, ut ejus, qui causâ cecidisset, portio in publicos sacrosque usus converteretur, sacramentum dixerunt. Scriptores etiam

iam ecclesiastici vocabulo in summâ latitudine usi sunt: & serò tandem ad angustiorem significationem certasque aliquas res restrinxerunt. Definitionem autem certam & accuratam vix quisquam molitus est. Testimonio hîc alio non utemur, quàm eruditissimi viri Danielis Chamieri. *Definitionem*, inquit, *Sacramenti postremi recentissimiq́; Theologi magnis conatibus inquisiverunt: qui veteribus fuit labor vel superfluus, vel perfunctorius. Nam ab iis definitionem nullam habemus, nisi ab Augustino, atque hanc minimè gentium accuratam. Causam fuisse reor, quòd nondum Sacramentum esset certò constitutum, tanquam proprium huic generi, multo minùs speciei nomen. Etsi interdum nonnihil observari queat, quod accedat. — Post Augustinum & longo quidem intervallo; ac tum maximè, quum unà cum rebus mutata fuit vocabuli significatio, Theologorum operas valde occupavit hic definiendi Sacramenti labor. Successus cuiq́; fuit pro animi conceptu. Vnde factum, ut in tanto sententiarum æstu nulla possit definitio tanquam certa fixaq́; & rata constitui.* Jam cuivis arbitrandum relinquo, an rei adeo novæ, adeo incertæ, & nullo Scripturæ testimonio subnixæ tutò inædificari possit perspicuorum Domini verborum à simplice & proprio sensu in improprium & inusitatum detorsio.

Panopliæ tom. 4. lib. 2. cap. 6. §. 3. & v.

XXXIIX. Nos itaque simplicibus Christi redemtoris nostri verbis simplice fide inhæremus, persuasi *illum non aliter, quàm disposuit, pronunciasse, nec aliter disposuisse, quàm pronunciavit*: atque ita nobismetipsis rectè consulemus, & triste ac perniciosum schisma, quod Protestantium ecclesias divellit, componemus. Sopietur enim per propitiam Dei benignissimi gratiam, & exstinguetur penitus, si in hanc vel similem confessionis formulam consenserimus.

Tertull. adv. Praxean c. X.

In

Formulam hanc, sicut ab Auctore ipso edita fuit, ita hic exhibere visum est.

IN sanctâ Eucharistiâ sive Cœnâ Dominicâ adsunt, & quando editur panis, editur quoque corpus, (vocibus propriè & non figuratè acceptis) & quando bibitur vinum, bibitur quoque sanguis Domini, non quidem mediante solùm fide; per quam citra omne sacramentum corpus Christi à fidelibus editur, & sanguis bibitur, non tamen propriè sed metaphoricè, nulloque inter esum & potum, quale hic manifestissimum est, discrimine; nec mediante vel transsubstantiatione panis, vel ubiquitate corporis Christi, vel ejus locali aliquâ inclusione, alligatione aut commixtione; nec interventu descensus & adscensus: sed modo supernaturali, quem simpliciter & in solidum divinæ omnipotentiæ imputamus & committimus, nobis aliàs planè incognito, ineffabili, incomprehensibili & indeterminabili; verè tamen & secundum ipsam substantiam. Hoc enim ut credamus, Christo simpliciter & perspicuè affirmanti debemus. Modum autem inexplicabilem

bilem esse, haut temerè ulli inficias iverint, etiamsi alij atque alij hos illósve modos, scrutando & ad præconceptas opiniones vel privata emolumenta torquendo, excogitaverint & invenerint. Cæterum, *in occultis Dei operibus*, ut benè loquitur Augustinus, *non aliquid ignorando sed temerè incognita pro cognitis adstruendo, & falsa pro veris proferendo ac defendendo peccatur.* 4 de origine animæ cap. 24. Exhibet autem Servator corpus suum manducandum, & sanguinem bibendum ex ingente erga fideles suos amore, ut in eis excitetur & alatur seria, fervens & efficax recordatio corporis pro nobis in mortem traditi, & sanguinis in remissionem peccatorum effusi, id est; passionis & mortis Domini.

Non est hîc metuendum absurdi aliquid, vel ut hæc præsentiæ confessio comitem trahat adorationem vel oblationem sive sacrificium Missaticum Pontificium. *Absurditatibus sublatis*, ait alicubi Calvinus, *quidquid ad exprimendam veram substantialemq; corporis & sanguinis Domini communicationem, quæ sub sacris cœnæ symbolis fidelibus exhibetur, facere potest, libenter recipio.* Instit. l. 4. c. 17. n. 14. Utinam recipiatur! Et addit: *atque ita, ut eam non imaginatione duntaxat aut mentis intelligentiâ fideles percipere intelligantur.* Dixerat paulò ante: *Nullum locum relinquo huic cavillo, quasi dum fide percipi Christum dico, intelligentiâ duntaxat ac imaginatione velim concipi.* Num. 12. Idem

Num. 32. etiam, *de modo*, ait, *si quis me interroget, fateri non pudebit, sublimius esse arcanum, quàm ut vel meo ingenio comprehendi, vel enarrari verbis queat.* Pari sensu Lutherus libro περὶ τῶ ῥητῶ. Darauff stehen / gläuben und lehren wir / daß man im Abendmahl warhafftig und leiblich Christus Leib isset und zu sich nimpt. Wie aber das zugehe / oder wie er im Brode sey / wissen wir nicht / sollens auch nicht wissen. Utinam dictis uterque stetisset, nec ille alibi scripsisset, *Christus quatenus homo non alibi quàm in cælo, nec aliter quàm mente & fidei intelligentiâ quærendus est*: hoc enim est sibimetipsi contradicere & modum determinare: nec iste præsentiam ab ubiquitate alicubi suspendisset. Quamquam opinionem eam missam postea fecit. Unde Chemnitius: *Fundamentum præsentiæ corporis Christi in Cœnâ Lutherus monuit non esse collocandum in disputatione de ubiquitate, sed in veritate verborum institutionis.* Idem rectissimè: *Nos præsentiam ipsam, quia testimonium habet verbi Dei simpliciter credimus: de modo verò præsentiæ, quia verbo Dei revelatus non est, judicamus, non esse disputandum. Non igitur definimus certum modum illius præsentiæ, sed eum humiliter commendamus sapientiæ & omnipotentiæ Dei.*

Consensu cum Tigur. cap. 21.

Exam. Conc. Trid de Euch. ad can. 1.

XXXIX. Subjicimus coronidis loco verba & sententiam eximij Viri, Marci Antonij de Dominis, libro
Num. 10. sexto, capite VI, in hunc modum expressam: *Per mille profectò annos Ecclesia sancta catholica sobriâ divinorum mysteriorum cognitione contenta, & piè credidit, & tutò docuit; in Eucharistiâ legitimè consecratâ, fideles corpus & sanguinem Christi agnoscere & recipere ac manducare, ac in illo sacro pane, sacroque vino, corpus & sanguinem Christi mirabiliter exhiberi. Modum verò particularem piè, humiliter & religiosè ignorare voluit, quo Christi corpus & sanguis in sacris hisce mysteriis & sacramentis exhiberetur. Rem ipsam & effectum læta tenebat, à*

modo

modo humilis & devota abstinebat. Totam disputationem concludit hisce verbis: *Dicamus omnes in Eucharistiâ carnalem & corporalem Christi præsentiam adesse quò ad rem & naturam*; id est, quò ad ipsam carnis & corporis substantiam: *negemus etiam pariter omnes quò ad modum carnaliter & corporaliter Christum adesse.* Præclara itidem & egregia sunt, quæ leguntur libro VII, capite XI, num. IIX. *Omnes*, inquit, *& Pontificij, & Lutheri, & Calvini discreti sectatores in eo convenimus, circa sacratissimum Eucharistiæ sacramentum, nobis in eo verum ac reale Christi corpus verè & realiter exhiberi. Cur ergo in hoc non sistimus omnes? Cur hîc terminum dissensionum non collocamus? Cur ad modum ineffabilem, mirabilem, & occultum, nobisque penitus ignotum, & quem Christus ipse nos latere voluit, tam audacter descendimus, ut, qui cum nostrâ insipientiâ non desipiat, eum à caritate & communione religiosâ & catholicâ excludamus? Hic est tam atrocis, & periculosæ dissensionis facillimus modus sopiendæ: ut omnes veritatem corporis Christi in sumendâ Eucharistiâ exhiberi uno ore fateamur; & circa modum, quo fiat hæc exhibitio, quippe ineffabilem & inexplicabilem, nobis omnibus silentium perpetuum indicamus; & ex hac dissensione schismata coalita exstinguamus. Cur, dicente Christo, HOC EST CORPVS MEVM, nos addamus, est corpus per transsubstantiationem, consubstantiationem, figurativè duntaxat, & non realiter; fide percipiendum, & non ore? &c. Hoc est addere sermoni Dei, unde facilè arguamur, & mendaces inveniamur. Cur ab ista nostra addita contendamus, ut schismate Ecclesiam dividamus? idem corpus Christi omnes comedimus: sed modum quo id fiat omnes ignoramus.* Rectum sanè consilium, cui si omnes obtemperemus, tolletur tandem adspirante Dei opt. max. gratiâ, Num. 169.

dissidium & schisma, quod factum esse & tanto tempore durare omnes gemimus, & aboleri desideramus. Interea, quamdiu nondum plane ab omnibus in unam eandemque sententiam itur, verba eximij viri Davidis Chytræi facio mea. *Absit, ut omnes exteras ecclesias, reges, principes & populos de Eucharistiâ dissentientes condemnemus, & Diabolo tradamus, aut minus Turcis & Scythis ferendos statuamus. Quæ crudelia judicia, ut in nullius sani hominis mentem venire arbitror, ita toto tempore semper damnavi & abominatus sum.*

Præfat. in libr. de morte & vita æterna.

Faxit Jesus Christus, benignissimus & mitissimus pacis auctor, qui suis mutuam caritatem supremis tabulis unicè commendavit, ne sanctissimum sacramentum, quod ipse tesseram unitatis esse voluit, dissidij & discordiæ diutius sit fomes!

FINIS.

In

In gratiam benevoli Lectoris tria ista capita, de quibus in his Animadversionibus agitur, integra subjicimus, excepta ex Confessione, quam Protestantes Reformati in Colloquio Thoruniensi exhibuerunt.

NUM. III. DE PECCATO.

I.

Deus nequaquam est causa ullius peccati, sed Fons & Autor omnis boni, Osor verò & Ultor mali.

2. Mera igitur calumnia est, cum Ecclesiis nostris horrenda illa blasphemia impingitur, quòd Deum faciant Autorem peccati, quam toto pectore detestamur. Interim providentiam Dei circa peccata, & supra ipsos peccatores, eandem planè, quam & plerique Romanæ Ecclesiæ Theologi docent, agnoscimus.

3. Non minùs gravis calumnia est, quòd doceamus, Christum ipsum peccasse, aut in cruce desperasse, à quâ blasphemiâ toto item animo abhorremus.

4. Omnes homines, solo Christo excepto, in peccato originali concepti & nati sunt, etiam ipsa sanctissima virgo Maria.

5. Peccatum Originis non tantùm in justitiæ nudâ carentiâ, sed etiam in pravitate, seu pronitate ad malum, ex Adamo in omnes propagatâ consistit.

6. Etsi liberi arbitrii facultas naturalis post lapsum manet, quoad naturalia & civilia, tamen nulla ejus est facul-

tas ad bonum ſupernaturale & ſpirituale, vel intelligendum, vel volendum, vel faciendum; aut ad legem quoad ſubſtantiam operis implendam. Quo reſpectu non tàm liberum arbitrium, quàm peccati ſervum, & in peccatis mortuum meritò dicitur, donec per Chriſti gratiam excitetur & liberetur.

7. Etſi in Renatis Peccatum Originis, quoad culpam & reatum, gratuitâ remiſſione deletur, & quoad pravitatem magis magisque per Chriſti gratiam mortificatur, manent tamen in ipſis, quamdiu in carne vivunt, ejus pravitatis reliquiæ; videlicet pravæ inclinationes, & motus concupiſcentiæ, quæ proinde verè & propriè peccatum dicitur, non tantùm, quatenus eſt pœna & cauſa peccati, ſed etiam quatenus ipſa, cùm legi Dei, tùm Spiritui gratiæ repugnat. Atque hæc doctrina, cùm ab ipſo Apoſtolo apertè tradatur, non ut erronea rejici, nedum ſub Anathemate, ut hæretica, damnari poteſt.

8. Omne peccatum propriè ſic dictum ſuâ naturâ eſt mortale, quia ἀνομία, legi repugnans, eoque maledictionem legis promerens: nec tamen omnia peccata ſunt æqualia, etſi nullum ſuâ naturâ ſine Chriſti gratiâ ſit veniale.

9. In Renatis autem peccata ignorantiæ & infirmitatis, quamvis per ſe & ſuâ naturâ, ſi Deus ex rigore legis cum ipſis ageret, eſſent mortalia, tamen quamdiu Fidem & Caritatem bonumque propoſitum non tollunt, & quotidianâ Pœnitentiâ eluuntur, per gratiam Dei non ſunt mortalia, ſed venialia, quia ad mortem non imputantur, ſed propter Chriſtum in ipſum credentibus remittuntur.

NUM.

NUM. IV. DE GRATIA.

I.

A Peccato & morte nulla eſt redemtio aut juſtificatio per vires naturæ, aut per juſtitiam Legis, ſed per ſolam Dei gratiam in Chriſto, qui nos in peccatis mortuos, unico mortis ſuæ Sacrificio, & perfectiſſimæ Obedientiæ merito pro noſtris, nec tantùm pro noſtris, ſed totius mundi peccatis pleniſſimè ſatisfaciendo, ab irâ & maledictione redemit.

2. Qui redemtos per Verbum Evangelij & Spiritum gratiæ, ex regno peccati & mortis, ad regnum gratiæ & vitæ efficaciter vocavit, & per Sacramenta gratiæ obſignavit:

3. Qui vocatos & ſincerè reſipiſcentes, propter ſolum Chriſti meritum, fide vivâ apprehenſum, & fidelibus, ceu ipſius Chriſti membris, ex merâ gratiâ imputatum, à peccatis juſtificat ſeu abſolvit, & in filios adoptat:

4. Simulque Spiritu caritatis in corda noſtra effuſo, ad ſincerum ſanctimoniæ & obedientiæ novæ ſtudium indies magis magisque renovat & ſanctificat, ſeu juſtos & ſanctos facit:

5. Qui denique in Fide illâ & Caritate, per eandem ipſius gratiam, ad finem uſque vitæ perſeverantes, ceu hæredes regni cœlorum, non ex ullo merito, ſed gratiâ in Chriſto promiſsâ, æternùm glorificabit:

6. Atque ita etiam bona ipſorum opera, in Chriſti Fide & Caritate, per ſancti Spiritus gratiam facta, præter ac ſupra meritum abundantiſſimo imò infinito præmio, paternè propter Chriſtum remunerabit;

7. Prout eosdem ab æterno, non ex ullo præviſo fidei aut operum merito, vel diſpoſitione, ſed ex merâ itidem & indebitâ gratiâ, tùm ad eandem illam Redemtionis, Vo-

cationis

cationis, Justificationis, Adoptionis & perseverantis Sanctificationis, quam in tempore dedit; Gratiam, tum ad vitæ æternæ coronam & Gloriam, per illa media participandam, in Christo elegit;

8. Cæteris, qui veritatem in injustitiâ detinent, & gratiam Christi oblatam contumaciter respuunt, justo judicio rejectis.

Ex hac doctrinâ de Gratiâ, quâ tota Salutis nostræ ratio continetur, summatim ita expositâ,

1. Manifestum esse speramus, quòd nequaquam sentiamus cum Socino, qui satisfactionem & meritum Christi, adeoque ipsam Redemtionem in sanguine ipsius factam, blasphemè negat & oppugnat.

2. Negamus verò, præter mortem Christi, Sacrificiis, aut meritis, aut satisfactionibus, vel Sanctorum, vel propriis, ullam vel minimam Redemtionis & salvationis nostræ partem tribuendam.

3. Negamus etiam, homines non renatos, per aliquod meritum congrui, si faciant quod in se est, ad primam vocationis Gratiam seipsos posse disponere.

4. Nec efficaciam Gratiæ vocantis à libero hominis arbitrio suspendimus, quasi non Deus per specialem gratiam, sed ipse per arbitrium proprium seipsum discernat.

5. Falsò accusamur, quasi mortis & meriti Christi pro omnibus sufficientiam negemus, aut virtutem imminuamus, cùm potius idem hic, quod ipsa Synodus Tridentina Sess. VI. cap. 3. doceamus, videlicet. *Etsi Christus pro omnibus mortuus sit non omnes tamen mortis ejus beneficium recipere, sed eos duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Causam etiam seu culpam, cur non omnibus communicetur, nequaquam in merito & morte Christi, sed in ipsis hominibus esse fatemur.

6. Falsò

6. Falsò item accuſamur: Quaſi non omnes verbo Evangelij vocatos, ſeriò & ſincerè, aut ſufficienter à Deo ad pœnitentiam & ſalutem vocari doceamus; ſed pleroſque tantùm ſimulatè & hypocriticè, ſolâ externâ voluntate ſigni; cui nulla interna voluntas beneplaciti ſubſit, ut qui nullo modo omnium ſalutem velit. A quâ ſententiâ, ex malè intellectis, aut etiam incommodis nonnullorum verbis, in nos detortâ, longiſſimè nos abeſſe, & Deo ter Opt. ſummam veritatem & ſinceritatem in omnibus ejus dictis & factis, in primis verò in verbo Gratiæ ad ſalutem vocantis, tribuere, nec ullas contradictorias in ipſo voluntates fingere; ſanctiſſimè profitemur.

7. Quaſi omnem inhærentem juſtitiam fidelibus negemus, eoſque ſolâ externâ juſtitiæ Chriſti imputatione, quæ ſit ſine ullâ internâ renovatione, juſtificari ſtatuamus: cùm tamen ſolis pœnitentibus & vivâ fide in Chriſtum credentibus, Juſtitiam imputari, ſimulque per eandem fidem à Spiritu S. corda contrita vivificari ad ardentem erga Chriſtum charitatem, & novæ obedientiæ ſtudium excitari, à pravis verò cupiditatibus mundari, atque ita juſtitiam & ſanctitatem vitæ novæ inchoari & indies perfici, doceamus. Id tantùm addimus, per hanc inhærentem juſtitiam propriam, quia in hâc vitâ imperfecta eſt, neminem coram ſevero Dei judicio poſſe conſiſtere, aut in eâ confidere, ut à reatu mortis per eam juſtificetur, ſeu abſolvatur, ſed per & propter ſolam perfectiſſimam Chriſti juſtitiam ac meritum vivâ fide apprehenſum.

8. Quaſi fide ſolâ, quæ ſit ſine operibus, quæque tantùm credat, ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata, quamvis ſine ullâ reſipiſcentiâ in illis perſeveret, hominem juſtificari, fingamus: cùm potiùs talem fidem omninò fal-

ıſtificatio
er ſolam
s, unico
e merito
di pecca-
redemit.
Spiritum
iæ & vitæ
navit:
er ſolum
bus, ceu
, à pecca-

ffuſo, ad
m indies
& ſanctos

em ipſius
hæredes
Christo

riſti Fide
r ac ſupra
ernè pro-

viſo fidei
itidem &
onis, Vo-
cationis

cationis, Justificationis, Adoptionis & perseverantis Sanctificationis, quam in tempore dedit; Gratiam, tùm ad vitæ æternæ coronam & Gloriam, per illa media participandam, in Christo elegit;

8. Cæteris, qui veritatem in injustitiâ detinent, & gratiam Christi oblatam contumaciter respuunt, justo judicio rejectis.

Ex hac doctrinâ de Gratiâ, quâ tota Salutis nostræ ratio continetur, summatim ita expositâ,

1. Manifestum esse speramus, quòd nequaquam sentiamus cum Socino, qui satisfactionem & meritum Christi, adeoque ipsam Redemtionem in sanguine ipsius factam, blasphemè negat & oppugnat.

2. Negamus verò, præter mortem Christi, Sacrificiis, aut meritis, aut satisfactionibus, vel Sanctorum, vel propriis, ullam vel minimam Redemtionis & salvationis nostræ partem tribuendam.

3. Negamus etiam, homines non renatos, per aliquod meritum congrui, si faciant quod in se est, ad primam vocationis Gratiam seipsos posse disponere.

4. Nec efficaciam Gratiæ vocantis à libero hominis arbitrio suspendimus, quasi non Deus per specialem gratiam, sed ipse per arbitrium proprium seipsum discernat.

5. Falsò accusamur, quasi mortis & meriti Christi pro omnibus sufficientiam negemus, aut virtutem imminuamus, cùm potiùs idem hîc, quod ipsa Synodus Tridentina Sess. VI. cap. 3. doceamus, videlicet. *Etsi Christus pro omnibus mortuus sit, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipere, sed eos duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Causam etiam seu culpam, cur non omnibus communicetur, nequaquam in merito & morte Christi, sed in ipsis hominibus esse fatemur.

6. Falsò

6. Falsò item accuſamur: Quaſi non omnes verbo Evangelij vocatos, ſeriò & ſincerè, aut ſufficienter à Deo ad pœnitentiam & ſalutem vocari doceamus, ſed pleroſque tantùm ſimulatè & hypocriticè, ſolâ externâ voluntate ſigni; cui nulla interna voluntas beneplaciti ſubſit, ut qui nullo modo omnium ſalutem velit. A quâ ſententiâ, ex malè intellectis, aut etiam incommodis nonnullorum verbis, in nos detortâ, longiſſimè nos abeſſe, & Deo ter Opt. ſummam veritatem & ſinceritatem in omnibus ejus dictis & factis, in primis verò in verbo Gratiæ ad ſalutem vocantis, tribuere, nec ullas contradictorias in ipſo voluntates fingere, ſanctiſſimè profitemur.

7. Quaſi omnem inhærentem juſtitiam fidelibus negemus, eoſque ſolâ externâ juſtitiæ Chriſti imputatione, quæ ſit ſine ullâ internâ renovatione, juſtificari ſtatuamus: cùm tamen ſolis pœnitentibus & vivâ fide in Chriſtum credentibus, Juſtitiam imputari, ſimulque per eandem fidem à Spiritu S. corda contrita vivificari ad ardentem erga Chriſtum charitatem, & novæ obedientiæ ſtudium excitari, à pravis verò cupiditatibus mundari, atque ita juſtitiam & ſanctitatem vitæ novæ inchoari & indies perfici, doceamus. Id tantùm addimus, per hanc inhærentem juſtitiam propriam, quia in hâc vitâ imperfecta eſt, neminem coram ſevero Dei judicio poſſe conſiſtere, aut in eâ confidere, ut à reatu mortis per eam juſtificetur, ſeu abſolvatur, ſed per & propter ſolam perfectiſſimam Chriſti juſtitiam ac meritum vivâ fide apprehenſum.

8. Quaſi fide ſolâ, quæ ſit ſine operibus, quæque tantùm credat, ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata, quamvis ſine ullâ reſipiſcentiâ in illis perſeveret, hominem juſtificari, fingamus: cùm potiùs talem fidem omninò fal-

ſam eſſe, eâque hominem non modò non juſtificari, ſed multò etiam graviùs damnari, ultrò fateamur, ut quæ gratiam Dei transferat ad peccandi licentiam. Veram autem fidem juſtificantem eam demum dicimus, quæ promiſſionem Evangelij, quâ reſipiſcentibns remiſſio & vita in Chriſto offertur, aſſenſu practico, ſeu fiduciali amplectitur, & corde verè contrito ſibi applicat, quæque deinde per caritatem eſt efficax. Solam autem juſtificare dicimus, non quòd ſola ſit, ſed quòd ſola promiſſionem Evangelij, adeoque ipſam juſtitiam Chriſti apprehendat, per & propter quam ſolam gratis, ſine ullo proprio merito, juſtificamur.

9. Quaſi per hanc doctrinam ſtudium bonorum operum tollamus, eorumvé neceſſitatem negemus: cùm tamen nec fidem juſtificantem, nec ipſam juſtificationem ſine ſanctificatione & bonorum operum ſtudio in adultis ullo modo poſſe conſiſtere, ex jam dictis manifeſtum ſit. Quo ſenſu etiam ad ſalutem omninò neceſſaria eſſe agnoſcimus, quamvis non ut cauſas juſtificationis aut ſalutis meritorias.

10. Quaſi præcepta Chriſti nullo modo à fidelibus ſervari poſſe, ſtatuamus: cùm tamen illa, non quidem proprijs viribus, ſed per gratiam Spiritus Sancti, non tantùm ſervari poſſe, ſed etiam omninò ſervari ab omnibus debere, doceamus, & quidem non voto ſolùm, aut propoſito inefficaci, ſed etiam ipſo opere, & vero, ſincero, ac perſeveranti totius vitæ ſtudio. Quamvis in hâc vitâ non ita perfectè à quoquam ſerventur, aut ſervari poſſint, ut legi Dei ſatisfaciamus, eamque per omnia impleamus, ſed ut ſimul ex imperfectionis & infirmitatis propriæ ſenſu, variorum lapſuum & delictorum veniam quotidiè humiliter à Deo petere opus habeamus.

11. Quaſi ſtatuamus, ſemel juſtificatos, Dei gratiam ejusvé

ejusvé certitudinem, & ipsum Spiritum Sanctum non posse amittere, quamvis in peccatis pro lubitu volutentur: cùm contrà potiùs doceamus, ipsos etiam Renatos, quoties in peccata contra conscientiam recidunt, in ijsque aliquandiu perseverant, nec fidem vivam, nec Dei gratiam justificantem, nedum ejus certitudinem, aut Spiritum Sanctum pro illo tempore retinere, sed novum iræ ac mortis æternæ reatum incurrere, ac propterea, nisi speciali Dei Gratia excitante (quod in Electis fieri non dubitamus) ad resipiscentiam iterum renoventur, reipsa etiam damnandos esse.

12. Negamus porro, Fidem in Christum justificare tantùm dispositivè, præparativè, initialiter, quia nempe ad caritatem cæterasque virtutes, ceu justitiam inhærentem disponat.

13. Negamus etiam, per justitiam illam inhærentem propriam nos ita justificari, ut per ac propter eam coram judicio Dei à reatu mortis absolvamur, in *filios* adoptemur, & vitâ æternâ digni pronunciemur: quo sensu forensi vox justificandi à Spiritu S. in hac doctrinâ usurpatur. Etsi enim sano sensu dici possit, fideles per caritatem aliasque virtutes infusas justificari, id est, justos sanctosque fieri, hæc tamen justitia in hac vitâ imperfecta est, eoque, ut supra dictum, coram severo Dei judicio nequaquam potest consistere, quod solum in hâc doctrinâ maximè spectatur.

14. Hinc etiam non assentimur ijs, qui docent, renatos per bona opera Justitiæ Dei pro peccatis suis satisfacere, & remissionem aut vitam propriè mereri; & quidem ex condigno, seu ex intrinsecâ ipsorum operum dignitate, vel cum præmio æqualitate: omni etiam pacto aut promissione, ut nonnulli volunt, secluso.

15. Neque ijs, qui docent, renatos Legem Dei perfectè

in hâc vitâ posse implere: perfectione, non tantùm partium, sed etiam graduum, ita, ut sine ullo peccato vivant, quod in se & suâ naturâ sit mortale: quin etiam posse facere opera supererogatoria, perfectionem legis transcendentia, ac per ea non sibi tantùm, sed etiam alijs mereri.

16. Quique nihilominus docent, neminem sine speciali revelatione certò scire posse, se gratiam Dei esse consecutum, tali certitudine, cui falsum subesse non possit: eoque semper omnes de gratiâ dubitare debere. At nos etsi fatemur, etiam fideles & justificatos, non temerè & securè de Gratiâ Dei debere præsumere, varijs etiam angoribus & dubitationibus sæpe conflictari, tamen ex scripturis docemus, eos & posse & debere ad eam certitudinem in hâc vitâ contendere, & divinâ gratiâ adjuvante pervenire, quâ Spiritus Sanctus testatur Spiritui nostro, quòd filij & hæredes Dei simus. Cui testimonio non potest subesse falsum, etsi non omnes, qui Spiritum Dei jactant, verè illud testimonium habent.

17. Denique docemus quidem, non omnes homines electos esse, & qui electi sunt, non ex prævisо operum merito, aut prævisâ fidei in ipsis dispositione, aut voluntatis assensu, sed ex merâ in Christo gratiâ electos esse: certum etiam esse apud Deum Electorum & salvandorum numerum.

18. Interim alienam à mente nostrâ sententiam, nobis ab illis tribui dicimus, qui nos accusant, quasi æternam Electionem & reprobationem absolutè, sine ullo fidei aut infidelitatis bonorum aut malorum operum respectu, factam esse, statuamus. Cùm contrâ potiùs in Electione fidem & obedientiam, non quidem ut causam, aut rationem ipsius Electionis in eligendis prævisam, sed tamen ut medium ad salu-

ſalutem à Deo ipſis præordinatam : In Reprobatione verò non tantùm peccatum originale, ſed etiam quoad adultos infidelitatem & impœnitentiam contumacem, non quidem à Deo præordinatam, ſed in ipſis reprobis, ut cauſam deſertionis & damnationis meritoriam, prævisam atque permiſſam, juſtiſſimoque judicio reprobatam ſtatuamus. Adeoque de ſublimi hoc Prædeſtinationis myſterio eandem planè ſententiam teneamus, quam ex ſcripturis inprimis Auguſtinus, contra Pelagium olim aſſeruit; quamque ipſi Romanæ Eccleſiæ Doctores præcipui, præſertim Thomæ Aquinatis ſectatores, hodieque retinent.

DE SACRA COENA.

I.

SIcut Baptiſmus eſt Sacramentum ſpiritualis noſtræ in Chriſto regenerationis, ita S. Cœna eſt Sacramentum ſpiritualis in eodem nutritionis: quo Chriſtus ipſe per externa ſymbola panis & vini, verbo ejus ſanctificata, quæ in ſui Sacrificij memoriam corporaliter & viſibiliter edere & bibere juſſit, corpus ſuum pro nobis traditum, & ſanguinem Novi Teſtamenti pro nobis effuſum, in cibum ac potum Spiritualem vitæ æternæ, nobis ſe exhibere & communicare, teſtatur.

2. Conſtat igitur hoc Sacramentum rebus terrenis, Pane & Vino, & cœleſtibus, corpore & ſanguine Domini: quæ diverſo quidem modo utræque tamen veriſſimè ac præſentiſſimè nobis exhibentur, nempe terrenæ modo naturali, corporali & terreno, cœleſtes verò modo ſpirituali myſtico & cœleſti, quem rationi & ſenſui inſcrutabilem ſolâ fide tenemus, quâ verba promiſſionis & rem ipſam promiſſam,

videlicet Christum crucifixum cum omnibus suis beneficiis apprehendimns.

3. Hinc etiam res terrenæ Panis & vinum verè sunt & dicuntur ipsum Corpus Christi, non quidem substantialiter aut corporaliter, sed Sacramentaliter & Mysticè, seu per & propter unionem sacramentalem, quæ non consistit in nudâ significatione, neque tantum in obsignatione, sed etiam in conjunctâ illâ & simultaneá rei terrenæ & cœlestis, quamvis diversimodâ, exhibitione & communicatione.

4. Eodem sensu dixerunt veteres & nos cum ipsis; *Panem & vinum in corpus & sanguinem Domini mutari*, non quidem ipsâ substantiâ & naturâ, sed usu & officio, in quo sacra hæc symbola, non tam id esse dicuntur; quod sensu percipitur, quàm id quod vi promissionis in ijs intuetur & acceptat Fides.

5. Hinc & tota actio S. Cœnæ sacrificium à veteribus meritò dicitur, videlicet Eucharisticum, quia sacra hæc symbola, quæ mysticè sunt corpus & sanguis Christi, Eucharisticâ prece Deo offeruntur, & nobis communicantur in gratam commemorationem & fidelem applicationem unici illius sacrificij verè & propriè propitiatorij, semel in cruce peracti.

6. Etsi igitur non statuimus Transsubstantiationem, qua Elementa panis & vini, quoad substantiam annihilentur, aut substantialiter in corpus Christi mutentur;

7. Nec ullam inclusionem, inexistentiam, coëxistentiam, aut localem & corporalem præsentiam, aut talem elementorum cum Christi corpore unionem, per quam illud oraliter tam ab indignis & impijs, quàm à pijs & fidelibus manducetur;

8. Nec

8. Nec verum & propriè dictum ipsius Corporis & Sanguinis Christi in Cœnâ sacrificium propitiatorium;

9. Etsi quoque adorationem Christi (quam cæteroqui in actione sacræ cœnæ vel maximè necessariam esse, ultrò fatemur) non ad ipsa elementa, aut corpus aliquod invisibile sub iis latens, sed ad Christum ipsum à dextra Patris gloriosè regnantem dirigimus:

10. Nequaquam tamen statuimus nuda, vacua, inania signa, sed potiùs id, quod significant & obsignant, simul verè exhibentia, adeoque certissima media & efficacia instrumenta, per quæ corpus & sanguis Christi, adeoque Christus ipse cum omnibus suis beneficijs, singulis vescentibus exhibetur seu offertur, credentibus verò confertur, donatur, & ab ipsis in cibum & salutem animæ acceptatur.

11. Nequaquam etiam negamus veram corporis & sanguinis Christi præsentiam, sed tantùm localem & corporalem præsentiæ modum, & unionem cum Elementis substantialem: ipsam verò nobiscum præsentiam sanctè credimus, & quidem non imaginariam, sed verissimam, realissimam & efficacissimam, nempe ipsam illam Christi nobiscum unionem mysticam, quam ipsemet, ut per verbum promittit, & per symbola offert, ita per spiritum efficit, quamque nos per fidem acceptamus, per caritatem sentimus, secundùm vetus illud dictum: *Motum sentimus, Modum nescimus, Præsentiam credimus.*

12. Unde & patet, non solùm virtutem, efficaciam, operationem, aut beneficia Christi nobis præsentari & communicari, sed inprimis ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi, seu ipsam illam victimam, quæ pro mundi vitâ data est, & in cruce mactata, ut per fidelem hujus victi-

mæ

mæ communionem & cum C
quenter etiam meritorum &
partorum, participes simus, &
in ipso maneamus,

13. Et quidem non tantù
quoad corpus nostrum. Etſ
terrenam, ita fide cordis, ceu
stem acceptamus, secundùm
Ventrem, quod terimus, mentem
fide illâ mediante, non solùm
nostra, Christi corpori, per e
surrectionis & vitæ æternæ, in
caro de carne ejus, & os de
cum ipso corpus mysticum, q
mysterium magnum esse.

14. Denique de ritibus h
jam addimus, quòd Christus
non minùs, quàm panem ed
ab ipso institutos ex parte au
fines ac usus transferendi,
cessarios, sub Anathem
mortalium pot

F I N

[...]t cum Christo ipso unionem, conse-
[...]rum & beneficiorum, sacrificio ejus
[...]simus, & sicut ipse in nobis, ita nos

[...]on tantùm quoad animam, sed etiam
[...]m. Etsi enim, ut ore corporis rem-
[...]dis, ceu organo proprio, rem cœle-
[...]cundùm veterem illum versiculum:
[...], *mentem, quod credimus, inter*: tamen
[...]n solùm animæ, sed & ipsa corpora
[...]ri, per ejusdem spiritum ad spem re-
[...]ernæ, inseruntur & uniuntur, ut simus
[...] & os de ossibus ejus, adeoque unum
[...]sticum, quod Apostolus meritò dixit
[...] esse.
[...]ritibus hujus Sacramenti hoc saltem
[...] Christus ipse omnes ex calice bibere
[...]anem edere, jusserit. Quodque ritus
[...] parte aut toto abolendi, vel ad alienos
[...]ferendi, vel alios ritus, tanquam ne-
[...] Anathemate addendi, nemini
[...]ium potestas competat.

FINIS.

